ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 66
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡ. 80 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Ἡ ἀχαριστία
ΔΗΜ. ΦΩΤΙΑΔΗ: Γιὰ τὴν Ἑλλάδα
Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Ἡ πνευματικὴ κρίση στὸ Πανεπιστήμιο
ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ: Μιὰ μέρα θὰ γυρίσει...
ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ: Ξεκινώντας
ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗ: Τὸ Ρέμα
Π. ΛΕΚΑΤΣΑ: Νόμος τῶν Ἰλιέων γιὰ τὴν προστασία τῆς Δημοκρατίας
Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ: Ροδόπη
ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ: Ἡ ψάθα τοῦ Μπάρμπα-Λιὰ
ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ: «Μέρες ὀργῆς»
ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΒΕΛΚΗ: Ψυχὴ βαθιὰ
Γ. Γ. ΔΗΜΟΥ: Κράτος καὶ καλλιτέχνες
Ἡ Σελίδα τῶν νέων
ΚΑΤ. ΠΑΠΠΑ: Ὁ Ἐπιθεωρητὴς
Γ. ΒΑΛΕΤΑ, Γ. Ν. ΜΑΚΡΗ, Φ. ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗ: Κριτικὴ
Ι. ΑΓΓΕΛΟΥ: Ἀριστερὰ - δεξιὰ
ΛΕΟΝΤΑ ΚΟΥΚΟΥΛΑ: Zum Spass

Η ΑΧΑΡΙΣΤΙΑ

Τοῦ Θρ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Μιὰ προχτεσινὴ εἴδηση ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ πρωτεύουσα μᾶς λέει ὅτι «οἱ ἁρμόδιοι κύκλοι» θὰ ἐπιδιώξουν ἔγκριση τοῦ Κονκρέσσου γιὰ τὴν παροχὴ δανείου στὴν Ἰταλία.

Ξαναδιαβᾶστε το. Δὲν εἶναι τυπογραφικὸ λάθος: στὴν Ἰταλία!

Ἂν συναντούσαμε σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μελλοντιστικὰ καὶ παραδοξόλογα ἐκεῖνα μυθιστορήματα τοῦ Οὐέλς μιὰ τέτοια πληροφορία γιὰ τὸ ἔτος 2.000, θὰ θαυμάζαμε τὴ φαντασία τοῦ συγγραφέα καὶ τὸ γουστόζο του εὕρημα!

Ἀλλὰ ἐδῶ πρόκειται γιὰ τηλεγραφικὴ πραγματικότητα. Πρόκειται γιὰ τὴν αἰσχρότερη μορφὴ τῆς ἀχαριστίας ποὺ εἶδε ποτὲ τοῦτος ὁ ἐπάνω κόσμος.

Δάνειο στὴν Ἰταλία, τὴ χώρα ποὺ προχτὲς ἀκόμη ἔβαζε τὸ θεμέλιο λίθο τῆς σύγχρονης κόλασης, δηλαδὴ τοῦ φασισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ πιὸ ἀβυσσαλέου καὶ μυστηριώδους πολέμου μέσα σ' ὅλους τοὺς πολέμους.

Κι ὅμως ἡ Ἰταλία ζητᾶ νὰ βγεῖ τώρα ἀπὸ τὴ μουσσολινική της ἀτίμωση, ἀγωνίζεται νὰ συνταιριάσει τὴ μοίρα της μὲ τὸ παγκόσμιο φιλελεύθερο πνεῦμα. Καὶ παίρνει δάνειο!

Μὰ ἐμεῖς τί γινόμαστε;

Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ σκέψη γιὰ μᾶς; Τίποτε γιὰ μᾶς; Κανένα πολιτισμένο χέρι γιὰ μᾶς, καμμιὰ φιλία, καμμιὰ στοργὴ γιὰ τὸ λαὸ ποὺ στράφτει μέσα σ' ἑτοῦτο τὸν πόλεμο ὅπως δὲν ἄστραψε ποτὲ λαός; Μόνο ἀχαριστία γιὰ μᾶς; Ἀχαριστία καὶ βαρβαρέσιοι φόροι, π' οὔτε οἱ Τσιγκισχάνηδες θὰ τολμούσανε νὰ τοὺς ψιθυρίσουν κατ' ὄναρ; Ἐκεῖ καταντήσαμε!

Τί τοὺς κάναμε τοὺς Μεγάλους Συμμάχους; Ποιὸ τὸ ἔγκλημά μας; Τ' ὅτι σταθήκαμε στὸ πλευρό τους τὴν ὥρα ποὺ ἡ ἐρημιὰ κ' ἡ καταφρόνια τοὺς ζῶναν ὁλοῦθε σὰ χάρος; Ἢ τ' ὅτι πολεμήσαμε μὲ τὶς δυὸ Αὐτοκρατορίες τοῦ Σκοταδιοῦ καὶ τοὺς φάγαμε τὸ μάτι; Ἐμεῖς πρέπει τώρα γιὰ τοῦτο νὰ βουτήξουμε στὰ σκοτάδια; «Ἀπ' ἐδῶ κι ἐμπρὸς θὰ λέμε πὼς οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν Ἕλληνες!». Ἔτσι λέγαν οἱ σύμμαχοι, ὅταν γραφόταν στὴν Ἀλβανία ἡ λαμπρότερη εἰκόνα τῶν πολέμων. Αὐτὸ εἶταν τὸ ἁμάρτημά μας!

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τοῦ Δημήτρη ΦΩΤΙΑΔΗ

Ἔζησα τὰ χρόνια τοῦ πολέμου στὸ ἐξωτερικό. Δὲν εἶχα τὴν τιμὴ νὰ συμμεριστῶ οὔτε τὴ δυστυχία οὔτε τὸ ἔπος τῆς ἀντίστασης τοῦ λαοῦ μας. Ἔνοιωθα, καὶ νοιώθω γι' αὐτό, πὼς δὲν ἔχω μήτε ἴσα δικαιώματα μήτε ἴδιους τίτλους, μὲ ὅσους ὑπόφεραν καὶ χάρισαν τὰ πάντα στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ λευτεριὰ τῆς πατρίδας μας. Ὅπως ἔγραψα σ' ἕνα ἄρθρο μου στὸ ἐξωτερικό, ἕνα ζητοῦσα: Νὰ ξαναγυρίσω, στὴ γῆ αὐτὴ ποὺ τὴν ἄγιασε τὸ μαρτύριο τοῦ λαοῦ της, σὰν προσκυνητής.

Μὰ τὰ χρόνια ποὺ ἔζησα ἔξω στάθηκαν ἄγονα γιὰ μένα. Ποτὲ δὲν ἀγάπησα τὴν Ἑλλάδα πιὸ βαθειὰ πιὸ ἀπόλυτα ἀπὸ τότε. Στὶς σκοτεινὲς ὧρες — ὑπῆρξανε κι' αὐτὲς — περνοῦσε μπροστὰ στὰ μάτια τῆς φαντασίας μου μιὰ γωνιὰ ἀπὸ ἕνα εἰρηνικὸ ἀκρογιάλι μας, λίγος ἴσκιος κάποιου πεύκου, ἡ μυρωδιὰ τοῦ θυμαριοῦ, τὰ λόγια ἑνὸς φίλου κ' ἡ ψυχή μου ἀναφτέριζε ὅλη. Ὅταν τύχαινε νὰ βρεθοῦμε μερικοὶ Ἕλληνες, ποὺ ἡ ξενητειὰ μᾶς ἔσμιγε, μιὰ μόνη εὐχὴ ἔδινε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον: καλὴ πατρίδα. Οἱ στίχοι ποὺ ἔρχονταν συχνότερα στὴ μνήμη μου καὶ τοὺς ἐπαναλάμβανα δυνατά, ἤτανε αὐτοὶ ἐδῶ τοῦ Κάλβου: «Ἂς μὴ μοῦ δώσει ἡ μοῖρα μου εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον». Κι' αὐτὸς τοῦ Μαβίλη: «Πατρίδα, τ' ἅγιο χῶμα σου πότε θὰ τὸ φιλήσω». Κ' ἡ μοῖρα στά-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

ΡΕΝΟΥΑΡ: Προσωπογραφία τῆς Λ. Μπεράρ, 1884.

Χρονικὰ

ΕΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Προχτὲς ἤτανε ἡ Ἐθνικὴ Ἑορτὴ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Πέρασαν 169 χρόνια, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ἡρωϊκὸ ἀγώνα κέρδισαν τὴν ἀνεξαρτησία τους καὶ συγκροτήθηκαν σὲ δημοκρατικὸ κράτος. Ἡ ἀνεξαρτησία στάθηκε ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μεγαλείου τους. Βάδισαν ἀπὸ πρόοδο σὲ πρόοδο καὶ σήμερα βρίσκουνται στὴν κορυφὴ τῆς δύναμής τους, ἔπειτα ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου στὴν Εὐρώπη καὶ τὶς ἀλλεπάλληλες νίκες στὸν Εἰρηνικό.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς χαιρετᾶ τὸν Ἀμερικανικὸ λαό, ποὺ κατανόησε πάντα τοὺς ἀγῶνες μας γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ λευτεριά. Εἶναι βέβαιο πὼς καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ἡ μεγάλη Δημοκρατία τῆς Ἀμερικῆς θὰ ὑποστηρίξει τὰ δίκαιά μας καὶ θὰ βοηθήσει τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ ν' ἀνακτήσει τὶς ἐλευθερίες του, ποὺ μόνο αὐτὸς τὶς ἔχει χάσει μέσα σ' ὁλόκληρη τὴν ἀπελευθερωμένη Εὐρώπη.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΩΝ ΣΚΗΝΩΝ...

Ἡ διαμαρτυρία τοῦ πνευματικοῦ κόσμου γιὰ τὶς τελευταῖες οἰκτρὲς σκηνὲς τῶν θεάτρων ἀπὸ μέρους τῶν τρομοκρατικῶν ὀργανώσεων στάθηκε μιὰ θαρραλέα κραυγὴ ποὺ βρῆκε θερμὴ ἀπήχηση στὸ πανελλήνιο αἴσθημα ἀλλὰ καὶ στὴν κοινὴ γνώμη τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ ξένοι στέκονται μὲ κατάπληξη, ἀπορία ἀλλὰ καὶ ἀγανάχτηση μπροστὰ στὸ θλιβερὸ θέαμα ποὺ παρουσιάζει ἡ χώρα μας μὲ τὶς πράξεις τοῦ φασιστικοῦ δοσιλογισμοῦ.

Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ σημερινὴ Κυβέρνηση καὶ ἰδιαίτερα ὁ κ. Τσάτσος, ποὺ μιλᾶνε κάθε μέρα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς γαλήνης στὸν τόπο, θὰ ἔθεταν ἕνα ὁριστικὸ τέρμα στὶς ἐνέργειες τῶν ἀνευθύνων ποὺ θυμίζουν κατοχή, μὲ ὁρισμένα ἄμεσα, δραστικά, κεραυνοβόλα μέτρα. Ἡ συνέχεια εἶνε θλιβερή...

Πιάστηκαν πέντε-δέκα νεαροὶ ποὺ ἀπολύθηκαν ἀμέσως ὕστερα, μετὰ πολλῶν ἐπαίνων. Καὶ ὁ ἁρμόδιος εἰσαγγελέας κ. Κόλιας δήλωσε ὅτι «δυστυχῶς δὲν ἐπετεύχθη μέχρι τοῦδε ἡ σύλληψις αὐτουργῶν τῶν αἱματηρῶν σκηνῶν».

Αὐτὸ σημαίνει: Δὲν ὑπάρχει διάθεση ἀπὸ μέρους τῆς Κυβέρνησης. Δὲ θέλει νὰ χτυπήσει τοὺς

ταραξίες. Δὲν ἐργάζεται γιὰ τὴν ἡσυχία καὶ τὴ γαλήνη τοῦ τόπου παρὰ τὶς διακηρύξεις της.

Τὸ πνεῦμα ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει σὲ διωγμό. Καὶ τὸ χρέος παραμένει ἀκέραιο γιὰ τὸν πνευματικὸ κόσμο τῆς χώρας: νὰ συνεχίσει τὸν ἀγῶνα στὸ πλευρὸ τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἡσυχία, τὴν τάξη, τὸν πολιτισμό.

«ΤΡΕΛΛΑΘΗΚΑΝ»;

Ἄλλο πάλι αὐτό! Ὁ Μπέρναρ Σῶ, ὁ μεγαλύτερος σύγχρονος θεατρικὸς συγγραφέας, ἀναγγείλε, τὴν περασμένη ἑβδομάδα, πὼς θὰ ὑποστηρίξει, στὶς Ἀγγλικὲς ἐκλογές, στὴν ἐκλογική του περιφέρεια τὸν ὑποψήφιο τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος Πάλμ Ντατ! Ἀσφαλῶς... τρελλάθηκε! Καὶ νὰ ἤτανε μονάχα αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ εἶχε μεγάλη σημασία. Εἶναι γνωστὸ πὼς πρόκειται... γιὰ ἕνα παραδοξολόγο. Τί νὰ πεῖς ὅμως γιὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς ποιητὲς ποὺ γράφουν ποιήματα γιὰ τὸν Πιερλό, τὸν Μπονόμι καὶ τὸν δικό μας ἀκόμα Παπανδρέου, τὸ καμάρι μας γιὰ τὴ σταθερότητά του στὶς ἰδεολογίες! Τί νὰ πεῖς γιὰ τὸν ἄλλον παγκόσμιας φήμης Ἄγγλο συγγραφέα, τὸν Οὔελς, ποὺ καταγίνεται μὲ τὸ ἐσωτερικὸ Ἑλληνικὸ ζήτημα καὶ ρίχνει, μάτια μου, ὅλα τὰ στραβὰ στὴν παράταξη ποὺ κατέχεται ἀπὸ μιὰ καὶ μόνη ἐπιθυμία, νὰ ξανακάνει τὴν Ἑλλάδα ὅπως ἤτανε στὴν ἐποχὴ τοῦ Ὄθωνα! Τί νὰ πεῖ κανεὶς καὶ γιὰ τὸν Ἐλυάρ, τὸν μεγαλύτερο Γαλλο ποιητή, ποὺ τραγούδησε τὴν ἡρωϊκὴ ἀντίσταση τοῦ λαοῦ της Ἀθήνας γιὰ τὴ λευτεριά του! Τί παθαίνε ὅλοι αὐτοί;

Προτείνουμε ὅπως συνέλθουν ἀμέσως σὲ συνέδριο οἱ νεολογιώτατοι τοῦ τόπου μας, γιὰ ν' ἀποκηρύξουν ὅλους αὐτούς, σάν... ἀνεπιπνευματικους ἀνθρώπους. Εἶναι καιρός, τέλος παντων, νὰ τοὺς δοῦεῖ ἕνα μάθημα.

ΤΡΑΓΙΚΗ

Ἡ οἰκονομικὴ θέση μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων καὶ καλλιτεχνῶν του τόπου μας εἶναι τραγική. Δεν ἔχουν τὰ μέσα νὰ ἐκδοσουν τὰ βιβλία τους καὶ μήτε ὑπαρχει ἐλπίσα νὰ πουλησουν τους πινακες τους. Θα ἐγκαταλειφουν ετσι στὴν τυχη τους; Κανεὶς δὲν θὰ ἐνδιαφερθεῖ γι' αὐτους; Ἢ μήπως τὸ Κρατος ἐχει τὴ γνώμη πως εἶναι «ἀχρεῖαστοι»;

Σ' ἀλλα Κρατη, σ' ἐκεῖνα ποὺ μὲ τόση ευκολία συγκεντρώνει μιὰ μερίδα τοῦ τύπου μας τα πυρα της, κάνουν ἀκριβῶς τὸ αντίθετο. Βοηθοῦν μὲ κάθε τρόπο τους διανοουμενους καὶ καλλιτέχνες τους, ὅπως τοὺς θεώρουν ἐθνικὸ κεφάλαιο. Ἄλλα ξεχάσαμε· ἐμεις ἐχουμε «ὁμοκρατία».

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΟΥΝΡΑ

Οἱ διανομὲς τῆς Οὔνρα στὰ εἴδη ἱματισμοῦ θ' ἀρχισουν σὲ λιγο. Οἱ πρωτες διανομες θα γινουν σὲ ὁρισμένους κλαδους καὶ ὁρισμένους ὀργανισμοὺς ποὺ περασαν στον πινακα τὴς πρωτης ἀνάγκης. Ἀναμεσα τους πρωτοι ἔρχονται οἱ Δημοσιοι Ὑπαλληλοι. Ἐμενεις, ὅεν ἐχει ἀντιρρηση στὴν προτιμηση των ἐπαγγελματικων ἐκεινων κατηγοριων ποὺ ρουανιστηκαν καὶ βασανιζονται περισσοτερο ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ σκλαβιά. Ἄλλα γιατὶ δὲ θὰπρεπε στὶς πρωτες αὐτὲς διανομες νὰ λογαριαστουν, ἀναμεσα στοὺς πρωτους, πρωτους, καὶ τα καλλιτεχνικὰ σωματεια; Ἐσω ὑπαρχει ἕνας ὁλοκληρος κοσμος ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν τέχνη· μουσικοί, ζωγραφοι, λογοτέχνες, κλπ.—καὶ εἶναι πασιγνωστο πως ὑποφερουν τόσο οἰκονομικα, ὅσο τουλαχιστον καὶ οἱ Δημοσιοι Ὑπαλληλοι. Ἔπειτα εἶναι ὁ πνευματικὸς μας κοσμος ποὺ πρεπει ν' ἀποτελεῖ τιμη καὶ καμαρι στὴ χωρα μας· ὅπως ἀποτελεῖ καὶ οἱ κασε πολιτισμενη χωρα. Δεν εἶναι λογικο λοιπον νὰ μὴν ενιοχοῦνται, ἀπὸ τους πρωτους μαλιστα καὶ οἱ πνευματικοι ἀνθρωποι—μερικες ἑκατονταεσες ἄλλωστε—ποὺ γυρεψουν, για ντροπὴ μας, στοὺς δρομους τὴς Ἀθήνας ὄχι μονο μὲ ἀσειλανο στομαχι ἀλλὰ καὶ με τρόπο παντελῶν.

ΑΤΥΧΙΑ

Ὁ τηλέγραφος ἀναγγέλλει κάθε μέρα νεες κατἀοικες πνευματικὼν ὀοσιλογων στὶς διαφορες ἀπελευθερωμένες χωρες. Σημειωνουμε μερικες ἀπο τις τελευταιες.

Στὴ Γαλλία καταδικαστηκε σὲ θάνατο ὁ πρωην διευθυντὴς τὴς ἐφημερίδας «Ἡ πούρς Ἐζυπσιέν», γιατι κατὰ τὴν περιοδο τὴς κατοχὴς δημοσιεψε ἄρθρα, ποὺ ἐξυπηρετουσαν τους Ἑρμανους.

Καταοικαστηκε ἐπισης σὲ θάνατο κ' ἐκτελεστηκε ὁ ἰσιαιτερος γραμματεας τοῦ στρατἀρχη Πεταίν, γιατὶ ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς τῆς ἀντικομουνιστικῆς λεγεὼνας.

Στὴν Ἰταλία ἡ φασίστρια ποιήτρια Κορνηλία Ἰάντζι καταδικάστηκε σὲ τριάντα χρόνια φυλάκιση.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσει κανεὶς πὼς τόσο γι' αὐτοὺς ὀσο καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους θὰ ἤταν διαφορετικὰ τὰ πράγματα ἂν βρίσκονταν στὴν Ἑλλαδα. Ὄχι μονάχα δὲ θὰ εἶχαν τίποτα νὰ φοβηθοῦν, μὰ θὰ ἤσαν περήφανοι γιὰ τὴν «ἐθνική» τους δραση. Ἀτυχία.

ΓΚΟΥΕΡΝΙΚΑ

Πολλοὶ ἀπορήσανε μὲ τὸν πίνακα τοῦ μεγάλου σύγχρονου ζωγράφου Πικασὸ «Γκουερνίκα» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο φυλλο μας. Ὁ πίνακας αὐτὸς εἶχε ἐκτεθεῖ στὸ Ἰσπανικὸ περίπτερο στὴ Διεθνῆ Ἔκθεση τοῦ Παρισιοῦ τοῦ 1937 καὶ παριστάνει, μὲ τὸν τρόπο τοῦ Πικασὸ — διαλυση τὼν ἀντικειμένων καὶ ἀνασύνθεση — τὴν καταστροφὴ ἀπο τοὺς ξένους μισθοφόρους φασίστες τοῦ ἰσπανικοῦ χωρ.οῦ Γκουερνίκα τὸν καιρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἡ Γκουερνικα προάγγελνε ἀπὸ τότε γιὰ τοὺς ἐλεύθερους ἀνθρώπους τὰ Λύνκτσε, τὰ Καλαθρυτα, τὸ Δίστομο.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

θηκε καλόγνωμη γιὰ μένα· μόλις λευτερώθηκε ὁ τόπος μας ξεκίνησα κ' ἤρθα, γιὰ νὰ προσφερω κ' ἐγω το λίγο που ὀυναμαι, στὴν ἀναγεννητικη προσπαθεια ἐπειτα ἀπὸ τὴ συμφορά.

Αὐτὰ ὁλα ἀποτελουν, βεθαια, τὴ συναισθηματικη πλευρὰ κι' ἀφοροῦν, ἴσως, μονάχα ἐμενα. Τ' ἀνάφερα μονο και μονο, γιατὶ θα ἤθελα νὰ γίνουν πιὸ ἀντιληπτὰ αυτα, που θὰ πῶ παρακάτω.

Στὰ χρόνια ποὺ ἔζησα ἔξω γύρεψα νὰ μάθω. Κατάλαβα ἀρκετὰ πράμματα κ' εἶδα ἀκόμα περισσοτερα. Ἀγνοοῦσα πάρα πολλά. Ἕνα σωρὸ προλήψεις ποὺ εἶχα διαλύθηκαν. Αὐτὰ ὁλα δὲν πρόκειται, βέθαια, νὰ τ' ἀναλύσω σήμερα, μὰ μερικὰ μόνο, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἄμεση τύχη τῆς πατρίδας μας. Και θ' ἀσχοληθῶ μ' αυτά, ἀφοῦ πριν ἀπογυμνωθω ἀπὸ καθε πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ προτίμησή μου. Θὰ μιλήσω σὰν ἕνας Ἕλληνας πατριώτης, που στὰ ξένα ἑνοιωσε πὼς τοὐτη ἡ γῆ, ποὺ γι' αὐτην οἱ προγονοί μας κ' ἐμεῖς χύσαμε τόσο αἷμα, μπορεῖ ἀπὸ κόλαση ποὺ εἶναι τώρα, νὰ γινει πιὸ στοργικὴ γιὰ ολους μας. Γι' αὐτὸ ἀποτείνουμαι σ' ὅλους που πονᾶνε, ἀνεξάρτητα ποιες εἶναι οἱ πεποιθήσεις τους, τὸν ἄτυχον αὐτὸν τόπο και το δύσμοιρο αὐτὸ λαό.

Ἡ Ἑλλάδα κινδυνεύει. Τὰ μεταπολεμικὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα κάθε εὐρωπαϊκοῦ κράτους βρίσκονται ἀναπόσπαστα δεμένα μὲ τὴ διεθνῆ πραγματικότητα. Δὲ θὰ ὑπάρξουν μονομερεῖς λύσεις. Κανεὶς δὲ θὰ εἶναι ἐλεύθερος νὰ κάνει ὅ,τι τοῦ καπνίσει, ἐχτὸς ἂν ἔχει πάρει τὴν ἀπόφαση ν' αὐτοκτονήσει. Μιὰ ἄλλη ἀλήθεια ποὺ βλέπω νὰ παραγνωρίζεται τόσο συχνά, εἶναι αὐτὴ ἐδῶ: Μερικοὶ νομίζουν πὼς ὑπάρχει ἱστορικὴ κεφαλαιοποίηση. Κάναμε τοῦτο, λένε, καὶ δικαιούμεθα αὐτό. Τί κάνουμε τώρα, προσθέτουν, εἶναι δική μας δουλειὰ κ' ἐνδιαφέρει μονάχα ἐμᾶς. Κι' ὅμως συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι ρωμαντισμός, μὰ μιὰ κατ' ἐξοχὴ ρεαλιστικὴ ὑπόθεση. Δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ σημασία τί ἔκανες, μὰ τί κάνεις. Τὰ ἔθνη — κι' αὐτὸ εἶναι ἀξίωμα — δὲν κρίνουνται, ἀνεξάρτητα ἂν αὐτὸ μᾶς ἀρέσει ἢ ὄχι, ἀπὸ τί ἤτανε, μ' ἀπὸ τί εἶναι. Σώσαμε, σὲ μιὰ δεδομένη ὥρα, τὸ συμμαχικὸν ἀγώνα στὴν Ἀλβανία. Κερδίσαμε μὲ τὴν ἡρωϊκή μας ἀντίσταση, τὴν παγκόσμια ἐχτίμηση. Μὰ τώρα; Γιὰ τοὺς ἄλλους τὸ τώρα ἔχει μερισσότερη σημασία ἀπὸ καθετὶ ἄλλο. Ἂν βρεθοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸ πνεῦμα, ποὺ γι' αὐτὸ ἀγωνίστηκαν τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη, ὄχι μονάχα θὰ πᾶνε χαμένες ὅλες οἱ θυσιες μας, μὰ διατρέχει κίνδυνο κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ ὑπόστασή μας σὰν ἔθνος.

Στὸ Λονδῖνο ὁ πόλεμος εἶχε φέρει πολλούς, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἔπαιξαν κάποιον ρόλο στὸν τόπο τους. Γνώρισα Γάλλους, Γιουγκοσλαύους, Βέλγους, Τσέχους, Νορβηγοὺς κ' ἕνα σωρὸ ἄλλους. Ἀπ' ὅλους ἄκουσα θερμὰ λόγια θαυμασμοῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἀγωνίστηκε, μὲ τόσο ἡρωϊσμό, ἐνάντια στὸν φασισμό. Μοῦ διευκρίνισαν ὅμως ἀπερίφραστα, πὼς ὅση κι' ἂν εἶναι ἡ ἐχτίμησή τους γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό, ἡ Ἑλλάδα ἐκπροσωπούμενη τυχὸν ἀπὸ ἀντιδραστικὸ κράτος, δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει τὴν ὑποστήριξή τους. Αὐτὸ δὲν ἰσχύει μόνο γιὰ μᾶς, μὰ εἶναι κάτι βασικό, ποὺ θὰ σταθεῖ μέτρο γιὰ νὰ κριθοῦν ὅλοι. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης γνώριζαν τὴ φασιστικὴ φρίκη. Ζοῦνε τώρα μέσα στὰ ὑλικὰ κι' ἀνθρώπινα ἐρείπια, ποὺ σώριασε πίσω του φεύγοντας. Γι' αὐτὸ μισοῦνε ὄχι μονάχα αὐτόν, μὰ καὶ καθετί, εἴτε προέρχεται ἀπὸ ἐχθρὸ ἢ φίλο, ποὺ τὸν θυμίζει. Τὴν κάθε τέτοιας μορφῆς ἀντίδραση τὴ θεωροῦν κίνδυνο, γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἡσυχία τους καὶ τὴ γαλήνη τοῦ κόσμου. Ξέρουν πὼς ὁ μόνος τρόπος νὰ σωθοῦν ἀπὸ μιὰ νέα ἀλληλοσφαγὴ εἶναι ἡ Δημοκρατία. Στὸν ὅρο ὅμως «δημοκρατία» δίνουν ἕνα ὁλότελα διαφορετικὸ περιεχόμενο, ἀπὸ τὸ ἀμαρτωλὸ ποὺ γνωρισαμε ὡς τώρα. Ἐννοοῦν μια δημοκρατία ἀνανεωμένη, μὲ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο, ὅπως ἀναπησᾶ μέσα ἀπὸ τὴ θέληση τῶν λαῶν, ποὺ σφυρηλατήθηκαν ἀπὸ τις δοκιμασιες. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ θεωρησουν δημόσιο κίνδυνο, ὁποιον δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἁπλὴ αὐτὴ ἀλήθεια.

Κάθε Ἕλληνας, που ὁ πολιτικὸς φανατισμὸς δὲν τοῦ ἔχει συσκοτισει ἀγιάτρευτα τὸ νοῦ του ἢ τὸ ἀτομικο του συμφέρον δεν του εχει σκοτωσει μέσα του τὸ αἴσθημα τὴς φιλοπατριας, ας πάρει ἕνα χάρτη τῆς Εὐρώπης κι' ἂς ριχει μια ματιά. Δε χρειάζεται να εἶναι μητε σοφὸς πολιτικὸς μητε μεγάλος στρατηγος, γιὰ ν' ἀντιληφτει μερικα ολαφάνερα πράγματα. Ποῦ θὰ στηριχτοῦμε, πολιτικα, οἰκονομικά, στρατιωτικα, γιὰ νὰ ζήσουμε, ἂν δεν ἔχουμε τὴ ὑποστήριξη ολων ὅσων μας τριγυριζουν; Ἴσως νὰ μὰς ἐπιτρεπόταν ν' ἀοιαφορήσουμε για τους ἄλλους ἂν εἰμαστε, τουλαχιστο, ἕνας λαος εὐοομήντα ἑκατομμυριων, ποὺ θὰ εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση νὰ βρίσκεται σ' ἀδιάκοπο πολεμικὸ συναγερμό. Ἡ θεση μας μας, βεθαια, εἶναι ὁλότελα διαφορετικη. Για μας, τὴ στιγμὴ αὐτὴ, ὀρθώνεται μπροστὰ μας στὸγνο τὸ πρόθλημα τῆς ἐπιθιωσης. Ἂν δὲ διαθέσουμε ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ μὰς ἀπομένουν για ν' ἀνοικοδομήσουμε τὰ ἐρείπια, ἂν δὲν μπορέσουμε νὰ βάλουμε τὸ πιὸ γρήγορα σὲ κίνηση ὁλόκληρη τὴν παραγωγική μας μηχανή, εἰμαστε χαμένοι. Μὰ πὼς θὰ γινουν αὐτὰ μέσα στὴν τραγικὴ ἐσωτερικὴ ἀνατάραχὴ ποὺ περνάμε; Μοιάζει αὐτὸ μὲ κάποιον, ποὺ θὰ ἤθελε νὰ βάλει θεμέλια γιὰ τὸ σπίτι του, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ἡ γῆ σειέται ἀπὸ σεισμό. Γιὰ νὰ τὰ βγάλουμε περα ἕνας τρόπος ὑπάρχει: Ἡ ὁμαδικὴ πεποίθηση στὸν ἑαυτό μας κι' ὁ ὁμαδικὸς ἐνθουσιασμός. Μιὰ ἀνάταση παρόμοια μ' ἐκείνη ποὺ γνωρίσαμε στις 28 Ὀκτωβρίου 1940. Μέσα στη σημερινὴ γενικὴ ἀπογοήτεψη, κάθε οἰκονομικὸ σχέδιο, ὅσο καλὸ κι' αν εἶναι, μοιραία θ' ἀποτυχει. Κινδυνεύοντας ἐξωτερικά, ἀνάστατοι ἐσωτερικά, πέφτοντας ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη ἀνυποληψία στὰ μάτια τοῦ ἐλεύθερου κόσμου, τραβοῦμε πρὸς τὴν καταστροφὴ καὶ τὸ βάραθρο. Αὐτοκτονοῦμε.

Μὰ τότε τί πρέπει νὰ γίνει; Δὲν ὑπάρχει δρόμος σωτηρίας; Ὑπάρχει κι' οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ ψάξουμε νὰ τὸν βροῦμε. Εἶναι ἑτοιμος. Ἂς ἀκολουθήσουμε τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν ἀπελευθερωμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Τί πιὸ ἁπλό; Τί ἔκαναν ἐκεῖνα; Σχηματίσαν ὅλα ἰσχυρὲς ἀντιπροσωπευτικὲς κυβερνήσεις, ποὺ οἱ ἀποφάσεις τους εἶναι σεβαστὲς ἀπ' ὅλους. Μονάχα ἂν σχηματίσουμε κ' ἐμεῖς μιὰ τέτοια ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνηση, θὰ μποροῦμε νὰ ξανακερδίσουμε τὴ χαμένη ἐχτίμηση τῶν ἐλεύθερων ἐθνῶν. Μονάχα ἔτσι θ' ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὴν πατρίδα μας τοὺς τρομεροὺς κινδύνους ποὺ τώρα τὴν ἀπειλοῦν, μονάχα ἔτσι θὰ μποροῦμε νὰ διεκδικήσουμε τὰ ἐθνικά μας δίκαια καὶ θὰ μᾶς σταθεῖ δυνατὸ ν' ἀφιερώσουμε ὅλες τὶς δυνάμεις μας κ' ὅλες τὶς ἱκανότητές μας, γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς χώρας μας. Ἀλλοιῶς τὸ μέλλον ἀπλώνεται μαῦρο κ' ἐχθρικὸ μπροστά μας.

Ὅλοιος πονᾶ γιὰ τὸν τόπον αὐτόν, ἐχει τὴν ὑποχρέωση, ἀφοῦ ἀπολυτρωθεῖ ἀπὸ μερικὲς προκαταλήψεις, ὁλότελα ἀσυμβίβαστες μὲ τὸ διεθνὲς πολιτικὸ κλῖμα τῆς ἐποχῆς μας, νὰ ἐργαστεῖ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς χώρας μας. Ἂς θυμηθοῦμε κάτι ἄλλα «ἔρχεται!» καὶ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή, ποὺ τ' ἀκολούθησαν τότε. Τώρα μᾶς καρτερᾶ, ἂν δὲ συνέλθουμε, μιὰ μεγαλύτερη ἀκόμα συμφορά.

Γιὰ τὸν ὅμορφο αὐτὸν τόπο δὲν εἶναι μεγάλη καμμιὰ θυσία. Καὶ χρειαζονται τόσα λίγα πράματα γιὰ νὰ τὸν σώσουμε! Φτάνει νὰ παραμερίλουμε τοὺς μικροεγωϊσμούς μας καὶ νὰ ἐξαρθοῦμε πάνω ἀπὸ τὸ μικρόχαρο παρόν.

Ἕλληνες πατριῶτες, ἑνωθεῖτε. Ἡ Ἑλλάδα κινδυνεύει.

Ὁ πνευματικὸς δοσιλογισμός

Η ΗΘΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τοῦ Γιώργη ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

3.—

Οἱ πνευματικοὶ ἄρχοντες στ' Ἀνώτατα Ἱδρύματα πασχουν ἀπὸ τὴν ἀγιατρευτη ἀρρώστεια τους: τὴν ἀπουσία πνευματικοῦ ἤθους. Τὸ ἀποφασιστικὸ κριτήριο σταθηκε ἡ Μεταξικὴ δικτατορία καὶ ἡ Κατοχή. Ἡ παραδοση ὅμως ἐρχεται ἀπὸ τὰ παλιά, ἀπὸ τὴν αἰωνόβια ὕπαρξη τοῦ κεντρικοῦ πνευματικοῦ Ἱδρύματος: τοῦ Πανεπιστημίου. Δίχως τὸ πνευματικὸ τέλμα ποὺ χαρακτηρίζει τὴ δράση τῆς πανεπιστημιακῆς ἡγεσιας στὰ ἑκατὸν δεκαπέντε χρόνια τῆς ζωῆς της, δὲ θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ προδοσία τῆς ἀποστολῆς της σὰν πνευματικοῦ ὁδηγοῦ τοῦ ἔθνους οὔτε ὁ ἠθικὸς ξεπεσμὸς τῶν ἡγετῶν της. Ἂς ἀφισουμε κατὰ μέρος τὰ λιγοστὰ ὀνόματα—ἀλίμονο, τόσο λιγοστὰ—μὲ τὸ ἠθικὸ ἀνάστημα καὶ τὴ φωτεινὴ κρίση ποὺ περασαν καὶ χαθηκαν, τραγικοὶ ναυαγοὶ στοὺς βάλτους τοῦ λογιωτατισμου. Δέν τοὺς λογάριασε κανεὶς ποτέ. Ἐδῶ ὑπάρχει ὁ μέγας ἐσμὸς τῶν χιλιαοων Μιστριωτῆδων ποὺ δυναστεύει, ἀπὸ τὴν ἀψηλὴ σκοπιὰ τῆς πανεπιστημιακῆς καθέδρας, τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους. Ἀπὸ κεῖ ὁ μαρασμὸς καὶ ἡ σήψη, ἀπὸ κεῖ ὁ ἠθικὸς ξεπεσμὸς των προσώπων. Χωρις πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ ἔρμα μέσα τους δούλεψαν στὴν πολιτικὴ ὀλιγαρχία του κακότυχου τόπου μας, δούλεψαν Μοναρχες καὶ Δικτατορες, δούλεψαν τέλος, ἔστω ἀσυνείδητα, τοὺς ξένους καταχτητές.

Σὲ μὰς σημερα, ἡ Μεταξικὴ Δικτατορια εἰνε ὁ κοντινός, ὁ ἄμεσος πρόλογος. Ἡ Κατοχὴ τὸ κυριως δρᾶμα. Καὶ στὰ δυο, οἱ πνευματικοι κοτζαμπασηδες ἔπαιζαν ρόλο πρωταγωνιστῆ.

Δεν εἰνε ἀσκοπο νὰ συνεχίσουμε τὰ παραδείγματα καὶ τα ὀνόματα.

Γ. ΚΟΥΜΑΡΟΣ

Ἡ Δικτατορία εἶχεν ἐγκαινιάσει, ὅπως ξαίρουμε ὅλοι πιά, τὸν τρίτο Ἑλληνικὸ πολιτισμό. Καὶ πολιτισμός, ὅπως ξαίρουμε ἐπίσης ὅλοι, χωρὶς Πανεπιστημιακὴ διοαχὴ δὲ γίνεται. Τὸ νέο Κράτος απόχτησε τὴ θεωρία του — μαζέματα ἀπὸ τις φασιστικὲς διδασκαλιες τῆς Γερμανίας τοῦ Χίτλερ καὶ τῆς Ἰταλιας τοῦ Μουσολίνι. Μιὰ ἕδρα στὸ Πανεπιστήμιο γιὰ τὸν εὐνουχισμὸ τῆς φοιτητικῆς νεολαίας ἤταν ἀπαραίτητη.

Ἡ Νομικὴ Σχολὴ ἐπιστρατεύτηκε.

Λοιπόν, ἡ πλειοψηφία τῆς Σχολῆς σὲ συνεδρίασή της ἐξέφρασε «εὐχην» πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Παιδειας ὅπως ἀναδειχτεῖ ὁ κ. Κούμαρος ἐπικουρικος καθηγητὴς τῆς ν έ α ς ἕδρας τῆς «Γενικῆς θεωρίας περὶ Κράτους καὶ τῶν θεμελιωδῶν βάσεων τῆς ἐξελίξεως τῶν συγχρόνων πολιτευμάτων».

Κανεὶς δὲν εἶχε τὸ ἠθικὸ ἀνάστημα καὶ την τολμη ν' ἀντικρούσει τις παρασκηνιακες εἰσηγήσεις δυὸ ἐλεεινῶν λυμεὼνων τῆς ζωῆς τοῦ τόπου, τὼν δικτατορίσκων Σπέντζα καὶ Ματζούφα. Κι' ὅμως τὰ ἴδια μέλη τῆς Σχολῆς ποὺ ἔδωσαν τὴν ψῆφο τους, χαριτολογώντας γιὰ την καθιέρωση τῆς εἰδικῆς αὐτῆς ἕδρας, τὴν ὀνόμαζαν «ἕδρα τῆς 4ης Αὐγούστου» καὶ μερικοὶ ἄλλοι «Lex Coumaniana».

Ἀλλὰ γιατὶ ὁ Κούμαρος νὰ μένει ἐπικουρικὸς καὶ ὄχι ταχτικὸς καθηγητής; Τὸ σπαθὶ τοῦ Μεγαλέξαντρου τότε γιὰ τὰ Πανεπιστήμια τὸ κρατοῦσε ὁ Σπέντζας. Καὶ μὲ τὸν Α. Ν. 1755 (Μάης 1939) διατάζει: «Ἐπικουρικὸς καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Θεωρίας περὶ Κράτους κ.λ.π. δύναται νὰ διορισθεῖ τακτικὸς καθηγητὴς διὰ Β. Δ. ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ μετὰ ἔν ἔτος ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του ὡς ἐπικουρικοῦ καθηγητοῦ».

Διάταξη νόμου, καθὼς βλέπετε, μὲ τὴ φωτογραφία τοῦ διοριζόμενου. Ἡ φωτογραφία ἀνήκει στὸν Κούμαρο ποὺ μειδιᾶ πολὺ εὐχαριστημένος.

Ἡ Νομικὴ Σχολὴ δὲ διαμαρτυρήθηκε οὔτε τυπικὰ γιὰ τὴν παραβίαση τῆς αὐτοτέλειάς της. Ὡστόσο δὲν ἐχειροκρότησε. Καὶ εἶνε ἡ μόνη μας ἀπορία σήμερα.

Τὸ 1939 ἐπίσης προκηρύχτηκε διαγωνισμὸς γιὰ τὴν πλήρωση δυὸ ἐπικουρικῶν ἕδρῶν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἡ εἰσηγητικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν καθηγητὴ Κυρ. Βαρβαρέσο προτείνει τὸν κ. Ἰ. Πίνδο. Μὰ ἡ Σχολή, ἀκολουθώντας τὶς ἴδιες παρασκηνιακὲς ὑποδείξεις, ἐκλέγει τοὺς Ἰ. Παρασκευόπουλο καὶ Ἀλέξ. Κόκκαλη. Ὁ τελευταῖος ἔχει ἕνα μεγάλο ἐπιστημονικὸ ἐφόδιο ποὺ κατέπεισε τελικὰ τὴ Σχολή: εἶνε Περιφερειακὸς Διοικητὴς τῆς Ε. Ο. Ν. Μακεδονίας.

Στὴν Κατοχή, μόλις ἔγινε πρωθυπουργὸς ὁ Τσολάκογλου, μετέτεθη χωρὶς τὴ γνώμη τῆς Σχολῆς ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου Γρ. Κασιμάτης. Ἤτανε γνωστὸ

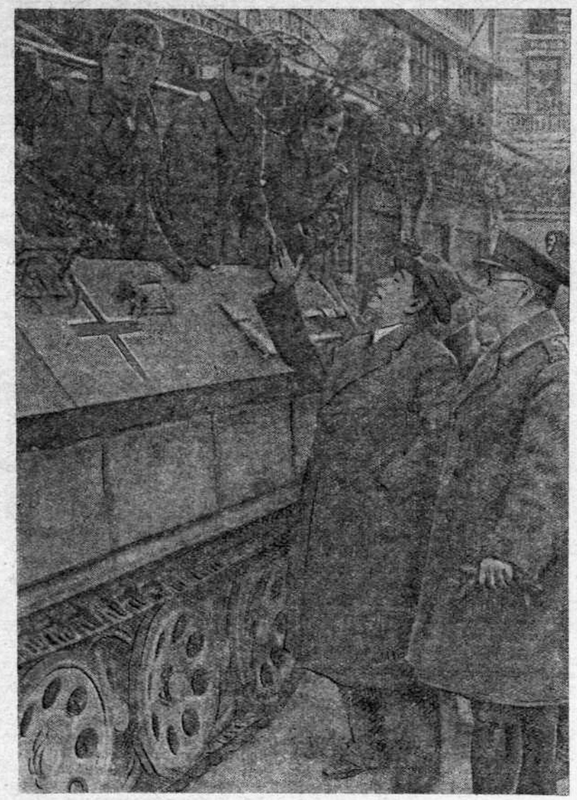

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Βιζουκίδης ὑποδέχεται τοὺς Γερμανοὺς κατακτητὲς κατὰ τὴν εἴσοδό τους στὴ Θεσσαλονίκη.

πὼς ὁ Κασιμάτης χρημάτισε ὑφυπουργὸς Ἐργασίας στὶς Κυβερνήσεις Δεμερτζῆ—Μεταξᾶ καὶ εἶχε ὑπογράψει τὰ διατάγματα γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Δικτατορίας (διάλυση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ κήρυξη τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου).

Ἡ Νομικὴ Σχολὴ δέχεται τὰ πάντα, χωρὶς νὰ τὴν βασανίζει ποτὲ καμμιὰ τύψη.

Π. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

Αὐτὸ τὸ λαμπρὸ ἐθνικὸ ἄστρο μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Καθηγητὴς στὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιο. Μεγάλος πατριώτης καὶ μεγάλος ἐθναπόστολος. Ἔχει ὀπουδάσει στὴ Γερμανία. Ἀπὸ κεῖ ὁ θαυμασμός του γιὰ καθετὶ τὸ Γερμανικό, ἀπὸ τοὺς ἰδεαλιστὲς φιλοσόφους ὡς τὸ Χίτλερ.

Ὅταν πρωτομπῆκαν οἱ Γερμανοὶ στὴ Θεσσαλονίκη, μέσα στὸ γενικὸ πένθος τοῦ ἔθνους, αὐτὸς ἔτρεξε νὰ τοὺς ὑποδεχτεῖ καὶ νὰ τοὺς χαιρετήσει. Ἡ φωτογραφία τῆς ἐγκάρδιας ὑποδοχῆς, ὅπως τὴ βλέπετε, εἶνε δημοσιευμένη στὸ ἐπίσημο βιβλίο τῶν Γερμανικῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν μὲ πρόλογο τοῦ στρατάρχη List καὶ μὲ τον τίτλο «Von Serbien bis Kreta Athen» σ. 47. Ἀκριβῶς στὴν ἄλλη σελίδα (48) ὑπάρχουν τὰ λόγια τῆς θερμῆς ὑποδοχῆς: «Γνωρίζω πολὺ καλὰ τὸ Βερολῖνον, ἐπειδὴ ἤμην ἐκεῖ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Τουρκικῶν. Ὀνομάζομαι καθηγητὴς Περικλῆς Βιζουκίδης. Τώρα θὰ ἔλθουν πάλιν διὰ τὴν Ἑλλάδα καλύτεροι χρόνοι, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐπανακτᾶ δεσμὸν μετὰ τῆς Γερμανίας. Χαιρετίσατέ μου τὴν χώραν σας καὶ τὸ Βερολῖνον».

"Ὑστερ' ἀπὸ τέτοια ὑποδοχὴ στοὺς Γερμανούς, εἶνε μᾶλλον περιττὸ νὰ προχωρήσουμε στὴν ἀνάπτυξη τῆς «ἐθνικῆς» δράσης τοῦ ἀνδρὸς μέσα στὴν Κατοχή. Ἂν θυμηθοῦμε τὰ Γερμανικὰ διπλώματα στὸνομά του ποὺ καμάρωναν πάνω ἀπ' τὸ γραφεῖο του, ἀκριβῶς γιὰ νὰ τὰ βλέπουν Γερμανοὶ καὶ Ἕλληνες, ἡ «ἐθνική» σταδιοδρομία τοῦ ἀνδρὸς κλείνει ὁλοκληρωμένη.

Μαζύ του, στὸ ἴδιο Πανεπιστήμιο καθηγητής, ἕδρασε «ἐθνικὰ» ὁ περιβόητος σ' ὅλη τὴ Μακεδονία Ἔξαρχος. Χωρὶς προσχήματα αὐτός, ἔπαιξε τὸ ρόλο τοῦ ἀνοιχτοῦ ὀργανέττου τῶν Γερ

Τὸ ἑλληνικὸ διήγημα

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΘΑ ΓΥΡΙΣΕΙ...

Τῆς Ἕλλης ΑΛΕΞΙΟΥ

Ὁ συνάδελφός μου, στὸ Γυμνάσιο, μοῦ φέρνει στὸ νοῦ κείνη τὴ γυναίκα, ποὺ καθότανε, σὲ χρόνια περασμένα, ἐδῶ πιὸ κάτω, καθὼς πάει νὰ στρίψει ὁ δρόμος. Ἄσχετοι εἶναι οἱ δυό τους, καὶ διαφορετικὰ τὰ βάσανα τοῦ καθενός, μὰ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πολλὲς φορὲς πιάνεται ἀπὸ κατιτὶς ἀσήμαντο καὶ συνταιριάζει τὰ πιὸ παράδοξα. Ἡ γυναίκα ζοῦσε μέσα στὴ φύση, κι' ὁ συνάδελφός μου ζεῖ μέσα σὲ ὀγδόντα παιδιά. Αὐτά τους τὰ διαφορετικὰ περιβάλλοντα γίνηκαν ἀφορμὴ νὰ τὴ θυμηθῶ κι' αὐτή.

Ἡ γυναίκα ζοῦσε μὲ τὸν ἄντρα της.«Γριὰ» τὴν ἔλεγαν τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς, ἐπειδὴ ἔτσι ἔμοιαζε, μὰ γριὰ δὲν ἦταν. Ζοῦσε ἀστεφάνωτη. Τὴ γνώρισε ὁ ἄντρας της χήρα μ' ἕνα μικρὸ παιδί. Πῆρε τὴ χήρα κοντά του κι' ἔδιωξε τὸ παιδί. Ἡ γυναίκα ὅμως ἀγαποῦσε τὸ παιδί της. Στὴν ἀρχή, ὅταν ἀποφάσισε νὰ πάει κοντά του, ἔτσι ἔλεγε ἡ ἴδια, νόμιζε πὼς κεῖνον ἀγαποῦσε καλύτερα ἀπὸ τὸ παιδί, μὰ ὕστερα ἄμα μπῆκαν στὸ ἴδιο σπίτι, καὶ τοὺς σκέπασε ἡ ἴδια σκεπή, τότες ἐκατάλαβα, ἔλεγε, πὼς τὸ παιδί μου τὸ πονοῦσα περισσότερο... Τὸ παιδὶ γίνηκε ὕστερα λουστράκος, χαμίνι στοὺς δρόμους. Ὁ ἄντρας της εἶχε τὸν τρόπο του. Ζοῦσαν σ' ἕνα μικρὸ σπιτάκι καταμεσὶς σ' ἕνα τεράστιο περιβόλι. Μὲ κότες, μὲ κατσίκες. Ἡ γυναίκα ἄμα δὲν εἶχε δουλειά, ἔπαιρνε τὴν καρέκλα της, κάθιζε ἀπόξω καὶ τὸ βλέμμα της βυθιζότανε στὸ πράσινο. "Αν πήγαινες ν' ἀγοράσεις τίποτα, τὴν ἔβρισκες συλλογισμένη. Ἀργοῦσε νὰ σοῦ δώσει ἀπόκριση. Μένοντας μονάχη, ἔκλαιγε γιὰ τὸ παιδί της, ποὺ ἐξ αἰτίας της πῆρε τὸν κακὸ δρόμο. Τὸν πρῶτο καιρὸ κοίταξε νὰ δώσει νὰ πάρει ὁ νοῦς της. Καλοῦσε τὸ παιδὶ στὰ κλεφτάτα καὶ τὸ φίλευε κανένα φροῦτο. Τοῦ τηγάνιζε ἄψε - σβῆσε δυὸ φρέσκα αὐγά. Τοῦ 'πλυνε καὶ τοῦ μπάλωνε τὰ ροῦχα του. Τὸ σαράκι ὅμως τὴν ἔτρωγε. Στὰ κατατελευταῖα ἄρχισε νὰ κλαίει χωρὶς νὰ κρύβεται. Μπροστὰ στοὺς ἐργάτες καὶ μπροστὰ στὸν ἄντρα της. Καθότανε στὴν καρέκλα μὲ τὰ πόδια ἀνεβασμένα στὴν περόνα. Τὰ χέρια μαζεμένα στὴν ποδιά, τὸ κεφάλι νὰ κοιτάζει τὴν πράσινη ἔκταση· κι' ἄμα πήγαινες:

—Μήπως, κυρ' Ἀναστασιά, ἔχετε τέσσερα φρέσκα αὐγά;

Στρεφόταν καὶ σὲ κοίταζε σὰν ἀπ' τὸν ἄλλον κόσμο. Μὲ κόπο καταλάβαινε τί τῆς ἔλεγες καὶ τὸ ἐκτελοῦσε, ἄλλὰ μηχανικά. Ὁ ψυχικός της κόσμος δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὴν περιοχή του. "Ὑστερα τὴ χάσαμε. Ὁ ἄντρας της κουβάλησε ἄλλη γυναίκα στὸ ποδάρι της. Πάλι ἀστεφάνωτη. Λέγανε πὼς τὴν πρώτη τὴν πῆρε ὁ γυιός της καὶ τὴν ἔκλεισε σὲ ψυχιατρεῖο... Μὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι λεπτομέρειες ξένες ἀπὸ τὴ δική μας ὑπόθεση. Ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα ὁ συνάδελφός μας. Ἄμποτες καὶ αὐτὸς νὰ 'χε νὰ κάμει μὲ δέντρα καὶ μὲ φυτά! Κείνη ἡ γυναίκα ποὺ 'κλαιγε τὸ ἐγκαταλειμμένο παιδί της, ἔζησε τὴ θλίψη της στὴν ἐξοχή. Τὰ δέντρα ποὺ τὴν περιστοίχιζαν, δὲν ἔκλαιαν βέβαια μαζί της, ὅμως κάθουνταν φρόνιμα, σιωπηλὰ καὶ τὴν ἄκουαν. Καὶ συχνὰ μοιάζανε νὰ κάνουν προσευχὴ γιὰ λόγου της. Μὰ ὁ δικός μας ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει αὐτὴ τὴν τύχη. Περνάει τὴ θλίψη του κοντὰ στὰ ἀνελέητα παιδιά. Τὰ λένε λουλούδια. Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἄνθιση τῆς νεότητος. Ὅμως εἶναι μιὰ ἄνθιση σκληρή, ποὺ τρέφεται μόνο μὲ τὸ γέλιο καὶ μὲ τὴ χαρά. Τὴ γεύεται ὅπου τὴ βρίσκει· καὶ τὴν τρυγᾶ ἀπόπου νάναι καὶ μ' ὅποιον τρόπο νάναι. Καταπιέζουμε μεῖς οἱ καθηγητὲς τὴ χαρά τους. Πνίγουμε τὸ γέλιο τους, ἐνῶ αὐτὰ παλεύουν κι' ἀντιμάχουνται. Καὶ στὸ πάλεμα νικάει ὁ δυνατός. Στὸ Γυμνασιό μας, νικήθηκε αὐτὸς ὁ συνάδελφος ἀπὸ τὰ παιδιά. "Αρχισε νὰ παίζει τὸ ρόλο τῆς «ψυχαγωγίας». "Ετσι λένε οἱ μαθηταὶ τὸ μάθημά του. Σ' ὅλα τὰ Γυμνάσια τὸ ἴδιο γίνεται. "Ενας ἀπ' ὅλους βρίσκεται καὶ «αἴρει τὰς ἁμαρτίας» τῶν ἄλλων. Εἴτε ἐπειδὴ εἶναι κακοφτιαγμένος. Εἴτε ἐπειδὴ εἶναι τσεβδός. Εἴτε ἐπειδὴ τὸν συνοδεύουν οἱ ἀναπηρίες τῶν γηρατιῶν. Εἴτε ἐπειδὴ δυστύχησε. Ἡ δυστυχία δὲν εἶναι φτιαγμένη γιὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δασκάλου. Τὸ λέει ὁ ἴδιος ὁ συνάδελφός μας.

—Ἀλλόκοτο εἶναι τὸ ἐπάγγελμά μας. Μοῦ κάνει κακὸ καὶ μόνο ν' ἀνοίγω τὸ στόμα μου, κ' εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ μιλῶ διαρκῶς. Μοῦ κάνει κόπο νὰ βλέπω ἀνθρώπους κ' εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ζῶ ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπινα κεφάλια. Μόνο οἱ εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ γίνουνται δασκάλοι. Νὰ ταξιδεύουν ματζὶ μὲ τὰ παιδιὰ μὲ ἁπλωμένα τὰ πανιά, στὴ φρενίτιδα τῆς χαρᾶς. Χθὲς μὲ παρακαλοῦσαν νὰ τὰ πάω ἐκδρομή. "Ολες, μοῦ 'λεγαν, οἱ τάξεις πηγαίνουν μὲ τοὺς ἐλληνιστάς τους, σεῖς δὲν θὰ μᾶς πᾶτε; "Ας ζοῦσα μέσα σ' ἕνα ἀκατοίκητο δάσος! "Ας εἶχα γιὰ ἐπάγγελμά μου νὰ σκάβω τὴ γῆ ἢ νὰ κάνω ἐπιτέλους λογαριασμούς... Τὰ παιδιὰ θὰ μὲ λένε σίγουρα χαζό. Δὲν ξέρω, μὰ ἔτσι θὰ 'πρεπε νὰ μὲ λένε...

Πράγματι ἔτσι τὸν λένε καὶ τὸ ἀποδείχνουνε μὲ ἐπιχειρήματα:

—Γράφουμε μπροστὰ στὰ μάτια του τὰ μαθηματικά μας, καρφὶ δὲν τοῦ καίεται...

—Τρῶμε μπροστά του. Κοιμοῦμαστε ἁπλωτὰ στὸ θρανίο. Δὲν μᾶς μιλᾶ. Μᾶς κοιτάει σὰ χαζός.

—Ἐνῶ ἔχομε ἱστορία ἀρχίζει καὶ μᾶς κάνει λατινικά. Κι' ἄλλοτε ἀφήνει τὰ λατινικὰ στὴ μέση καὶ πιάνει τὴν ἱστορία καὶ τὸ λέει κι' ὁ ἴδιος: «συγγνώμη, παιδιά, τὸ μυαλό μου πῆρε ἄλλο δρόμο...»

—Λέει ὅ,τι τοῦ κατεβεῖ. Προχθὲς γράφαμε ἔκθεση. Κεῖνος καθότανε στὴν ἕδρα. Καὶ κεῖ ἀρχισε νὰ μονολογεῖ: «μπορεῖς ν' ἀποχτήσεις δέκα παιδιά; δεκαπέντε; εἴκοσι; ὅπως στὰ παλιὰ χρόνια οἱ πατριαρχικὲς οἰκογένειες;»

—Συχνὰ ἀφήνει ὄρθιο μπροστὰ στὸν πίνακα τὸ μαθητὴ ποὺ ἐξετάζει, κι' αὐτὸς βγάζει τὸ σημειωματάριό του καὶ γράφει. Γράφει, γράφει, συλλογιέται, διαβάζει, ξαναγράφει, ὡσότου χτυπάει τὸ κουδοῦνι καὶ βγαίνει ἀπὸ τὴν τάξη, δίχως νὰ πεῖ κουβέντα γιὰ τὸ μαθητή, καὶ δίχως νὰ μᾶς βάλει μάθημα παρακάτω.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς τὸ σημειωματάριό του εἶναι γεμᾶτο ποιήματα. Ἁπλοϊκὰ εἶναι. «Δὲν ξέρω ἀπὸ ποίηση», λέει ὁ ἴδιος «μὰ ἔτσι ξεσπάω... Ὁλόκληρη νύχτα πῶς νὰ περάσει...» Κι' ὅλα μιλοῦνε γιὰ ἕνα παιδὶ ποὺ τὸ λέγανε Τάκη. Διηγοῦνται τὶς χάρες του. Καὶ τὶς ὁμορφιές του. "Ἡ περιγράφουν τὸ σπίτι, ποὺ ἀπόμεινε σκοτεινό. "Ἡ μιλοῦν γιὰ τὰ μισοτελειωμένα του τετράδια καὶ τὸ ἀνοιχτό του βιβλίο...

«Ποῦ πῆγες; Πῶς μᾶς ἄφησες στὸ ρημαγμένο σπίτι; Ἡ μάνα σου σ' ἀποζητᾶ, σ' ἀναζητᾶ ὁ πατέρας. Σὲ περιμένουν τὰ χαρτιὰ καὶ τ' ἀνοιχτὸ βιβλίο... Τάκη μας, πές, ποῦ βρίσκεσαι γιὰ νάρθουμε κοντά σου. Δὲ θέμε νὰ πιστέψουμε πὼς ἔφυγες γιὰ πάντα. Καὶ θὰ σὲ περιμένουμε. Νάρθεῖτε μὲ τὸν Πέτρο." Ἕνας τὸν ἄλλον πιάσετε σφιχτὰ χέρι μὲ χέρι. Θέτε νἀρθεῖτε Κυριακή; Καθημερὶς γιὰ σκόλη; Ἐπμέρωμα; μεσάνυχτα; ὅποτε βουληθεῖτε... Τὶς πόρτες θὰ 'βρετε ἀνοιχτὲς καὶ τοὺς γονιοὺς στὸ πόδι. Κρεβάτι δὲ γευτήκαμε' κ' ὕπνος δὲ μᾶς ἔπῆρε. ἀπὸ τὴν ὥρα, Τάκη μου, ποὺ σβύστηκε ἡ λαλιά σου».

⁂

—Τάκη λέγανε τὸ παιδί σας, ποὺ ἐκτελέσανε οἱ Γερμανοί;

—"Οχι! κεῖνο τὸ λέγανε Πέτρο... Κεῖνος ἤτανε ὁ μεγάλος μου γυιός... "Ητανε δεκαεννιὰ χρονῶ. Ὁ Τάκης εἶναι τὸ μικρό. Ἐμεῖς, ἐγὼ κ' ἡ μάνα του, τὸν Πέτρο δὲν τὸν κλάψαμε. Δὲν τὸν εἴδαμε σκοτωμένο. Τ' ὄνομά του δὲ γράφτηκε πουθενά. Οὔτε οἱ ἐφημερίδες ἀναφέρανε τίποτα. Οὔτε κ' οἱ Γερμανοὶ ποὺ πῆγα καὶ ξαναπῆγα γιὰ νὰ μάθω δριστικὰ πράμματα, θελήσανε νὰ μὲ πληροφορήσουν. Κεῖνο ποὺ ξέρομε σίγουρα εἶναι πὼς τὸν πῆραν ἀπὸ τὸ Χαϊδάρι ματζὶ μὲ ἄλλους στὶς ὀχτὼ τοῦ Μάη τοῦ 1944 καὶ πὼς ὁ Πέτρος φεύγοντας εἶπε σὲ κάποιον συγκρατούμενο: «πᾶμε μεῖς!» Μὰ γιὰ ποῦ τοὺς πήγαιναν, δὲν τοῦ εἶπε. Οὔτε κι' ἄρησε σημείωμα, ὅπως κάναν πολλοί. Καὶ λέμε μὲ τὴ μάνα του, πὼς τοὺς πῆραν ἐργάτες στὴ Γερμανία... καὶ πὼς ζεῖ... καὶ πὼς μιὰ μέρα ὁ Πέτρος μου θὰ γυρίσει... ἔτσι τὸ λέμε μὲ τὴ μάνα του...

Σταματᾶ λίγο ὁ συνάδελφος. Παίρνει τὸ μαντήλι καὶ φτιάχνει, σκουπίζει τὴν ἀλλοιωμένη ὄψη καὶ συνεχίζει:

—Ἐμεῖς κλαῖμε μόνο τὸν Τάκη. Εἶχε τόσο τρυφερὴ καρδιά. Ὁλόκληρο χρόνο μὲ τὴν πεῖνα, μέσα στὴ σκόνη, στὴ ζέστη... Ὑστερα ἄμα πιάσανε τὰ κρύα, μὲ τὶς βροχές, μὲ τὰ χιόνια πηγαινοερχότανε μὲ τὰ πόδια στὸ Χαϊδάρι γιὰ τὸν Πέτρο. Οἰκονομοῦσε δυὸ τσιγάρα; τοῦ τὰ πήγαινε. "Ενα πορτοκάλι; κινοῦσε δυὸ ὧρες δρόμο μὲ τὰ πόδια γιὰ νὰ τοῦ τὸ πάει. "Ενα γραμματάκι ἢ τὰ ρουχαλάκια του. Τοῦ 'λεγε καμ-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 14)

στὸ πάνθεο τῶν ἐθνικῶν ἀνδρῶν τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Γ. ΠΑΜΠΟΥΚΑΣ

Εἶνε ὁ γνωστὸς ὑφυπουργὸς τῆς Γεωργίας στὴν Κυβέρνηση Ράλλη τῆς Κατοχῆς. Στὸ διάστημα τῆς ὑφυπουργίας του ἔγινε ἀνασύσταση τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς. Χωρὶς τὴν ψῆφο τῆς Σχολῆς, ἐλέω Γερμανῶν, διόρισε τὸν ἑαυτό του καθηγητή. Ἄνθρωπος κοσμικὸς καὶ εὐγενής, δὲν παρέλειπε μόλις διορίστηκε νὰ κάνει τραπέζια στὸ Γερμανὸ ἐπόπτη τῆς Ἀνώτατης Ἐκπαίδευσης, μὲ ἔξοδα φυσικὰ τῆς Σχολῆς.

Μὲ τὴν ἀπελευθέρωση πιάστηκε καὶ θὰ δικαζόταν ματζὶ μὲ τοὺς ἄλλους δοσίλογους, ἀλλὰ τὸν ἄφισαν ἐλεύθερο γιατί, λέει, ἦταν ὑπηρεσιακὸς ὑφυπουργός. Ἀμέσως ὕστερα ἔτρεξε στὴ Σχολὴ κι' ἄρχισε νὰ διδάσκει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκει χωρὶς καμμιὰ διαμαρτυρία ἀπὸ μέρους τῶν συναδέλφων του.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Μελέγκοβιτς. Συνεργάστηκε στενότατα μὲ τοὺς Γερμανοὺς ληστεύοντας πρὸς χάρη τους τὰ ἐργαστήρια καὶ τὴν περιουσία τοῦ Πολυτεχνείου. Ὑπηρέτησε στὸ Γερμανικὸ Ναυαρχεῖο, σὰ δεξὶ χέρι τοῦ Γερμανοῦ ναυάρχου, ἰδίως γιὰ τὰ ζητήματα τῶν ναυπηγήσεων καὶ παρέδωσε τὰ σχέδια τῶν ἑλληνικῶν ναυπηγείων τοῦ Σκαραμαγκᾶ.

Σῖμος. Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Πολυτεχνείου. Διορίστηκε ἀπὸ τὸν Τσολάκογλου καὶ Λογοθετόπουλο μ' ἕνα σκανδαλώδη προσωπικὸ νόμο μὲ βαθμὸ καὶ μισθὸ ταχτικοῦ καθηγητῆ χωρὶς δίπλωμα. Φανατικὸς γερμανόφιλος. Ὁ γυιός του ἦταν λοχαγὸς στὰ Γερμανικὰ "Ες-"Ες.

Κουτσοκώστας. Τεχνικὸς διευθυντὴς τῶν ναυπηγείων Βασιλειάδη. Ναυπήγησε χαλύβδινο πολεμικὸ πλοῖο γιὰ τοὺς Γερμανούς. "Ηταν παρὼν στὴ μεγαλοπρεπῆ γιορτὴ τῆς καθέλκυσης καὶ ἔγινε ἀντικείμενο ἰδιαίτερων ἐκδηλώσεων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ναυάρχους καὶ ἀξιωματικούς.

Πανταζῆς. Φανατικὸς γερμανόφιλος. Γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τὸ Γερμανικὸ στρατό, χωρὶς νἄχει καμμιὰ ὑποχρέωση, προσφέρθηκε ν' ἀναλάβει τὴ διεύθυνση τῶν Σ.Ε.Κ. Ὁ σιδηρόδρομος τῶν Σ. Ε. Κ. εἶχε γίνει τότε ἀποκλειστικὸ ὄργανο μεταφορῶν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ποὺ οἱ ἀντάρτες μας προσπαθοῦσαν νὰ καταστρέψουν καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἐνθουσιάζονταν σὲ κάθε ἀναγγελία καταστροφῆς σιδηροδρόμου. Ὁ Πανταζῆς σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Γερμανούς, κατέβαλε ἐξαιρετικὲς προσπάθειες γιὰ νὰ ματαιώσει τὶς ἐνέργειες τῶν ἀνταρτῶν μας.

Θεοδωρίδης. Ὑμνητὴς τῆς 4ης Αὐγούστου στὸ περιοδικὸ «Νέον Κράτος» τοῦ Καμπάνη,μὲ λόγους καὶ ἔργα. Στὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς χειροκροτοῦσε κάθε γερμανικὴ νίκη καὶ προπαγάνδιζε σὰν ἀναπόφευχτη τὴν ἐπικράτηση τῶν γερμανικῶν ὅπλων.

Καὶ ἡ θλιβερὴ πομπὴ συνεχίζεται...

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ

Ἀπὸ τὸ σημερινὸ κεντρικὸ ἐθνικοπνευματικὸ πρόβλημα πρὸς κάποιες ἄμεσα ἐπιβαλλόμενες προβλέψεις

Σειρὰ ἄρθρων τοῦ Ἄγγελου ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Ἄρθρο πρῶτο

Ἡ ἠθικὴ κάθαρση ποὺ πραγματοποιεῖται στὶς ἡμέρες μας σὲ κλίμακα οἰκουμενικὴ στοὺς πολιτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς στίβους τῶν λαῶν ποὺ πολεμήσανε γιὰ τὴν Ἐλευθερία, δὲν εἶναι δυνατὸ παρὰ νἄχει ἕναν ἀνάλογο ἀπαιτητικὸ ἀντίχτυπο στὶς σφαῖρες τῆς πνευματικότητας τῶν ἴδιων αὐτῶν λαῶν. Οἱ γενικὲς καθηγορίες δημιουργικὰς ζωῆς καὶ Σκέψης, μέσα στὶς ὁποίες κινούντανε ὧς μὲ χτὲς τὸ Πνεῦμα, (ἰδιαίτερα στὴ Δύση κι' ἀπ' τὴ Δύση πρὸς ἐμᾶς) μᾶς ξεσκεπάζονται ὁλοφάνερα τὴν ὥρα αὐτή, πάρα πολὺ στενὲς γιὰ νὰ δεχτοῦνε καὶ γιὰ νὰ διοχετεύσουν τὸν καθολικὸ δημιουργικὸ παλμὸ τῆς τόσο νέας ποὺ ξανοίγεται μπροστά μας ἐποχῆς. Συνειδητὰ ἢ ὑποσυνείδητα, μᾶς πλημμυρίζει ὅλους τὸ αἴσθημα μιᾶς προκάτοχης κριτικῆς ἀνεπάρκειας στὸ ν' ἀντιμετωπίσει ὑπεύθυνα τὰ σύγχρονα πνευματικά, κοινωνικὰ καὶ γενικὰ ἱστορικὰ προβλήματα, ἀνεπάρκειας ποὺ στὸ μεταξὺ κατώρθωνε διαρκῶς νὰ διασπᾶ μὲς στὴ συνείδησή μας ὅλη τὴν ὀργανικὴ σειρὰ τῶν καθολικῶν πνευματικῶν Ἀρχῶν, τῶν οἰκουμενικὰ Ἀνθρώπινων Ἰδεῶν καὶ τῶν γεννσίων αἰσθημάτων.

Μιὰ νέα φυσιολογικὴ ἀνακατάταξη τῶν γενικῶν αὐτῶν Ἀρχῶν κ' Ἰδεῶν στοὺς στίβους τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς κοινωνιολογίας, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτό, ἱεραρχικά, προπάντων στοὺς στίβους τῆς ὑπεύθυνης πνευματικῆς ζωῆς ὀρθώνεται σήμερα σὰν ἐπιβλητικὸ καὶ ἄμεσο αἴτημα στὴ σκέψη βέβαια πρῶτα τῶν ἀληθινὰ πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ μαζὶ στὸ ὁμαδικὸ ὑποσυνείδητο αἴσθημα ὅλων τῶν λαῶν.

Τὸ αἴτημα αὐτὸ λοιπὸν στὸ σύνολό του παρουσιάζει δυὸ οὐσιαστικὰ ἀνταποκρινόμενες μορφές. Τὴ μία ποὺ ἀφορᾶ τὸ πνεῦμα τῆς Καθολικότητας, ποὺ ἔχει ἤδη ἀρχίσει ν' ἀκτινοβολεῖ ἀπάνω ἀπ' ὅλο τὸν πλανήτη καὶ ζητεῖ μιὰ νέα φωτεινὴ διατύπωση καὶ διάρθωση τοῦ γενικοῦ πνευματικοῦ προβλήματος ἀπάνω ἀπὸ τὸν Κόσμο, διατύπωση καὶ διάρθρωση ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ ἐπαναφέρει ἐπάνω ἀπ' τὴ συνείδηση ὅλων τῶν λαῶν τὴν ὧς μὲ χτὲς ἐξαρθρωμένη καὶ ἀποσυνθεμένη ἔννοια τοῦ καθολικοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ Κύρους· καὶ τὴν ἄλλη, ποὺ ἀφορᾶ τὴν εἰδικὴ συμβολὴ τοῦ καθενὸς ἰδιαίτερα λαοῦ στὸ ἔργο τοῦτο τῆς Καθολικῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνόρθωσης. Σ' αὐτὴ λοιπὸν ἰδιαίτατα τὴ δεύτερη ἄποψη τοῦ οἰκουμενικοῦ σημερινοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ αἰτήματος εἶναι ποὺ μέλλει νὰ κριθεῖ ἡ οὐσιαστικὴ δημιουργικὴ ἱκανότητα καὶ ἀξιοποίηση τοῦ κάθε ἰδιαίτερου λαοῦ.

Σὲ γενικὲς ὡστόσο προκριματικὲς γραμμὲς ὁποὺ νὰ προλογίζουνε ὑπεύθυνα τὸν τόνο καὶ τὴ σημασία τοῦ ἐπικείμενου αὐτοῦ καθολικοῦ δημιουργικοῦ συναγωνισμοῦ τῶν λαῶν, μποροῦμε νὰ προτάξουμε σὰν ἀρχικὰ κριτήρια καὶ σὰ φωτεινὰ ἀξιώματα τὰ ἑξῆς:

Πρῶτο:

«Τὸ μέτρο μὲ τὸ ὁποῖο θὰ κριθεῖ ἂν ἕνας λαὸς εἶναι ὥριμος καὶ γενικὰ προετοιμασμένος γιὰ νὰ πάρει νικηφόρα μέρος στὸν καθολικὸ σημερινὸ ἀναδημιουργικὸν ἀγῶνα, εἶναι τὸ μέτρο σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ὑποτάζοντας τὴν ποσοτικὴ διάσπαση ποὺ παρουσιάζουν τὰ δημιουργικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς, συμμερίζεται ἀπόλυτα τὴν καθολικότητά τους, ὄχι ὅμως γιὰ νὰ διαλυθεῖ στὸ ἀκαθόριστο, ἀλλὰ γιὰ νὰ διατηρήσει μιὰ ποιοτικὰ συγκεκριμμένη ἑνότητα, ἀπέναντι ἑνὸς συνόλου ἐξίσου ποιοτικὰ συγκεκριμμένου».

Καὶ δεύτερο:

«"Οταν ἕνας λαὸς ἔχει μιὰ μειωμένη ἀντίληψη τῆς κοινότητας τῶν συμφερόντων του, ὅταν στερεῖται ἀπὸ μιὰ ἐθνικὴ συνείδηση (σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδά της, πνευματικά, πολιτικά, κοινωνικὰ) ποὺ νὰ σφυρηλατήθηκε σκληρὰ στὸ διάστημα τῶν αἰώνων, ὁ λαὸς αὐτὸς δὲ μπορεῖ νὰ πάρει ἀληθινὰ ἐνεργὸ μέρος στὴν οὐσιαστικὴ ἀναδημιουργία τοῦ κόσμου. "Οσο δήποτε ἰσχυρὲς ἢ αὐθόρμητες κι' ἂν εἶναι οἱ διαθέσεις του γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτό, οἱ διαθέσεις αὐτὲς θὰ νἆναι κι' ἀκούσιά του ὑποταγμένες σ' ἕνα ξένο ἀφέντη καὶ θὰ ὑπηρετοῦν ξένα συμφέροντα».

Προλογίζοντας ἔτσι σύντομα ἀλλὰ καὶ ἀπόλυτα φωτεινὰ τὸ γενικὸ πνεῦμα τούτων τῶν ἄρθρων, μποροῦμε τώρα νὰ συγκεντρώσουμε ἐντελῶς ὑπεύθυνα τὴ σκέψη μας, πάνω στὸ πιὸ ἐπίμαχο σημεῖο τους, ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἀφορᾶ στὶς μέρες μας σὰν "Ἕλληνες, στὸ γενικὸ ἐπικείμενο συναγωνισμὸ τῶν λαῶν, στὴν οἰκουμενικὴν ἀνόρθωση τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ Κύρους πάνω ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ νὰ ρωτηθοῦμε:

«Πῶς τοποθετεῖται σήμερα ἀπ' τὰ πράγματα, ἢ γιὰ νὰ πῶ καλύτερα ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη ἀπὸ μέρος τῶν πνευματικῶν τοῦ τόπου ἀνθρώπων κατανόηση τῶν πραγμάτων, ὁ ρόλος τῆς Ἑλλάδας, στὸν τεράστιο αὐτὸ ἐπικείμενο ἀναδημιουργικὸ συναγωνισμό, στὴν ἠθικὴ προπάντων καὶ πνευματικὴ πλευρά του;»

Ἀρχινῶντας λοιπὸν ν' ἀπαντᾶμε μ' ἀπόλυτη συνείδηση τοῦ ὄγκου ποὺ προβάλλει αὐτὸ τὸ ἐρώτημα στὸ πνεῦμα μας, προτάσσουμε ἀπάνω ἀπ' ὅλα πρῶτα ὡς ἀμετάθετο θεμέλιο γιὰ τὴν αὐριανὴ Οἰκοδόμηση, αὐτὴ τὴν ἴδια σύγχρονη ἱστορικὴ ἀξία κι' ἀξιοποίηση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθὼς ἡ ἀξία αὐτὴ ἐκδηλώθηκε γιγάντεια καὶ περίλαμπρα τὰ ὕστερα αὐτὰ χρόνια. Ἡ ἀσύγκριτη ἡρωϊκὴ του ὁρμὴ στὴν Ἀλβανία, ἡ ὑπεράνθρωπη κατοπινὴ ἀντίστασή του στοὺς κατακτητές, ἀποκαλύπτουν κι' ὅλας ἕνα κολοσσιαῖο ὑποσυνείδητο ἱστορικὸν ἀπόθεμα, σὲ στρώματα ἀλλεπάλληλα, ἱκανὰ νὰ ὑποβαστάσουν αὔριο—ἂν δουλέψουμε γιὰ τοῦτο συστηματικὰ κι' ἀδιαίρετα ἐμεῖς οἱ ὑπεύθυνοι—τὸ στιβαρότερο οἰκοδόμημα ἐθνικῆς ἀνόρθωσης ποὺ ὀνειρευτήκαμε ποτέ.

Ἡ βαθμιαία καὶ ἀνιοῦσα ἐκπόρευση τῶν ἀλλεπάλληλων αὐτῶν τοῦ ὑποσυνειδήτου στρωμάτων ποὺ προεῖπα, μᾶς ἀπόδειξε ἱκανὰ πὼς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὶς πιὸ πηγαῖες του παρορμήσεις, στοὺς ἀγνότατούς του ἡρωϊσμούς, στὶς πιό του ἀδρὲς θυσίες, δὲν ὑπάκουσε ποτὲ οὔτε σὲ συνθήματα στενοῦ σωβινισμοῦ, οὔτε σὲ συνθήματα, ὡς φαντάζονται πολλοὶ μιᾶς ἄστοχης ξενολατρείας ἢ καὶ ξενοφοβίας, ἀλλὰ σ' ἕνα αἴσθημα πνευματικοῦ πατριωτισμοῦ στὴν πιὸ βαθειὰ τοῦ ὅρου ἔννοια, ποὺ σπῆρε τὴν αἰσθάνονταν οἱ Μαραθωνομάχοι κ' οἱ Σαλαμινομάχοι, πολεμώντας ὄχι μόνο γιὰ νὰ διώξουν τὸν ἐχθρὸ ἀπ' τὸ χῶμα τους καὶ ἀπ' τὰ νερά τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ διώξουνε τὸ φάντασμα τῆς τυραννίας ἀπὸ τὸ πρόσωπο ὁλόκληρης τῆς γῆς.

Μιλῶ ὡστόσο μ' ὅσα λέω παραπάνω ὄχι γιὰ καθάρια, ὄχι γιὰ ξαστερωμένη καὶ οὐσιαστικὰ διαρθρωμένη ἐπίγνωση τῶν ὑπέρτατων ἐτούτων ἀρετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μιλῶ γιὰ ὑποσυνείδητο μονάχα. Κι' ἀσφαλῶς τὸ ὑποσυνείδητο εἶναι πάντα ἐκεῖνο—ὅταν μάλιστα ὑπάρχει μὲς σὲ τοῦτο κάποια λήθη τοῦ ἑαυτοῦ μας ὀφειλόμενη σὲ μιὰ ἡρωϊκὴν ἀνώτερη ὥθηση—ποὺ πραγματοποιεῖ τὶς γενναιότερες κι' ὡραιότερες πράξεις ἑνὸς λαοῦ. Ἀλλὰ ἐπίσης μιὰ ὑποσυνείδητη ἐνέργεια εἶν' ἐκείνη ποὺ μπορεῖ νὰ ὡθήσει αὐτὸν τὸν ἴδιο λαὸ καὶ σὲ τεράστια λάθη. Καὶ σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο ἀκριβῶς ἀποκαλύπτεται ὁλόκληρη ἡ ἀποστολὴ καὶ ὁλόκληρη ἡ εὐθύνη τῶν ἀληθινὰ πνευματικῶν ἀνθρώπων. «Πίσω ἀπὸ κάθε ἀναγνεούμενο Ρυθμό, πίσω ἀπὸ κάθε νέο ἀρχιτεκτονικὸ οἰκοδόμημα, λέει θαυμάσια ὁ Le Corbasier, ὑπάρχει πάντα μιὰ ἀναταραχὴ καὶ μιὰ ἐπανάσταση: ἡ ἀναζήτηση τῆς νέας οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ τὸ νέο ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο, ποὺ χρειάζεται ἡ καινούρια ἐποχή, θὰ νὰ τὸ δόσουν πάντα οἱ Ἀρχιτέκτονες».

Ὁ Θεῖος Ἑλληνικὸς λαὸς μᾶς ἔδοσε, μᾶς ἀποκάλυψε τὸ τέλειο ἔδαφος, τὸν τέλειο χῶρο ποὺ ἀποζητᾶ ἀπὸ τοὺς πνευματικούς του ἡγέτες, τὸ καινούριο ἀρχιτεκτονικὸ οἰκοδόμημα, ποὺ στὶς γενικὲς γραμμές του σιωπηλὰ θ' ἀναγνωρίζει τὸν ἑαυτό του καὶ θὰ παραδειγματίζεται καὶ θ' ἀνασυγκροτεῖται.

Ἀλλ' ἀσφαλῶς καθὼς γιὰ ἕνα ἀληθινό, ὀργανικὸ ἀρχιτεκτονικὸ οἰκοδόμημα, δὲν ἰσχύει ὁ ἀφ

ΝΟΜΟΣ ΤΩΝ ΙΛΙΕΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ

Τοῦ Παναγῆ Γ. ΛΕΚΑΤΣΑ

('Απὸ τὸ ἐκδιδόμενο ἔργο «Δήμος καταλύσεως καὶ τυραννίδος. 'Η κρίση τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας γιὰ τὴν κατάλυση τῆς Δημοκρατίας, τὴν ὀλιγαρχία καὶ τὴν τυραννίδα»).

'Η ἐπιγραφὴ τούτη (Dittenberger, Syll. Or. Gr. I 218) παραδίνεται σὲ «πολλὰ σημεῖα κατεστραμμένη καὶ δὲν παρέχει τ' ἀναγκαῖα γιὰ μιὰ σίγουρη χρονολόγησή της τεκμήρια· μὲ πολλὲς ὅμως πιθανότητες μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ στὴν ἀρχὴ τοῦ III αἰῶνα, ἰδίως γύρω στὸ ἔτος 281 π. Χ., ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ὑποστηριχτῆ τῶν τυραννίδων Λυσίμαχου, ὅταν ἡ ἐπικράτηση τοῦ Σέλευκου ξαναδίνει στὶς ἑλληνικὲς πολιτεῖες τὴ δημοκρατία. 'Ο νόμος συντάσσεται μὲ μεγάλη, ὅπως φαίνεται, σπουδή, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση κάποιας τυραννίας· ἡ δημοκρατία δὲν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό της σίγουρο κι' ἡ ἐπάνοδο τῆς τυραννίας θεωρεῖται ἐνδεχόμενο ποὺ πρέπει νὰ προληφτεῖ· ὁ νόμος συνακόλουθα δὲν ἀποθλέπει στὸ νὰ ἐκδικήσει τὶς πολιτεία καὶ νὰ ἀποκαταστήσει τὰ ἄδικα ποὺ διάπραξε ὁ τύραννος, ἀλλὰ νὰ ὑπερασπίσει καὶ νὰ προφυλάξει τὴ δημοκρατία ἀπὸ κάθε ἀπόπειρα γιὰ παλινόρθωση τῆς τυραννίας ἢ τῆς ὀλιγαρχίας. 'Η σπουδὴ τούτη τῆς σύνταξης ἐξηγεῖ τὴν ἀκαταστασία τοῦ νόμου μας στὴν οἰκονομία τῶν θεμάτων καὶ στὸ ὕφος· ἢ κατανομὴ τῆς ὕλης παρουσιάζεται ἀνάστατη, ἡ διατύπωση εἶναι ἀδέξια καὶ οἱ ἀσάφειες ὄχι λίγες. Μολοτοῦτο, μιὰ κι' εἶναι τὸ μόνο ποὺ κατέχουμε κείμενο μιᾶς τέτοιας κωδικοποίησης καὶ προβλέπει ἕνα πλῆθος περίπτωσες, ἀποτελεῖ πολύτιμο κι' ἐξαιρετικὰ διδαχτικὸ τεκμήριο τοῦ εἴδους.

Μετάφραση

§ 1. 'Ο ποὺ θανατώσει τὸν τύραννο ἢ ἀρχηγὸ τῆς ὀλιγαρχίας ἢ ὁποιον καταλεῖ τὴ δημοκρατία, ἂν εἶναι πολίτης τοῦ Ἴλιου νὰ πάρει ἀπὸ τὴν πόλη ἕνα τάλαντο ἀσῆμι· τὴν ἴδια ἢ τὴ δεύτερη μέρα· ὁ λαὸς νὰ τοῦ στήσει χάλκινον ἀνδριάντα καὶ νὰ 'χει ἰσόβια διατροφὴ στὸ πρυτανεῖο· στοὺς ἀγῶνες ὁ κήρυκας νὰ τὸν καλεῖ μὲ τ' ὀνομά του στὶς πρῶτες ἕδρες καὶ νὰ τοῦ δίνονται, ὅσο ζεῖ, δυὸ «δραχμὲς» κάθε μέρα. Ἂν ὁ ἐχτελεστὴς εἶναι ξένος, τὰ ἴδια νὰ δοθοῦν καὶ σ' αὐτόν· ἐπὶ πλέον νὰ γίνει πολίτης καὶ νὰ μπεῖ σ' ὁποια φυλὴ θέλει. Ἂν τέλος εἶναι δοῦλος, ν' ἀποχτήσει ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ νὰ γίνει πολίτης σύμφωνα μὲ τὸ νόμο· νὰ πάρει ἀπὸ τὴν πόλη τριάντα «μνᾶς» τὴν ἴδια ἢ τὴ δεύτερη μέρα κι' ἀπὸ μιὰ «δραχμή», ὅσο ζεῖ, κάθε μέρα.

. . . . . .

§ 4. "Αν κανεὶς σκοτώσει τὸν τύραννο ἢ τὸν ἀρχηγὸ τῆς ὀλιγαρχίας ἢ ὁποιον καταλύσει τὴ δημοκρατία, ὄντας ὁ ἴδιος στρατιωτικὸς συνεργάτης τους, κι' ἀποκαταστήσει τὴ δημοκρατία στὴν πόλη, ἀτιμώρητος νὰ 'ναι γιὰ ὅσα ἔπραξε μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ νὰ πάρει ἀπὸ τὸ λαὸ ἕνα τάλαντο ἀσῆμι.

§ 5. "Αν κανεὶς σὲ καθεστὼς τυραννίας ἢ ὀλιγαρχίας διατελέσει στρατηγὸς ἢ πάρει ὁποιοδήποτε ἄλλο ἀξίωμα μὲ διαχειριστικὲς εὐθύνες ἢ ἐπιβάλει εἰσφορὰ σὲ 'Ιλιέα ἢ μέτοικο —κανεὶς νὰ μὴ μπορεῖ ν' ἀγοράσει ἀπὸ κανένα τους ἢ νὰ δεχτεῖ γιὰ ἐχέγγυο μήτε σπίτι μήτε χτῆνη μήτε δούλους μήτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο, οὔτε προῖκα νὰ πάρει· γιὰ ὁποιον ἀγοράσει ἀπ' αὐτοὺς ἢ δεχτεῖ γιὰ ἐχέγγυο ἢ πάρει γιὰ προῖκα ἢ μ' ὁποιοδήποτε ἄλλο τρόπο ἀποχτήσει, ἢ ἀπόχτηση νὰ 'ναι ἄκυρη κι' ὁ ποὺ ζημιώθηκε νὰ μπορεῖ νὰ μπαίνει στὰ ὑπάρχοντα τοῦ ζημιωτῆ, ὅταν θέλει.

§ 6. "Αν κανεὶς πάρει δυὸ φορὲς τὴ στρατηγία ἢ ὁποιο ἄλλο ἀξίωμα, νὰ χρωστᾶ σὰ δημόσια ὅλα τὰ χρήματα ποὺ περάσουν ἀπὸ τὰ χέρια του(1)· καὶ νὰ μπορεῖ ὁποιος τοῦ βουληθεῖ νὰ τὸν φέρνει στὸ δικαστήριο σὰ γιὰ πράματα ποὺ ἀνήκουν στὸ δημόσιο, ὅταν θελήσει, ὥσπου νὰ περατωθεῖ ἡ δίκη σὲ περίοδο δημοκρατίας τῶν 'Ιλιέων (2).

. . . . . .

§ 8. 'Απὸ τὰ ὑπάρχοντά τους (3) τὰ μισὰ νὰ δοθοῦν στὸ δημόσιο καὶ τὰ μισὰ στὰ παιδιὰ τοῦ πεθαμένου· ἂν δὲν ὑπάρχουν παιδιά, σὲ κείνους ποὺ καλοῦνται γιὰ κληρονόμοι του· καὶ νὰ ὑπάρχει πάντα δικαίωμα δικαστικῆς διεκδίκησης, ὥσπου νὰ περατωθεῖ ἡ δίκη σὲ περίοδο δημοκρατίας τῶν 'Ιλιέων. Κι' ἂν κανεὶς δεθεῖ ἢ ἐγκαθειρχτεῖ ἢ ἀναγκαστεῖ νὰ ξεπατριστεῖ γιὰ νὰ γλυτώσει τὰ σίδερα, νὰ ὑποχρεώνονται σὲ διπλὰ πρόστιμα καὶ ν' ἀποκατασταίνουν στὸ διπλάσιο κάθε ζημιά του. Τὸ ἴδιο, ἂν καταδικάστηκε κανεὶς σὲ χρηματικὴ ποινή, ἐκεῖνος ποὺ τὸν κατηγόρησε νὰ τοῦ πληρώσει τὸ διπλάσιο. Καὶ νὰ ὑπάρχει πάντα δικαίωμα δικαστικῆς γι' αὐτὰ διεκδίκησης, ὥσπου νὰ περατωθεῖ ἡ δίκη σὲ περίοδο δημοκρατίας τῶν 'Ιλιέων.

§ 9. "Αν κανεὶς σὲ καθεστὼς τυραννίας ἢ ὀλιγαρχίας ἔχοντας μιὰν ἐξουσία κάμει νὰ θανατωθεῖ κάποιος, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔδωσαν τὴν ψῆφο τους νὰ λογιοῦνται φονιάδες καὶ νὰ μπορεῖ νὰ κυνηγηθοῦν κάθε φορά, ὥσπου νὰ περατωθεῖ ἡ δίκη σὲ περίοδο δημοκρατίας τῶν 'Ιλιέων. Κι' ἂν κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἔγοντας δώσει τὴν ψῆφο του γιὰ θανάτωση, ἀφανίζεται γιὰ νὰ ξεφύγει τὴ δίκη, ξεπεσμένος ἀπ' ὅλα τὰ δικαιώματα κι' ἐξόριστος νὰ 'ναι κι' αὐτὸς κι' οἱ ἀπόγονοί του, ὅσοι θὰ βγοῦνε ἀπὸ τὴ σειρά του. 'Ο φόνος νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐξαγοραστεῖ οὔτε μὲ γάμο οὔτε μὲ χρήματα· κι' ὁ ποὺ πατεῖ τὴν ἀπαγόρευση νὰ πέφτει στὴν ἴδια τιμωρία.

§ 10. "Αν ἕνας τύραννος ἢ ἀρχηγὸς ὀλιγαρχίας ἢ ὁποιος ἀπὸ τοὺς 'Ιλιεῖς κανονίζει μαζί τους τὰ ἀξιώματα ἢ ἄλλος γιὰ λογαριασμό τους ἀγοράζει γῆ ἢ σπίτι ἢ δούλους ἢ ὅ,τι ἄλλο, ἄκυρη νὰ 'ναι ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ πρᾶμα νὰ γυρίζει στοὺς πουλητές του.

§ 11. "Αν κανεὶς σὲ καθεστὼς ὀλιγαρχίας ραδιουργώντας τοὺς νόμους κάνει νὰ ἐκλέγεται ἡ βουλὴ ἢ οἱ ἄλλες ἀρχὲς γιὰ νὰ παραποιήσει μὲ τεχνάσματα τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ παρουσιάζει τὴν πολιτεία δημοκρατούμενη, ἄκυρα ὅλα νὰ 'ναι, κι' αὐτὸς ποὺ τὰ τεχνάζεται νὰ παθαίνει ὅ,τι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὀλιγαρχίας.

§ 12. "Αν κανεὶς γίνει τύραννος ἢ ἀρχηγὸς ὀλιγαρχίας ἢ ἐγκαταστήσει τύραννο ἢ συνεργήσει στὸ πρᾶξικόπημα ἢ ὅπως ἀλλιῶς καταλύσει τὴ δημοκρατία· παντοῦ ὅπου βρίσκεται τ' ὄνομα κάποιου ἀπ' αὐτούς, εἴτε σὲ κατάλογο ἱερέων εἴτε σ' ἀφιέρωμα εἴτε σὲ τάφο, ἀπὸ παντοῦ νὰ κόβεται μὲ τὸ σφυί. "Αν τ' ὄσπρα νοάμματα νύρω στὸ δίκοχο τοῦ Διιάτο καὶ τὰ διάβασε: «Μάμια, Ἰο πιτορνερὸ βιντιτόρε.» Τῆς τὸ ἐξήγησε σταοβάκουτσὰ — καπίτο: «—"Αμ δέ! τοῦ κάνει ἐκείνη ἀσυλλόνιστα, τὸ μήνα ποὺ δὲν ἔγει Σάββατο!» Μὰ εἶναι καλὸ παιδὶ καὶ ὁ Τζούλιο. Δίγως νὰ πειραγτεῖ, γέλασε καὶ τῆς λέει: «—"Οκι σεριόζο, κοζί, τζέντιλέντσα πεο τούα μάμα, καπίτο; 'Ευεῖς, 'Ιτάλια, νὸ ἀνκαπάει πόλευος. 'Αγκαπάει φαιίλια, καντσονέτα, μυζίκα, τζαρντίνο — καπίτο;»... Κι' ἔπειτα, τί νιώθει ἐκείνη νιὰ πολιτικὰ καὶ τέτοια; Οἱ ἐσημερίδες γράφσνε κάθε μέρα πὼς εἶναι παληκάοια οἱ Ταλιάνοι, τὸ πιὸ μενάλο ἔθνος μέσ' στὸν κόσμο — καὶ ἡ ἀσφάλεια ἔβαζε φυλακὴ ὅποιον δὲν προσκυνοῦσε. Γιατί τὰ γράφανε ὅλα τοῦτα καὶ πλανεύανε τὸν ἀνίδεο λαό; Κι' ἔπειτα, κάποια μέρα, θὰ τὰ γυρίσουνε ὅπως θένε, πάντα τοὺς φταίει ὁ λαὸς κι ἡ ἐνγασία· πάλι ὁ λσὸς θὰ τὰ πληρώσει. Τί νὰ πιστέψει αὐτή, λοιπόν; Ποῦ ξέρει; Μὰ τώρα γιά, γίνηκε ὅ,τι γίνηκε μὲ τὸν 'Αμάτο...

Τοῦ Μπατὴ δὲν τοῦ πολάσεσε ἡ συλογὴ τῆς Φούλης. "Αια ἡ γυναίκα συλογιέται εἶναι σὰν τὸ πηνάδι ποὺ τ' ἀνατανάζεις καὶ θολώνει. Μέσα στὴ μάντρα εἶχε τελειώσει πιὰ ἡ δουλιά. "Εγνεψε τοῦ Λεμονή.

— Ἐνὼ πηναίνω, λέει αὐτός. "Εργεσαι, Μπατή;

— Πήνανε καὶ σὲ φτάνω.

'Η Φούλα σήκωσε τὰ μάτια της ἀπὸ τὴ συλογή.

— Βοὲ Μπατή, τοῦ λέει, τί θὰ γίνει τώρα;

'Η ἀνάσα της ἔβναινε φουοτουνιασμένη. 'Αναβειήτανε ὁ κόσφος της, φιύσκωνε ἴδιος μὲ ζυμάρι κάτω ἀπ' τὴν πετσέτα.

Γιαλίσανε τὰ μάτια τοῦ Μπατὴ καθὼς τὴν κοίταξε.

— Θὰ τὰ βολέψομε, τῆς κάνει. 'Απ' τὴ μεριὰ ποὺ εἶχε ξεμακρύνει ὁ Λεμονὴς ἀκούστηκε ἕνα σφύριγμα.

— Τί εἶναι! τρόμαξε ἡ κοπέλα καὶ σηκώθηκε.

— Δὲν ξέρω, τῆς ἀποκρίθηκε ἀδιάφορα.

Πάνω στὴν ὥρα φτάνει ὁ Βασιλάκης τρέχοντας καὶ χειρονομώντας:

— Οἱ Γερμανοί! Τεντέσκι, Τεντέσκι!

'Η Φούλα τἄχασε. 'Από τὴ μάντρα πεταχτήκανε οἱ τρεῖς φαντάροι.

— Τεντέσκι, Τεντέσκι!

— Τὰ λάστιχα! τοὺς φώναξε ἡ Φούλα. Πάστε τὰ λάστιχα μαζί σας. 'Αμάτο, πρίντερε λάστικα!

'Εκεῖνοι γουρλώσανε τὰ μάτια τους, κοιτάζανε δεξιὰ - ζενβά, τρέμαν τὰ γόνατά τους. Τὸ βάλανε στὰ πόδια, μποσστὰ ὁ 'Αιιάτο, πίσω οἱ ἄλλοι δυό, μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια.

Στὴν ἄκοηα τοῦ δοόμου ἐνταπαοουσιάστηκε ὁ Λεμονής. Τ' ἀξύριστα χείλια τοῦ Μπατὴ τὰ γάραξε κάποιο εἰρωνικὸ χαμόγελο. Κάτι κατάλαβε ἡ κοπέλα.

— Τομάρια! εἶπε μοναχὰ κι ἔβαλε μιὰ φωνή: — "Αιιάτο, ψέματα! Νὸ Τεντέσκι, νὸ Τεντέσκι!

Μὰ οὔτε 'Αιιάτο οὔτε τίποτα. Εἴγανε γίνει ἄφαντοι. 'Ο Λεμονὴς μὲ τὸ μικοὸ βνάζανε κιόλας τὰ λάστιχα μέσ' ἀπ' τὴ μάντρα καὶ τὰ κυλούσανε πάνω στὸ δρόμο.

— Ρίντε τα μέσ' στὴν ἀποθήκη τοῦ 'Αλέκου, ἀπὸ πίσω, τοὺς παράνγειλε ὁ Μπατής. Θὰ τὰ ξεκάνουμε σὲ λίγες μέρες, ἄμα ἡσυχάσουνε τὰ πράματα.

'Η Φούλα δάγκωνε τὰ δάχτυλά της.

— Βρὲ Μπατή, τοῦ λέει μὲ παράπονο, γιατί μοῦ τὄκανες αὐτό; Πῶς θ' ἀγοράσει τώρα ἕνα κουστούμι ὁ 'Αιιάτο;

— Μὴ χολοσκᾶς, ὁ λόγος μου εἶναι λόγος. Νὰ περάσεις ἀπὸ τὴν ταβέρνα τοῦ Μιχάλη.

— Μὰ θὰ μὲ δοῦνε οἱ γειτόνοι.

— Δὲ λέω νἄμπεις μέσα! Τὸ βραδυνό, ἄια θὰ σκοτεινιάσει...

— Ποῦ θὰ μὲ πᾶς;

'Η κίτρινη ματιά του τύλιγε τὴν κοπέλα, ἔπειτα συγκεντρώθηκε σ' ἕνα σημάδι, βαθούλωσε μέσ' στὴ δική της ψαχουλεύοντας.

— Θἄναι κανένας ἄλλος; Μπατή, ἔγω τὸ λόγο σου, δὲ θὰ μὲ ρεζιλέψεις...

'Ο Βασιλάκης πῆγε κοντὰ στοὺς δυό.

— Μὲ θέλεις τίποτ' ἄλλο; ρώτησε τὸ Μπατή.

— Μεῖνε μαζί μου, λέει χτυπώντας φιλικὰ τὸν ὦμο τοῦ μικροῦ.

Εἶνε σκοτεινιάσει γιὰ καλά. Κοντὰ ὀχτὼ ἡ ὥρα. Σήμερα ἡ κυκλοφορία μονάχα ὡς τὶς ὀχτώ, ἔτσι δρίσανε οἱ Γερμανοί, λογιάζονται μὴν πᾶνε οἱ ντόπιοι μέσ' στὴ νύχτα καὶ πάρουνε τὸν ὁπλισμὸ ἀπὸ τοὺς 'Ιταλούς. 'Υπάρχουνε ἀκόμα κάμποσοι μὲ τὴν καρδιὰ ζεστή.

'Ολοσκότεινα πάνω στὸ Διαβολόρεμα. Τὰ σπίτια φράζανε ἀπόψε κάθε χαραμάδα γιατὶ νυρεύει ἀφοομὴ ὁ καταχτητής. Οἱ δυὸ τρεῖς μαυραγορίτες τοῦ συνοικισιοῦ σκέφτουνται τὶς δουλιές. Οἱ ἄλλοι, τί θὰ φᾶν τὴν ἄλλη μέρα Ζεῖ ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Μὲ τὸ σύστημα τῆς πείνας μισοκατάφερε ὁ Γερμανὸς νὰ βγάλει κάθε σκέψη διαφορετικὴ ἀπ' τὸ μυαλό τους. Μόγο ποὺ ὑπάρχουνε κάμποσοι ἀκόμα μὲ ζεστὴ καρδιά. 'Η «ἀσφάλεια» τοὺς καταγγέλνει πὼς κάθε τόσο φεύνει κι' ἕνας τους γιὰ τὰ βουνά. Πρέπει νὰ σφίξει ἀκόμα πιὸ πολὺ τὴ βίδα ὁ Γερμανός. Κάποια ἐχτέλεση λοιπόν, αὔριο τὸ πρωΐ. 'Ο οὐλαμὸς μὲ τὰ ποδήλατα περνάει πάνω στὴν ἀσφαλτο τῆς λεωφόρου

Γαυγίζουν τὰ σκυλιὰ μέσα στὸ ρέμα, οὐρλιάζουνε κλαψιάρικα, ἴδια τσακάλια. Κάπου ἀκούστηκε μιὰ πιστολιά. Ποιὸς τράβηξε; 'Η περίπολο; "Ισως καὶ νὰ σκοτώσανε κάποιο δικό μας - μπορεῖ καὶ οἱ δικοί μας νὰ ξεκάνανε κάποιο ναφιέ... Οἱ γάτες νιαουρίζουνε κλεισμένες μέσ' στὰ σπίτια, ἴδια ὅπως σὲ πολιτεία ἐρημωμένη ἀπ' ὅπου φύγανε οἱ ἄνθρωποι κι' ἀπόμειναν οἱ γάτες. Αὐτὰ τὰ ζωντανὰ μένουν πιστὰ στὸ σπίτι, ὄχι στὸν ἄνθρωπο.

— Δὲ βαριέσαι! λέει στὴ γυναῖκα του ὁ 'Ηλίας. Δὲν εἶναι τίποτα, θἄοθε στὸ κέφι ὁ Μπατὴς καὶ σημαδεύει τὸ φεγγάρι.

Μὰ ὁ Μπατὴς δὲν ἤτανε σὲ θέση νὰ τραβήξει πιστολιὰ καὶ τὸ φεγγάρι θἄβγαινε πολὺ ἀργά, μόλις πιὰ τὰ χαράματα.

Κι' ἀκόμη πιὸ λιψὸ ἀπὸ χτές.

'Ο Βασιλάκης ἔφτασε στὸ γαμόνι πάνω στὴν ὥρα ποὺ ἕνα ρολόγι χτύπαγε ὀχτώ. 'Αμίλητος λαγανιασμένος.

Εἶχε πλαγιάσει κιόλα ὁ 'Ηλίας. 'Η θειὰ τοῦ Βασιλάκη ἔκοψε στὴ μέση ἕνα ξεραμένο ἰταλιάνικο ψωμὶ κι ἀπίθωσε τὸ ἕνα κομμάτι πάνω στὸ τραπέζι.

— Ποῦ γύριζες;

'Ο μικρὸς κράτησε τὴ ματιά του καρφωμένη χάμω.

— Γιατί δὲν τρῶς;

— Λαβώθηκε ὁ Μπατής, τοὺς λέει.

'Ο θειός του ἀνασηκώθηκε πάνω στὸ κοεβάτι. "Ενα τρίξιμο. "Επειτα πάλι ξαναπλάγιασε. Δεύτερο τρίξιμο οἱ σοῦστες. Καθένας συλλογιέται μόνο τὸν ἑαυτό του.

— Πέσε γρήγορα νὰ κοιμηθεῖς, εἶπε ἡ θειὰ στὸ Βασιλάκη. Μὴν ἤσουνα μαζὶ μὲ τὸ Μπατή; "Οποιος νὰ σὲ ρωτήσει δὲν ξέρεις τίποτα — κατάλαβες; Νὰ μὴ σὲ ξαναδῶ μ' αὐτόν! Πέσε κοιμήσου.

Πῆγε ὡς τὸ κρεβάτι του, στὴν ἄλη γωνία τῆς κάμαρας. 'Απόμεινε ὀρθὸς ἐκεῖ μπροστά. Κοίταξε τὸ κρεβάτι σάν κάτι νἄβαζε στὸ νοῦ του. 'Ακούμπησε τὸ χέρι πάνω στὸ προσκέφαλο.

— Μπάρμπα 'Ηλία, λέει ἐαφνικά, δὲ θὰ πεθάνει ὁ Μπατὴς μιὰ κι ἔχει πάνω του τὸ τίμιο ξύλο;

— Πῶς γίνηκε; ρώτησε ἤσυχα ὁ 'Ηλίας.

— Τί σ' ἐνδιαφέρει! ἔκανε ἡ γυναίκα του. "Εχομε τὶς δικές μας ἔγνιες.

Μὰ ὁ μικοὸς εἶχε ἀογίσει κιόλα νὰ τὰ δηγιέται ἀράδα κομπιάζοντας ἐδῶ κι ἐκεῖ, δαγκώνοντας τὰ χείλια του.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: 'Η συνέχεια.

ΦΩΤΙΣΕΤΕ ΤΟΝ ΛΑΟΝ

Τοῦ 'Ιάκωβου ΠΟΛΥΔΑ

... Κάπου ἐξήγησα τὴν ἐπιθυμία νὰ ἴδω εἰς τὴν 'Ελλάδα πολλὰς ἐφημερίδας, αἱ ὁποῖαι νὰ φωτίζουν καὶ νὰ προφυλάγουν τὸν λαὸν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον ὁλόενα τρέχει, νὰ χάσει τὴν ἐλευθερίαν του, νὰ ξυπνήσουν μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς καρδιᾶς, μὲ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ὀρθοῦ νοός, νὰ ἐξυπνήσουν, νὰ ἀνάψουν εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν τοῦ λαοῦ ἐκεῖνα τὰ αἰσθήματα, ἐκεῖνο τὸ φρόνημα, ὁποὺ θὰ κάμει νὰ τρέμουν οἱ ἄνανδροι, οἱ αἰσχροί, οἱ κλέπται τύραννοί του.

'Επιθυμοῦσα καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἴδω ἀνθρώπους ἀνεξαρτήτους νὰ λάβουν τὸ κονδύλι, ὄχι διὰ νὰ τὸ πουλήσουν ὕστερα ἀπὸ εἰκοσιτέσσερας ὥρας εἰς τὴν ἀναμορφωτικὴν Κυβέρνησιν, ὄχι διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς φίλους των ἢ τοὺς προστάτας των, ὄχι διὰ νὰ ὑψόνουν τὸν δεῖνα ἢ δεῖνα πολιτικὸν ἄνθρωπον ὡς εἴδωλον, καὶ νὰ τὸ θυμιατίζουν, ἀλλὰ διὰ νὰ κηρύττουν εἰς τὸν λαὸν τὸ κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας, διὰ νὰ τὸν κάμουν νὰ ἐννοήσει πὼς ὁλόενα χαλκεύουν οἱ κυβερνῆται του τὴν ἅλυσον, ἡ ὁποία θὰ τὸν δέσει χειροπόδαρα, πὼς αὐτὰ τὰ ἄπειρα πλούτη, τὰ ὁποῖα τοῦ ὑπόσχονται ἀπὸ τὸ Λαύριον, εἶναι τὸ δόλιον δόλωμα τὸ ὁποῖον προσφέρουν τοῦ λαοῦ νὰ τὸ δαγκάσει διὰ νὰ ξεψυχίσει λαχταρίζοντας ἐμπρός τους.

Σηκωθεῖτε, ἐφώναξα πολλὲς φορὲς μόνος μου, σεῖς ὅσοι μὲ τὴν ἀληθινὴ προκοπή, μὲ τὰ πολλὰ γράμματα, ἐνώνετε καὶ αἰσθήματα ἀγνά, πνεῦμα φιλελεύθερο, πνεῦμα ἀληθινὰ ἑλληνικὸν καὶ φιλοπρόοδον!

Ναί, σηκωθεῖτε! ταραγθεῖτε, γράφετε, ἀποδείξετε τοὐλάχιστον εἰς τοὺς ξένους, ὅτι δὲν ἐκαταντήσαιιεν ὅλοι ἀχρεῖοι, δοῦλοι τοῦ ποταποῦ συμφέροντος, ἕτοιμοι νὰ προδώσωμεν εἰς τρεῖς ἢ τέσσερους ἀνθρώπους τὴν ἐλευθερίαν μας, δηλαδὴ ὅ,τι ἔχομεν πολυτιμότερον, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἀνήκει εἰς ἐμᾶς, διότι ἔγομεν γρέος, καθὼς τὸ ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ τοὺς πατέρας μας, ὅμοια νὰ τὸ παραδώσωμεν ἀκέραιον καὶ σεβαστὸν εἰς τοὺς ἀπονόνους μας.

Καὶ μὴ εἰπῆτε, ἄνθρωποι προκομμένοι καὶ φιλελεύθεροι, σεῖς οἱ ὁποῖοι σήμερον σιωπᾶτε. μ' ὅλον ὅτι εἰξεύρω ὅτι εἰς τὴν μοναξίᾳ σας πονεῖτε κατάκαρδα διὰ τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος. κλαῖτε διὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ἔθνους, μὴ μοῦ εἰπῆτε ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ γράφετε, εἶναι περιττὸν νὰ κηρύττετε τὴν ἀλήθεια, διότι κανεὶς δὲν σᾶς δίνει ἀκρόασι. Τοῦτο δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τὸ εἰπῆτε, ἀφ' οὗ δὲν ἐδοκιμάσατε ἀκόμα πόσην δύναμιν ἔνει ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας, ὅταν αὐτὴ προέργεται ἀπὸ τὰ γείλη ἀνθρώπων φιλελευθέρων, ἀνεξαρτήτων, οἱ ὁποῖοι οὔτε φοβοῦνται τὴν ἐξουσίαν, οὔτε τὴν ζητοῦν, οὔτε φοβοῦνται τὸν λαόν, οὔτε ἔχουν ἀνάγκην νὰ τὸν κολακεύουν. Βεβαιωθεῖτε. προκομμένοι τίμιοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἄνδρες, ὅτι ὁ λαὸς διψᾷ νὰ ἀκούσει τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ στόμα ἀγνόν, ὁ λαὸς ἔνει ἀνάνκην νὰ τὸν ἐιιψυνώσετε. νὰ τὸν ἐνδυναμώσετε εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον μᾶς προσκαλεῖ τὸ νέον τυραννικὸν σύστημα νὰ πολεμήσωμεν διὰ νὰ σώσωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας.

1873 (περ. Κώδων)

1) 'Η διάταξη τούτη παρειιβάλλεται δὲν ἀφορᾷ σὲ περίοδο τυραννίας ἢ ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ ὁμαλότητας ὅπου ἡ ἀδάλληψη τοῦ ἴδιου ἀξιώματος δυὸ φορὲς ἢ δυὸ φορὲς σ' ὁρισμένο διάστημα ὑποβλέπεται σὰ μέσο σφετερισμοῦ τῆς ἐξουσίας κι' ἀπαγορεύεται.

2) 'Η φόρμουλα τούτη, ποὺ συχνὰ ἐπαναλαιιβάνεται, σημαίνει ὅτι ἡ δικαστικὴ διεκδίκηση δὲν ὁπόκειται σὲ παραγραφή, κι' ὅτι τελεοίδικη μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ μόνον ἡ ἀπόφαση ποὺ βγαίνει σὲ περίοδο δημοκρατίας.

3) Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ πρόσωπα ποὺ θὰ ἐνεργοῦσαν βιαιότητες (θανάτωση, ἐγκαθειρξη κλπ.) στοὺς πολίτες· τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι πιθανότατα ἀξιωματοῦνοι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ δυναστικοῦ καθεστῶτος, ἀφοῦ στὴν ἐπόμενη παράγραφο ἀκολουθεῖ ἡ περίπτωση τῶν προσώπων ποὺ μὲ τὴν εἰσήγηση ἐκείνων ἔδωσαν τὴν ψῆφο τους γιὰ τὴ θανατικὴ καταδίκη.

Τὸ ἑλληνικὸ ἀφήγημα

ΤΟ ΡΕΜΑ

Τοῦ Κοσμᾶ ΠΟΛΙΤΗ

5.—

Δὲν κουνήθηκε ὡστόσο ἀπὸ τὴ θέση του. "Εβγαλε τὸ πακέτο τὰ τσιγάρα. Οἱ τρεῖς φαντάροι μέσ' στὴ μάντρα τὰ κατάφεραν μὲ τὸν κρίκο κι ἀνασηκώσανε τὸ καμιόνι.

— "Οχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, εἶπε ἡ Φούλα, ν' ἀγοράσουνε μιὰ φορεσιὰ ὁ καθένας τους γιὰ νὰ κρυφτοῦνε.

— Μποοεῖ ν' ἀντισταθοῦνε, λέει ὁ Λεμονής. Εἶναι καμιὰ διακοσαριὰ χιλιάδες, χῶρια τάνκς καὶ ἱππικό.

— Σώπα καλέ! Νὰ λαβωθεῖ ὁ 'Αμάτο;... "Ακου, Μπατή, μοῦφερε τὴν κιθάρα του στὸ σπίτι σήμεοα τὸ πρωΐ. Τὴν ἀγοράζεις, βρὲ Μπατή;

— "Ολα γίνουνται.

'Απόμεινε συλλονισμένη. Μέσ' στὸ κεφάλι της ἀναδινότανε ἡ περιπέτειά της μὲ τὸν 'Ιταλό. Θὰ γλυτώσει τώρα ὁ 'Αιιάτο; Κι' ἂν τὸν πιάσουνε οἱ Γερμανοί; Μὰ ὄγι. αὐτὸ δὲ νίνεται — τὸ θέλει ὁ Θεός; — τἄγανε ὅλα ἐξηνημένα. μίλησε καὶ τοῦ ἀδερφοῦ της. Δὲν πάει μιὰ βδομάδα ποὺ τῆς ἔδειξ' ἕνα γράμμα καὶ τῆς λέει: «—Μάμια, γκράφει σαλουτατσιόνε Φούλτ. Καπίτο:» Κι' ὁ φίλος του ὁ Τζούλιο ποὺ ἔτυχε μαζί τους τῆς ἐξήνησε: «—Μάμα καιρετίσματα ἐσένα, καπίτο; 'Αιιάτο ἀνκαπάει πολὺ μάμα, καπίτο:» "Εδειξε τὴν πράσινη κοοδέλα υὲ τ' ὄσπρα νοάμματα νύρω στὸ δίκοχο τοῦ 'Αιιάτο καὶ τὰ διάβασε: «Μάμια, Ἰο πιτορνερὸ βιντιτόρε.» Τῆς τὸ ἐξήνησε σταοβάκουτσὰ — καπίτο: «—"Αμ δέ! τοῦ κάνει ἐκείνη ἀσυλλόνιστα, τὸ μήνα ποὺ δὲν ἔγει Σάββατο!» Μὰ εἶναι καλὸ παιδὶ καὶ ὁ Τζούλιο. Δίγως νὰ πειραγτεῖ, γέλασε καὶ τῆς λέει: «—"Οκι σεριόζο, κοζί, τζέντιλέντσα πεο τούα μάμα. καπίτο; 'Ευεῖς, 'Ιτάλια, νὸ ἀνκαπάει πόλευος. 'Αγκαπάει φαιίλια, καντσονέτα, μυζίκα, τζαρντίνο — καπίτο;»... Κι' ἔπειτα, τί νιώθει ἐκείνη νιὰ πολιτικὰ καὶ τέτοια; Οἱ ἐσημερίδες γράφσνε κάθε μέρα πὼς εἶναι παληκάοια οἱ Ταλιάνοι, τὸ πιὸ μενάλο ἔθνος μέσ' στὸν κόσμο — καὶ ἡ ἀσφάλεια

Ἡ ποιητική μας κληρονομιά

ΡΟΔΟΠΗ

Τοῦ Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

Τῆς πούλιας γέρν' ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἑφτάδιπλο τ' ἀστέρι'
ξύπνα Ροδόπη — τ' αὐγινὸ δροσόπαγο τινάζει
τοῦ ὕπνου τ' ἀποκάρωμα· ξύπνα, κι' ἀσπρογαλιάζει
θαμπὸς ἀκόμη περουζὲς τὸ γλυκοχαραμέρι.

Ρόδα καὶ ρόδα ὁ ξανθὸς ὁ Ἥλιος θὰ σοῦ φέρει
σὰν τὴν ἀγάπη του παλιά, πιὸ νέα ἀπ' τὸ χαλάζι·
ἐπρόβαλε καὶ μὲ φιλὶ στὸ μέτωπό σου βάζει
στεφάνια δροσοστάλαγα τὸ ἐρωτικό του χέρι.

Νύχτα στὰ ποροφάραγγα ἀκόμα βασιλεύει,
τὰ σγουρὰ δάση, οἱ λαγκαδιὲς δὲ βλέπουν ἥλιου ἀχτίδα
καὶ ὁ Στρυμὼν χαμοσυρτὸς στὰ πόδια της ζαλεύει.

Μὰ ἡ Ροδόπη ξέφωτη στηλώνει τὴν κορφή της
μεσουρανίς· κι' ἀπάνω της, ὡσὰν δροσοσταλίδα
σὲ φύλλα ρόδου, ὁ στερνὸς γυαλίζει Ἀποσπερίτης.

(«Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακόττες»)

●

ΣΥΝΑΠΟΘΑΝΟΥΜΕΝΟΙ

Γονιοῦ κατάρα ζώστηκαν
στὰ τρίδιπλα νεφρά τους,
τὸν πρῶτο δρόμο παίρνουνε
ποὺ βρίσκουνε μπροστά τους,
μαῦροι σκοτεινοὶ Θεομάχοι
παίρνουν ὅποιο δρόμο λάχει.

Τοὺς μήνυσε ὁ Ἀντίδικος
τοῦ θερισμοῦ τὴν ὥρα,
μεστὰ τὰ στάχια ξάσπρισαν
στὴ γῆ τὴν πλουτοφόρα·
καὶ στὸ ἀκόνι τὸ δρεπάνι
σὰ νὰ τρίζουν δόντια κάνει.

Στὶς πλεῦρες καὶ στ' ἀνάπλαγα
ποὺ δὲ ζυγώνει ἀλέτρι
τάρίθμητο σὰ μερμηγκιὰ
μαυρίζει ψυχομέτρι'
πορπατοῦν θαρρεὶς κ' οἱ στρά-
(τες
μὲ τοὺς μαύρους στρατολάτες.

Κατάνακρ' ἀπὸ τὸ γκρεμνὸ
στὰ πέριορα τοῦ ἀβύσσου,
ἄκου, ὁ ἐχθρὸς κράζει τοῦ
(ἐχθροῦ:
Στάσου νάρθῶ μαζί σου!
— Τράβα κι ὅπου πᾶς θὲ ναῦρω
τοῦ ποδιοῦ σου χνάρι μαῦρο.

Στὸ ναὶ καὶ στ' ὄχι οτέκεται
ἡ δίβουλή τους γνώμη,
δεξὰ νὰ πάρουν ἢ ζερβὰ
τὸ διπλοσταυροδρόμι·
σταματοῦν καὶ μὲ καινούργια
ξαναπαίρνουν δρόμο φούρια...

Δὲν εἶναι πιὰ ξημέρωμα
δὲν εἶναι βράδυ ἀκόμα,
μὰ ὅπου νάναι φτάνουνε
μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα·
φέρνουν, ξέρεις, ὅλοι οἱ δρόμοι
στὴν ἐφτάλοφη τὴ Ρώμη.

●

ΑΠΟΚΟΣΜΟΙ

Κι ἂν στῶν δικαίων περίγυρα τ' ἀγνὰ κρεβάτια,
ὅταν τοῦ Χάρου ὁ ἀδερφὸς φυσάει καὶ σβύνει
τοὺς λύχνους τῆς ζωῆς, τῶν ἀνθρώπων τὰ μάτια,

κι ὠριόπλουμο ἀνθοβόλισμα τὰ ὄνειρα χύνει,
κι ἂν τὰ κορμιὰ περιπλεχτὰ οἱ ἀγάπες δένουν,
ἢ τῶν φλεβῶν τὶς τρικυμιὲς στρώνει ἡ γαλήνη,

κόσμοι γιὰ σᾶς!... οἱ ἀπόκοσμοι γιὰ μᾶς ἂς μένουν
ὅταν στὶς ἄσωτες νυχτιές, στὶς πνιχτὲς νύχτες,
ζητώντας τὴν ἀσύντοχη ψυχή μας βγαίνουν

βραχνάδες, παραφανταστές, μόρες καὶ πνίχτες!

(Ἀνέκδοτο)

●

ΛΑΜΠΑΔΗΔΡΟΜΙΑ

Πάνω στὸν ἄσειστο βαρὺ καὶ μαυρολογημένο
καὶ μαυρολογημένο δρόμο τῆς θαλάσσης
τὴν ὥρα τὴν ἀμίλητη καὶ μυστικὴ προσμένω
χορὲ σεμνέ, κρυφὲ χορὲ ποὺ θὰ περάσεις
ποὺ θὰ περάσεις σὰν τῶν μελισσιῶν τὰ σμάρια
ποὺ φέρνουν τ' ὁλομύριστο τὸ μέλι ἀπ' τὰ θυμάρια.

***

Προβαίνουν, πελαγοδρομοῦν γλυκοσσες φωτιᾶς μακρυάθε
κι ἔτσι σπαθίζουν τοῦ γιαλοῦ χρυσὸ φτεράκι.
Ὀσμίζουμαι κάθ' εὐωδιὰ καὶ βλέπω χρῶμα κάθε.
Ξωθιὲς δὲν εἶναι ἄσαρκες ἢ βρυκολάκοι,
γιατὶ σὲ τέτοια δὲν μπορεῖ ἄγνωρη μήτρα
νὰ κοροπλάθει ἡ φαντασιὰ ἡ νυχτοπαρωρίτρα.

(Ἀνέκδοτο ἀπόσπασμα)

Η ΨΑΘΑ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ-ΛΙΑ

Τοῦ Γιάννη ΡΙΤΣΟΥ

Μόλις βλέπαμε τὸ μπάρμπα-Λιὰ νὰ βάνει τὴ μεγάλη ψάθα του ξέραμε στὰ σίγουρα πὼς ἄρχιζε τὸ καλοκαίρι. Ἔτσι σὰ νὰ λέμε ἡ ψάθα τοῦ μπάρμπα-Λιά, εἶταν τὸ ρολόϊ τοῦ χρόνου μας, τὸ ἡμερολόγιο καὶ τὸ βαρόμετρό μας. Ὁ μπάρμπα-Λιὰς ἔβγαλε ἀπ' τὸ σεντούκι τὴν ψάθα του = Ἄνοιξη. Φόρεσε τὴν ψάθα του = Καλοκαίρι. Ἔβγαλε τὴν ψάθα του = Φθινόπωρο. Ἔκρυψε τὴν ψάθα του = Χειμώνας. Ὁλάκερα χρόνια τὸ ἴδιο. Ὅσο ξάνθαιναν οἱ μέρες τόσο μαύριζε τὸ μοῦτρο τοῦ μπάρμπα-Λιά.

Ἐμεῖς τότες, παιδιά, μαζεύαμε λίγο-λίγο τὰ μυστικὰ τοῦ κόσμου, συλλαβίζαμε τὰ χρώματα, πιάναμε φιλίες μὲ τὰ πουλιά, κουβεντιάζαμε μὲ τὰ λουλούδια. Εἴχαμε πάντα στὴν τσέπη μας ἕνα μικρὸ σημειωματάριο κ' ἕνα μολύβι, σὰν ἕνα πουλὶ ποὺ δὲν ξέρει ἀκόμα νὰ τραγουδήσει. Τὰ δειλινὰ εἶταν ἥμερα στὸν κάμπο. Εἶχαν μιὰ θλίψη τρυφερὴ σὰν τὸν πονοκέφαλο ἑνὸς σπουργιτιοῦ. Σφίγγαμε τὰ δάχτυλα νὰ κρατήσουμε τὸ φῶς ποὺ φεύγει, νὰ κρατήσουμε λίγο τριανταφυλλί, λίγο μενεξεδένιο, νὰ τὸ χαρίσουμε στὸν κόσμο σιωπηλὰ γιὰ νὰ τοῦ δείξουμε πόσο τὸν ἀγαπᾶμε. Σὰν ὅταν ἔφευγε ἕνας παιδικός μας φίλος νὰ πάει στὴ χώρα νὰ σπουδάσει καὶ μεῖς φυλάγαμε κάποιο παλιὸ βιβλίο του ἢ κάποιο ξύλινο σπαθί του, κ' ὕστερις ἀπὸ χρόνια ποὺ ἀνταμώναμε τοῦ δείχναμε τὸ βιβλίο καὶ τὸ σπαθί, σιωπηλὰ μὲ βλέφαρα χαμηλωμένα.

—Ἐτοῦτο τὸ σπαθάκι. Καὶ τὸ βιβλίο...

—Ἄ, ναί.

—Πόσος καιρός. Ὑπάρχει ἀκόμα;

Χαμογελοῦσε. Βράδιαζε στὸν κάμπο. Σώπαιναν λίγο-λίγο τὰ τζιτζίκια. Δυὸ χέρια σφίγγονταν.

—Ἀδέρφι.

—Ἀδέρφι.

Τί πολλὰ ποὺ εἶταν τ' ἄστρα. Ἀλήθεια τί πολλά. Ἔτσι ἔλεγε ὁ μπάρμπα-Λιὰς σὰ βράδιαζε. Ἀνασήκωνε τὴν ψάθα του καὶ τὸ κεφάλι του κι ἀφαιραινότανε νὰ κυττάζει ψηλά. Ὕστερα ἔσκυφτε κ' ἔλεγε:

—Δὲν ξέρω μωρὲ μάτια μου ποιὸς διάολος βάνει τοὺς ἀθρώπους νὰ βγάζει ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τὰ μάτια. Μήγαρις καὶ δὲν ἔχει ἡ γῆς τόπο γιὰ ὅλους; Μήγαρις καὶ δὲν ἔχει ὁ οὐρανὸς μιλιούνια ἀστέρια, χίλια καὶ δυὸ χιλιάδες στὸ μερτικὸ τοῦ καθενοῦ.

Δὲν ἤξερε ἀκόμα ὁ μπάρμπα-Λιάς. Ἔσκυφτε πιότερο καὶ βούλιαζε ὁλάκερος μέσα στὴ συλλοή του.

—Τί νὰ τὰ σκέβεται κανείς; Δὲν ἔχει οὔδ' ἀρχὴ οὐδὲ τέλος τοῦτος ὁ ντουνιᾶς.

Συγνέφιαζε τὸ μοῦτρο του κ' ἡ ψάθα του ἔδειχνε φθινόπωρο.

Τὰ καλοκαίρια ἐκεῖ στὸν κάμπο τοῦ ἀι-Δημήτρη μᾶς βρίσκανε νὰ λαχανιάζουμε ἀπ' τὴν κάψα κι ἀπὸ κάτι πιὸ βαθὺ πιὸ τρανὸ ποὺ δὲν ξέραμε ἀκόμα τὄνομά του. Ὁ μπαρμπα-Λιὰς μαλάκωνε στὸ ποτάμι βέργες ἀπὸ ἁλυγαριές, καὶ καλάμια. Καθόταν κάτου ἀπ' τὴ μεγάλη συκιὰ τοῦ μποστανιοῦ κ' ἔπλεκε καλάθια. Μᾶς ἔφτιαχνε καὶ μᾶς κάτι μικρὰ ποὺ μαζεύαμε βατόμουρα. Ὁ ἴσκιος τῆς συκιᾶς ἄλλαζε κάθε τόσο θέση καὶ μαζί του μετακόμιζε κι ὁ μπαρμπα-Λιὰς τὰ σύνεργά του, τὶς βέργες του, τὸ σουγιά, τὸ σαμνὶ καὶ τὴν κολοκύθα ποδχε γιὰ ποτήρι.

Δαιμονιζόνταν τὰ τζιτζίκια. Πιὸ κάτου τὰ βατράχια. Καψαλιζόντουσαν τὰ σκοῖνα. Τὰ χελιδόνια κόβαν βόλτες γύρω στὴν ψάθα του.

—Μπάρμπα-Λιά, τὰ χελιδόνια βάλαν στὸ μάτι τὴν ψάθα σου. Θὰ στὴ βουτήξουνε νὰ φτιάξουν τὴ φωλιά τους.

Γέλαγε ὁ μπάρμπα-Λιάς, κάτου ἀπ' τὰ γκαρδιακὰ μουστάκια του κ' ἡ ψάθα του κατάφωτη γύρω ἀπ' τὸ πέτρινο πρόσωπό του εἶταν σὰν πλεχτὸς ἥλιος, εἶταν σὰν ἐκεῖνες τὶς ζωγραφιὲς στὸν τοῖχο τοῦ ἐρημοκκλησιοῦ.

Οἱ ντομάτες βγάζαν τὰ μουσούδια τους πίσω ἀπ' τὰ φύλλα καὶ κύτταζαν κατακόκκινες ἀπ' τὴν ντροπή τους τὸ γαϊδούρι τοῦ μπάρμπα-Λιὰ καὶ τὴ γαϊδάρα τῆς κυρα-Κώσταινας ποὺ κάναν τὴ δουλειά τους.

—Ἡ ζωὴ τραβάει τὸ δρόμο της. Οἱ ἀθρῶποι καὶ τὰ ζᾶ γεννοβολάνε. Οἱ ντομάτες κοκκινίζουνε. Τὰ πουλιὰ κάνουν τ' αὐγά τους. Τὰ παιδιὰ μεγαλώνουνε. Καὶ γὼ γερνάω. Μὰ τί τὰ θὲς ὅσο γερνάω ὅλο καὶ πιὸ νέος μοῦ φαίνεται πὼς γίνουμαι. Νά, μαθές. Τοῦτο ποὺ ἔρρω σήμερις δὲν τὄξερα προψές. Καὶ λέω πὼς τοῦτο ποὺ θὰ μάθω ταχιὰ δὲν τὸ ξέρω σήμερις. Ἔτσι, πῶς νὰ τὸ πεῖς, κάτι καινούργιο ξεμυτίζει ἀπ' τὴν καρδιὰ κι ἀπὸ τὸ τσερβέλο σὰν τὴ μυτίτσα ποὺ τσιμπάει τὸ τσόφλι τοῦ χελιδονίσιου αὐγοῦ καὶ βγαίνει τὸ πουλὶ καὶ τραγουδάει. Γιὰ τουτονά σᾶς λέω πὼς γίνουμαι πιὸ νέος.

"Α, τί καλὰ ποὺ τἄλεγε ὁ μπαρμπα-Λιάς. Τώρα τὸ ξέραμε πιὰ πὼς ἀντὶς νὰ πάρουν τὰ χελιδόνια τὴν ψάθα του, εἶχε πάρει ἐτοῦτος τὶς φωλιές τους μέσα στὴν καρδιά του. Γιὰ τοῦτο κάθε ποὺ ἄνοιγε τὸ στόμα του ἔβγαινε κ' ἕνα χελιδόνι. Μάθαμε καὶ μεῖς νὰ τραγουδᾶμε.

Ἔτσι ὅλο κάτι μάθαινε ὁ μπαρμπα-Λιὰς κι ὅλο ξανάνιωνε. Ἔτσι μάθαμε καὶ μεῖς μιὰ μέρα πὼς ὁ μπάρμπα-Λιὰς βγῆκε ἀντάρτης στὰ βουνὰ νὰ πολεμήσει τὸν ὀχτρό. Πῆρε μαζὶ τὸ δίκαννο, πῆρε καὶ τὴν ψάθα του κ' ἔδωσε νὰ τοῦ κεντήσουν στὴ μέση, ἐκεῖ μπροστὰ-μπροστά, μιὰ λέξη: ΕΛΑΣ.

Γ' ἄλλα τὰ παλληκάρια, οἱ πιὸ πολλοὶ συχωριανοί του, τὸν πειράζανε:

—Τί τὴ θέλεις, μπάρμπα-Λιὰ τὴν ψάθα σου στὴ μέση τοῦ χειμώνα. Ἄλλαξες τὰ συνήθεια σου.

Κι ὁ μπάρμπα-Λιὰς χαμογελώντας:

—Ἀμ βλέπεις ἄλλαξε ὁ καιρός. Τώρα ἔχουμε ὅλο καλοκαίρι.

Κι ἀλήθεια φώταγε σὰν ἥλιος ἡ ψάθα τοῦ μπάρμπα-Λιὰ καὶ μέσα στὴν καρδιά του μουρλαίνουνταν χίλιες χιλιάδες χελιδόνια.

Ὕστερα μάθαμε πὼς ὁ μπάρμπα-Λιὰς σκοτώθηκε σὲ κάποια μάχη λίγο πριχοῦ λακήσει ὁ ὀχτρός. Ὡστόσο μᾶς ἔμεινε ἡ καρδιά του μ' ὅλα της τὰ χελιδόνια νὰ τραγουδᾶνε στὸν καινούργιο χειμώνα ποὺ πλάκωσε. Μᾶς ἔμεινε κ' ἡ ψάθα του σὰν ἕνας ἥλιος τοῦ ἄσβυστου καλοκαιριοῦ. Ἡ ψάθα του, ποὺ τὴν κρατάει στὰ χέρια της ἡ Λευτεριὰ κι' ἀερίζει τὸ δακρυσμένο κ' ἱδρωμένο πρόσωπο τῆς Ρωμιοσύνης.

—Ναί, μπάρμπα-Λιά, θ' ἀλλάξει ὁ καιρός. Θἄχουμε τότες πάντα καλοκαίρι. Κ' οἱ καρδιές, ξέρεις, κὰ τὰ χελιδόνια. Ὤ, τί τραγούδια ποὺ θ' ἀκούσεις μπάρμπα-Λιά μας.

«ΜΕΡΕΣ ΟΡΓΗΣ»

Τοῦ Κώστα ΒΑΡΝΑΛΗ

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Μέρες Ὀργῆς» τοῦ κ. Α. Πανσέληνου δὲν εἶναι μονάχα μιὰ γενναία κραυγὴ διαμαρτυρίας καὶ πόνου, ποὺ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῆς ἐθνικῆς μας συφορᾶς τοῦ τελευταίου καιροῦ. Εἶναι μαζὶ καὶ μιὰ σαρκαστικὴ γκριμάτσα κατάμουτρα σ' ὅλο τὸ κοινωνικὸ σύστημα τῆς ψευτιᾶς καὶ τῆς ἀτιμίας, ποὺ τυραννεῖ τὸν κόσμο ὅλους τοὺς καιρούς. Αὐτὴ ἡ σαρκαστικὴ διάθεση ὑπάρχει σ' ὅλα τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς, ὀργισμένα καὶ πονεμένα, καὶ φυσικὰ πολὺ περισσότερο στὶς «Σάτιρες».

Τὸ σπουδαῖο εἶναι, πὼς ὁ κ. Π. ἔχει ἀληθινὴ σατιρικὴ φλέβα. Κι ὅταν λέγω ἀληθινή, ἐννοῶ δυὸ πράματα: τάλαντο καὶ κατανόηση τοῦ κόσμου, ὅπου βρεθήκαμε νὰ ζοῦμε, ἐπιστημονικὴ κατανόηση τῶν μυστικῶν, τοῦ μηχανισμοῦ, τῆς λειτουργίας καὶ τῶν «ἀθεμίτων» σκοπῶν αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἔτσι ἡ σάτιρα τοῦ κ. Π. δὲν εἶναι μιὰ ἔκρηξη ἀτομικοῦ καπρίτσιου τῆς στιγμῆς. Ἔχει γενικώτερη σημασία καὶ γενικώτερο ἐνδιαφέρο. Εἶναι τὸ συνειδητὸ ξεθύμασμα τοῦ λαοῦ ἐνάντια στοὺς ἀδικητές του: μὲ τὸ πικρόγελο, μὲ τὸ μαστίγωμα καὶ μὲ τὴν περιφρόνηση ἐκδικεῖται τὸν ὑποκριτὴν ἀφέντη καὶ ξετινάζει τὰ πλανερά του «ἰδεώδη».

Ὁ ἀφέντης αὐτός, ὁ κεφαλαιοκράτης μὲ ὅλη τὴ βαλίτσα τῶν καταχθόνιων ὅπλων του (παιδεία, κλῆρος, δικαιοσύνη, ἐπιστήμη, τύπος, στρατὸς) μονάχα μὲ τὰ ἴδια του τὰ ὅπλα μπορεῖ νὰ πολεμηθεῖ. Ἀπ' ὅλα ὅμως τὰ πνευματικὰ ὅπλα ἡ σάτιρα τοῦ τρώει βαθύτερα τὰ «ἠθικά» του θεμέλια, ὅταν μάλιστα γίνεται μὲ γνώση καὶ τέχνη ὄχι γιὰ μιὰ πρόχειρη ἐντύπωση τῆς στιγμῆς παρὰ γιὰ μονιμώτερο ἀποτέλεσμα.

Ὁ κ. Π. εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους σατιρικοὺς τῆς ἀριστερῆς παράταξης — ποιητὴς καὶ τεχνίτης μαζί. Ἔχει δηλ. καὶ πνοὴ καὶ μαστοριά, ὅπως κι' ἀλήθεια καὶ δίκιο. Βρίσκει τὸ βάθος τῆς πληγῆς. Ἐπιμένω στὶς «Σάτιρές» του ὡς τὸ καλύτερο μέρος τοῦ βιβλίου του. Καὶ δὲν εἶναι τῆς τελευταίας σοβιᾶς. Εἶναι παλιές. Ἔχουνε περάσει ἀπὸ τὴν κρισάρα τοῦ Καιροῦ καὶ διασώσανε τὴν πρωταρχικὴ τους δροσιὰ καὶ σπιρτάδα μέσα σὲ μιὰ ἰσορροπημένη φόρμα. Ἔχουνε καθιερωθεῖ στὴ Γραμματολογία μας καὶ εἶναι πάντα «ἐπίκαιρες». Ἡ «Ἁγία Οἰκογένεια», ὁ «Ὕμνος στὸν Παρθενῶνα», τὸ «Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖον», οἱ «Ἐθνικοὶ Εὐεργέται» εἶναι ἀπ' τὶς καλύτερες σάτιρες ποὺ ἔχουμε, ὕστερα ἀπὸ τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Καρυωτάκη.

Λίγες στροφὲς θὰ παραθέσω ἀπ' αὐτὲς τὶς σάτιρες γιὰ ν' ἀποδείξω τὴ γνώμη μου πόσο καλὰ ὁ Π. πιάνει τὸ θέμα του, ὥστε νὰ εἶναι πάντα ἐπίκαιρο, ἐφόσον θὰ ὑπάρχουνε στὸν κόσμο ἡ βία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ σκλάβοι λαοὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Πάνω στὴν ξόλινη ἕδρα καθισμένοι
μιὰ γνώμη, μιὰ καρδιὰ εὐχαριστημένη,
τρεῖς ὁμοιόμορφοι, ἡσυχοι ἀνθρωπάκοι
κι' ὁ εἰσαγγελέας μὲ Φαῖρμπανέ μου.
(στακάκι.

♣

"Ενας ἐργάτης κάθεται στὸ μπάγκο
ἀπὸ ἕνα σπάγγο κρέμεται ὁ Χριστός
κι' ἀπ' τὸ Χριστὸ κρεμιέται δίχως
(σπάγγο
τὸ καθεστώς.

♣

Γρῶν καὶ μιλᾶν γιὰ τ' ἀδικο μὲ πάθος
διδάσκουν τὰ παιδιά τους ἠθική
βέβαιοι αὐτοί, πῶς εἶναι κατὰ βάθος
πιὸ τίμιοι ἀπ' ὅσους κλειοῦν στὴ φυλακή.

(«Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖον»)

Σὰν καὶ χτές, σὰν καὶ σήμερα. "Ισως ὄχι αὔριο.

Ἀλλὰ νὰ καὶ οἱ «Ἐθνικοὶ Εὐεργέται» ποὺ θησαυρίζουν εἰς βάρος τοῦ λαοῦ κ' ὕστερα χτίζουνε ...φυλακὲς ἀπὸ φιλανθρωπία:

Τοῦ ἔθνους μας «εὐείμηνοι εὐεργέται»
ὁ Γεώργιος Ἀδέρφαρ κι' ὁ Συγγρός
(ὅρα καὶ Λεξικὸ Ἑλευθεροῦδάκη
νὰ ἴδεις κ' οἱ δυὸ πῶς πήρανε τὰ ἐμπρός).

♣

Πνεύματα ζωτικὰ κ' ἐξυψωμένα
καὶ πρὸ παντὸς στὸ χρῆμα φειδωλοί,
πλουτίσαν γιὰ τῆς φτώχειας τὸ χατίρι
κι' ὠφέλησαν τὸν τόπο μας πολύ.

Δηλαδὴ χτίσανε φυλακὲς γιὰ τὸ λαό: γιὰ νὰ κλείνονται μέσα οἱ ἀγωνιστές του σύμφωνα μὲ «τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἰδιωνύμου».

Τώρα οἱ πατέρες βγάζουν γιὰ παράδειγμα τὰ τέκνα τους σεργιάνι κατακεῖ
κ' εὐχουνται νὰ γινοῦν χρηστοὶ πολῖτες
νὰ χτίσουνε κι' αὐτὰ μιὰ φυλακή.

Πολὺ σωστά. Γιατὶ οἱ φυλακὲς τοῦ Κράτους δὲ φτάνουνε.

Τὰ «Τέσσερα ἄλλα τραγούδια» ἔχουνε τὴ μαστοριὰ τῶν «σατιρῶν» καὶ στέκονται δίπλα τους σὲ ἀξία, μολονότι σ' ἕνα δυὸ ἀπ' αὐτὰ ὑπάρχει κάποια λιποψυχία. Ὅσο γιὰ τὰ πρῶτα νομίζω, πὼς ἡ ἀληθινή τους ποιητικὴ πνοὴ πνίγεται μέσα στὴ μοντέρνα μανιέρα.

ΟΙ ΚΟΡΩΝΕΣ

Τοῦ Κωστῆ ΠΑΛΑΜΑ

Ὦ! τὰ στεφάνια ὀλόδροσα καὶ σάμπως φυτρωμένα
στὶς πόρτες ξαφνικὰ πρωϊνὰ γιὰ τὴν πρωτομαγιά,
σὰν ἀπὸ χέρια εὐλαβικὰ τάματα προσφερμένα
στὴ λουλουδοβασίλισσα τὴ Θεά.

Τὰ ἴδια τ' ἀνθοστέφανα στὸ κάμα τοῦ Ἀλωνάρη
λεκιάζουνε τὶς ἴδιες πόρτες, δὲν εἶν' ἴδια πιά,
ὅπου λουλούδι φούντωνε κρέμεται ἀχνὸ χορτάρι
χωρὶς δροσούλας ἢ εὐωδιᾶς ἀχνάρι.

— Δόξες ἱερὲς ὑπέρτατες, κορῶνες βασιλιάδων,
ποὺ μιὰ φορὰ - ἐλέῳ Θεοῦ - λαχτάρες τῶν κρατῶν
ὅσες ἀκόμα ἠσκιώνετε ψεύτικων ἀφεντάδων
μέτωπα, χεροπόδαρα δετῶν,

ἀλλοίμονο! λεκιάζετε τὰ μέτωπα τὰ ἴδια
μὲ τὸ ξεροκιτρίνισμα τῶν ἀνθομαρασμῶν,
οἱ ἴδιες, μὰ ὄχι καὶ ἴδιες πιά. Συντρίμματα, σαρίδια
φωτιᾶς πλάσης ποὺ σβύνει ἀποκαΐδια.

Σύγχρονη ποίηση

ΨΥΧΗ ΒΑΘΙΑ

Τοῦ Αἰμίλιου ΒΕΑΚΗ

Ἔσφιξ, ὁ κλοιὸς τριγύρω. Τὰ καπλάνια
λυσοῦνε τώρα κυκλωμένα.
Καμμιὰ δὲν καρτεροῦν βοήθεια ἀπ' ὄξω.
Πρέπει νὰ σπάσει ὁ κλοιός! Πρέπει νὰ σπάσει!
Σκληρὸ θἄν' τὸ γιουροῦσι, μὰ θὰ γίνει!
Ἀντρεία καὶ Τόλμη
γνώριμες ἀρετὲς γιὰ τὸν Ἀντάρτη!
Μὰ χρειάζετ' ἕνα σύνθημα, μιὰ λέξη,
μιὰ σπίθα στὸ μπαροῦτι...
Νά ποὺ ἄξαφνα τὴ βρῆκε ὁ Παπαζήσης:
— «Ψυχὴ βαθιά!»
Τὰ γιαταγάνια ἀστράφτουν.
Οἱ μπαταριὲς τραντάζουν τὸ ρουμάνι.
«Ψυχὴ βαθιά!» κι' οἱ κάμποι ἀντιλαλοῦνε.
Ποτάμι τρέχει τὸ αἷμα τῶν Ναζίδων·
κουφάρια φράζουν τὰ χαντάκια.
«Ψυχὴ βαθιά!» Σπάζει ἀπὸ δῶθε ὁ κύκλος.
"Ως νὰ τὸν κλείσουν πάλι ἄλλοῦθε σπάζει,
ἐδῶθε - ἀλλοῦθε, σύγχιση καὶ τρόμος,
ψυχὲς λυγοῦν, ψυχὲς θεριέβουν,
οἱ Ὀδνναι σκορπᾶνε. Δῶθε - ἀλλοῦθε
σὰ σίφουνας περνοῦν οἱ Ἀντάρτες!

Στὴν πέρα τὴν πλαγιὰ σύναξη. Οὔτ' ἕνας
δὲν ἔμεινε στοῦ ἐχτροῦ τὰ χέρια. Τώρα
καινούρια μάχη πάλι θ' ἀρχινήσει.
— «Ψυχὴ βαθιὰ κι' ἡ νίκη εἶναι δική μας!»

Δική σας πάντα ἡ Νίκη!

Ψυχὴ βαθιὰ τὸ σύνθημα ἀπομένει,
ψυχὴ βαθιὰ στὸ χιόνι, στὸ χαλάζι,
ψυχὴ βαθιὰ στὴν παγωνιὰ τοῦ λόγγου,
ψυχὴ βαθιὰ στὸ νυχτοστρατοκόπι,
ψυχὴ βαθιὰ στὴν ἄγρια πείνα,
ψυχὴ βαθιὰ στὸ φρούμασμα τῆς δίψας,
ψυχὴ βαθιὰ στὴ μάνιτα τῆς μάχης,
ψυχὴ βαθιὰ κι' ὅταν σὲ βρεῖ τὸ βόλι!
Ψυχὴ βαθιά! Καγεὶς δὲν πάει χαμένος!
Ψυχὴ βαθιά! Μυριάδες ἀκλουθᾶνε!

* * *

Τί φούντωνε τὴ θείαν ὁρμή σας
κορφὲς καὶ ράχες καὶ φαράγγια
νὰ δρασκελᾶτε,
ξυπόλητοι καὶ πεινασμένοι,
δίχως ἄχνα παράπονου στὰ χείλη,
φορτωμένοι τὴ βαριὰ ἀρματωσιά σας;
Τὴν καρδιά σας ποιὸς ἔκανε ἀτσαλένια,
μὲ τὸ γέλιο, τὸ χούγιασμα τοῦ θριάμβου
ν' ἀντικρύζετ' ἀκόμα καὶ τὸ Χάρο;

Ψυχὴ βαθιὰ τὸ σύνθημα καὶ τώρα.
Ξαρμάτωτοι καὶ προδομένοι,
στ' ἀνήλιαγα μπουντρούμια,
στῆς αἰσχρῆς ἀβανιᾶς τὸ φαρμάκι,
στοὺς δρόμους, στὶς βρισιές, στὰ μαρτύρια,
τὴ σιδερένια ἀντοχὴ ποιὸς σᾶς τὴ δίνει;
— «Ψυχὴ βαθιὰ» ὁ ἕνας στὸν ἄλλον κράζει,
»ψυχὴ βαθιά, δική μας πάντα ἡ Νίκη!»

Ναί, δική σας! Ἡ ἀτράνταχτη Πίστη
γιὰ τὸν ἅγιο σκοπὸ σᾶς θεριέβει
καὶ πετρώνει τὴ θέλησή σας!
Ὦ δική σας ἡ Νίκη, δική σας!
Γιατὶ κάθε σας πράξη τὴ διαφεντεύει
ὁ ἠθικὸς τῆς αὐταπάρνησης νόμος:
γιὰ σᾶς τίποτα, κι' ὅλα γιὰ τοὺς ἄλλους!
Πίστη κι' ἐλπίδα σας θεμελιωμένες
στῆς Ἀλήθειας τὸ ἀσάλευτο κάστρο
ποὺ λουσμένη προβαίνει
μέσ' ἀπ' τὸ φῶς ποὺ σκορπίζ' ἡ Ἱστορία
γιὰ τοῦ Ἀνθρώπου τὴν πάλη τὴν αἰώνια
γιὰ λευτεριὰ καὶ δικαιοσύνη,
γιὰ τ' ἀγαθὰ — πανανθρώπινο χτῆμα —
γιὰ τὴ γῆ, τὸ νερό, τὸν ἀγέρα.
Ψυχὴ βαθιὰ κι' εὐλογητὸς ὁ Ἀγῶνας!
Ψυχὴ βαθιά! Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου
κοντά σας πιὰ γιὰ νὰ χαρεῖτε
δίκια καὶ λεύτερη Πατρίδα!
Ψυχὴ βαθιά! Δική σας πάντα ἡ Νίκη!

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ

Ο ΤΙΜΙΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Οὔτε δέκα μέρες δὲν πέρασαν ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Στυμφαλίας καὶ νά, νέο γιουρούσι ἑτοιμαζόταν ἀπ' τοὺς Γερμανοτσολιάδες.

Δεκάδες αὐτοκίνητα ξεφόρτωναν τὰ ρομπὸτ τοῦ φασισμοῦ στὸ Μαλανδρόνι, στὴν Καρυὰ τοῦ Ἄργους καὶ στὸ Λεβίδι.

— Θὰ ὑπερασπίσουμε ξανὰ τὸ χῶμα ποὺ τὸ ποτίσαμε μὲ τὸ αἷμα μας, λένε ὅλοι οἱ ἀγωνιστές.

— Τὰ ὅσα πάθανε στὶς μάχες τῆς Δούσας καὶ τῆς Λόγοβας δὲν τοὺς βάλανε μυαλό;

Οἱ μαχητὲς τοῦ δου Κορινθίας παίρνουν θέσεις.

Στὶς 16 Ἰουλίου, Σάββατο βράδι, κεῖ ποὺ πήγαινα πρὸς τὴ Λεύκα, μοῦρθε ἡ ἐντολὴ τῆς ὀργάνωσης:

— Θὰ κατέβεις στὴ Νεμέα. Οἱ συνεργάτες τῶν καταχτητῶν τρομοκρατοῦν τὴν περιοχή. Προχτὲς παραδώσανε τριανταπέντε κοπέλλες γιὰ τὰ σκλαβοπάζαρα τοῦ Χίτλερ. Πρέπει νὰ κάμουμε τὸ καθετὶ γιὰ ν' ἀνεβάσουμε τὸ ἠθικὸ τοῦ Λαοῦ. Ἐκεῖ θὰ πάρεις διαταγές.

Τὸ ἴδιο βράδι βρίσκουμαι στὸ Καλλιάνι. Μυρίζει ἀκόμα ὁ ἀγέρας ἀπὸ τὰ καμμένα σπίτια, τὶς θυμωνιές. Ἡ ψυχή σου σφίγγεται καὶ τὸ μῖσος φουντώνει μέσα σου. Ἐκεῖ, στὸ Καλλιάνι, εἶχα μιὰ συνάντηση. Ἔσμιξα μὲ τὸ μεγάλο μου ἀδερφό. Μιλήσαμε λίγο γιὰ τὸν πιὸ μικρό, ποδναι στὴ ζώνη τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ποὺ μῆνες τώρα δὲν εἴχαμε δική του εἴδηση. Τοῦπα νέα γιὰ τὴν ἀδερφή μας. Μοῦδωκε ἕνα σημείωμα τῆς μάνας μας. Διαβάζω.

«Ἀνεβαίνω στὸ ὀρμητήριό σας καὶ κάνω καρτέρι ρωτώντας γιὰ σᾶς. Εἶστε καλά; Μὲ σκεφτόσαστε;».

Σὲ σκεφτόμαστε, μάνα, μὰ δὲν ξεχνᾶμε καὶ τὸ σκοτωμένο μας τὸν ἀδερφὸ καὶ τὴν ἄλλη τὴ μεγάλη μάνα μας: τὴν Πατρίδα. Σὰν παιδιά σου νάχεις ὅλους τοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ πολεμᾶνε γιὰ τὴ λευτεριά. Δὲ σοῦ μείνανε τρία μόνο παιδιά. Εἶναι χιλιάδες τὰ παιδιὰ σου — κ' οἱ μάνες οἱ δικές τους, μάνες μας.

Τὰ μηνύματα ἔρχονται τὄνα κοντὰ στ' ἄλλο. Ὁ ἐχτρὸς προχωρεῖ πρὸς τὸ Γυμνό, στὴ Φροσούνα.

— Θὰ πᾶς χαμηλά, ἀδερφέ; Πρόσεχε, κάθε μέρα κάνουν «ντοῦ».

— Ἕνα κορμὶ θὰ πέσει. Φτάνει νὰ τοὺς φράξω λίγο τὸ δρόμο.

Κυριακὴ βράδι. Στὸ Μάζι τὰ τηλέφωνα δίνουν πληροφορίες.

«Ἀνέβηκαν στὸ Φαρμακά. Ψάχνουν. Μιὰ φάλαγγα τραβᾶει κατὰ τὴ Νεμέα».

Ἀργὰ τὴ νύχτα πήγαμε τὸ τηλέφωνό μας ψηλά, πάνω ἀπὸ τὸ χωριό, γιατὶ ὁ κάμπος δὲ σήκωνε. Τὸ πρωὶ ἄναψε μεγάλο κακὸ ἔξω ἀπὸ τὴ Νεμέα. Ἀπανωτὲς οἱ ντουφεκιές. Καὶ βλέπουμε νὰ γεμίζει ὁ κάμπος κόσμο. Ξώφρενοι ὅλοι τρέχανε πρὸς τὰ πάνω.

Τὸ Τάγμα Θανάτου ἔχει τὸ λόγο: «Καταστρέψτε τὴ γραμμή, ζύγωσαν. Πιάνουν τοὺς χωριάτες μὲ τὰ ζῶα τους».

Ἀνεβαίνουμε στὸ γυμνὸ Γαβριά. Ὅλο καὶ ζυγώνουν. Στὰ Χάνια τοῦ Μπότσικα βάζουν μὲ τὰ πολυβόλα τους. Οἱ ἐλασίτες ἔχουν πιάσει τὰ ὑψώματα ποὺ κλείνουν τὸ δρόμο τῆς Στυμφαλίας.

Ἡ κυνηγημένη λαοθάλασσα πληθαίνει. Ἄνθρωποι, γιδοπρόβατα, ἄλογα, γουρούνια φεύγουνε ἀλαφιασμένα μὴ σμίξουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς «νέας τάξης». Οἱ Ἕλληνες «ἐθνικιστὲς» δείχνουν στοὺς ἐχτροὺς τὶς γιδόστρατες, τὰ μανοπάτια καὶ τοὺς βοηθᾶνε νὰ κυνηγήσουνε τοὺς πατριῶτες.

Ἕνα τηλεγράφημα κρυπτογραφικὸ φεύγει ἀπ' τὸ ἀρχηγεῖο τοῦ δου πρὸς τὰ ἡμήματά του. Μάθαμε ἀργότερα πῶς ἔλεγε: «Οἱ δυνάμεις τοῦ ἐχτροῦ δεκαπλάσιες ἀπ' τὶς δικές μας. Ν' ἀποφύγετε τὴν ἐπαφὴ μαζί του. Χτυπῆστε μονάχα νὰ σπάσουμε τὸν κλοιό, γιατὶ βρισκόμαστε κυκλωμένοι».

Μὲ στείλανε ξανὰ στὸ Καλλιάνι. Ξανάσμιξα μὲ τὸν ἀδερφό.

— Ἔμαθες τίποτα γιὰ τὸ μικρό;

— Τίποτα ἀκόμα. Τὸ ξέρεις πὼς εἶμαστε ἄσκημα; Παραζύγωσαν.

Τὴ νύχτα τὰ μαζέψαμε. Ἄλλα πράματα κρύψαμε, ἄλλα πήραμε μαζί μας. Τὸ ραδιόφωνο φορτώθηκε στὸ ζό. Λίγο πρὶν ἀκούγαμε τὴ φωνή του:

«Χτυπᾶτε, τσακῖστε τοὺς φασίστες καὶ τοὺς συνεργάτες τους!».

Ὅμορφες κουβέντες, παραμύθια ποὺ τὰ πιστέψαμε.

Φτάσαμε στὴν Κορφιώτισα. Τὸ χωριὸ καὶ τὰ πενήντα του σπίτια καμμένα ὅλα ἀπὸ τὰ«Ἐθνικὰ Τάγματα Ἀσφαλείας». Τέσσερα παιδιὰ τὰ ρίξανε ζωντανὰ στὴ φωτιά. Οἱ πατεράδες τους, βλέπεις, πολεμοῦσανε τοὺς Γερμανούς.

Ἀπὸ τὴν Κορφιώτισα ἔπρεπε νὰ περάσει ὁ κυνηγημένος λαὸς κ' ἐμεῖς ἐκεῖ χρειάστηκε νὰ σπάσουμε τὸν κλοιό. Τοὺς χτυπήσαμε ἀλύπητα κ' ἐκάναμε Γεσμανοὺς καὶ τσολιάδες νὰ τραβήξουν πρὸς τὴν Εὐρώστιανη.

Εἴτανε ἡ τελευταία μας μάχη πρὶν ἐλευτερωθεῖ ἡ πατρίδα.

Καὶ τώρα ποὺ ἡ πατρίδα ἐλευτερώθηκε ἔρχεσαι, μάνα, καὶ μᾶς βλέπεις πίσω ἀπὸ τὰ κάνκελα τῆς φυλακῆς καὶ μᾶς ρωτᾶς ἂν γειάνανε τὰ τραύματά μας. Πάει καὶ τὸ παιδί σου τὸ μικρότερο, μαζὶ μὲ τ' ἄλλα τοῦ λαοῦ μας. Ἔδωσε κι' αὐτὸ τὸ αἷμα του γιὰ τὴ λευτεριά. Τὰ μικροπράματα τοῦ σπιτιοῦ μας, ὅλο σου τὸ νοικοκυριό, στολίζουνε τώρα τοὺς στρατῶνες τῶν«Ἐθνικῶν Ταγμάτων». Καὶ μᾶς φέρνεις φαΐ στὶς φυλακές, μεσημέρι, βράδι, καὶ μᾶς κοιτᾶς λυπημένη κ' εἶναι σὰ νὰ θέλεις νὰ μᾶς ρωτήσεις τί γίνηκε κεῖνη ἡ λευτεριὰ ποὺ λέγαμε καὶ ποὺ χύθηκε γι' αὐτὴν τόσο αἷμα. Ἔλα πές, μάνα, τὰ παράπονά σου. Θαρεῖς πὼς δὲν πήραμε τὸ σωστὸ δρόμο. Ἔ;

— Ἄκου λοιπόν. Ἕνας γιὰ μᾶς εἶναι ὁ σωστὸς δρόμος: ὁ τίμιος δρόμος. Αὐτὸν δὲ θὰ τὸν ἀλλάξουμε. Ρωτᾶς ποῦ βγάζει; Μὰ στὴ λευτεριά, μάνα, καὶ στὴ δικαιοσύνη ποὺ θὰ φτάσουμε — καὶ γρήγορα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΥΒΙΤΗΣ

ΑΓΩΝΙΑ

Κόκκινη, στὰ χρυσὰ τὰ στάχια ἀνάβει
τῆς παπαρούνας ἡ φωτιά, ἱλαρή,
σὰ νὰ μοῦ λέει στὴ φλόγα της νὰ ρίξω
νὰ κάψω κάθε σκέψη μου πικρή.

Ἡ θεία εἰκόνα πῶς μὲ βασανίζει
ποὺ τὴ χαρά της δὲ βολεῖ νὰ πῶ
καὶ πάντα λείπει ἀπὸ τὴν ποίησή της
κάτι σὰν ὅ,τι πιὸ πολὺ ἀγαπῶ.

Ὅτι κι' ἂν πεῖς πικρὸ εἶναι τὸ τραγούδι
ἐνῶ περνᾶ στοῦ ἀνθρώπου τὴ φωνὴ
καὶ μόνο ἕνα λουλούδι, ἀνθεῖ τὸν ὕμνο
καὶ λέει πρὸς τοῦ φωτὸς τὴ χαρμονή:

—Εἶμαι ἡ ζωή, μεθῶ ἀπ' τὴ δύναμή μου
ποὺ μήδε ἀρχή, οὐδὲ τέλος ἐννοεῖ.
Τὸ λούλουδο εἶμαι ποὺ ἄνοιξε τὰ φύλλα
στὸν ἥλιο — καὶ τὴ ρίζα του ἀγνοεῖ.

Μόνο γιὰ φῶς διψῶ, καὶ τίποτε ἄλλο.
Τόσο μὲ σώνει αὐτὸ τὸ φῶς ποὺ δὲν
τὸ σκέφτηκα ποτέ μου, τί νὰ ὑπάρχει
ἔξω ἀπὸ μένα κι ἔξω ἀπ' τὸ μηδέν.

Ἔτσι μιλάει κι ὅλο ἀνεβαίνει ἀκόμα
ὁ μῖσχος του ἀπ' τὸ χῶμα πρὸς τὸ φῶς
— μὰ ἐμένα ἡ νύχτα σέρνει τὴν ψυχή μου
κι' εἶμαι τοῦ Κάϊν ὁ μαῦρος ἀδερφός.

Γ. ΛΙΑΚΟΣ

•

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

Τί νἆναι αὐτὸ ποὺ ἔγινε καὶ τρέμει ὅλος ὁ λόγγος;
ἀντάρτης ἐλαβώθηκε καὶ γέρνει στὸ πουρνάρι.
Ἀδέρφια μὴ μὲ κλάψετε, νὰ κλαῖτε τοὺς τυράννους
τὶ ἐγὼ θὰ βρῶ τὸν θάνατο τὸν διπλοτιμημένο.
Μόν' βάλτε μέσ' τὸ μνῆμα μου μὲ γέλοια μὲ τραγούδια
τὸ κοφτερὸ χαντζάρι μου στ' ἀριστερό μου πλάϊ
καὶ στ' ἄλλο τὸ ντουφέκι μου τὸ πολυδοξασμένο.
Κι' ὄντας τοῦ χάρου ὁ ἑάδερφος τὰ μάτια σας θὰ κλείνει
θ' ἀκοῦτε μέσ' τὰ ρέμματα κι' ἀπάν' στὰ ριζοβούνια.
Τὸ πέρασμά μου σίφουνας, τὸ πάλεμά μου ἀντάρα
χίλιες βροντὲς θ' ἀστράφτουνε καὶ χίλια ἀστροπελέκια
θὰ χύνουμαι μὲ δύναμη κι' ἀχόρταγα στὴ μάχη
θ' ἀνοίγω διάπλατες φαρδειὲς τῆς κόλασης τὶς πόρτες
γιὰ νὰ χωροῦνε τὰ σκυλιὰ π' ἀμέτρητα θὰ σκίζω
ὁσότου νἄρθει ἡ λευτεριὰ γιὰ νὰ μᾶς στεφανώσει.
Τότε θὰ πάει νὰ κοιμηθεῖ τὸ μαῦρο τὸ κορμί μου
κι' ἡ κουρασμένη μου ψυχὴ ἀνάπαψη θὲ νἄβρει.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΚΡΗΣ

Μέσ' τὰ στενὰ τοῦ Κάκαβου βροντάει τὸ κανονίδι
μιὰ χοῦφτα ἀντάρτες μάχονται μὲ χίλιους φασιστάδες
Κι' ὁ Μιλτιάδης ὁ Μακρῆς σιμὰ στὴν Νταμοράχη
συνάζει τοὺς λεβέντες του κι' ἐπίθεση διατάζει.
Μά 'ρχεται βόλι καφτερό, βόλι φαρμακωμένο
κι' ἀπάνου στὴν τρανὴν ὁρμὴ τὸν βρίσκει στὸ κεφάλι
Κάπου ἔπεσεν ἀμίλητος, πνίγει τὰ βογγητά του,
μὴ λάχει καὶ τ' ἀκούσουνε οἱ ἄλλοι καὶ δειλιάσουν
κι' ὅταν τοὺς εἶδε νικητὲς τοὺς τολμηροὺς του ἀντάρτες
ἔγειρε καὶ ξεψύχησε ἀπάνου στὸ πουρνάρι.
Κι' ἔρχεται μιὰ πεντάμορφη καὶ φλογερὴ κοπέλλα
κρυφὰ τὸν διπλαγκάλιασε καὶ τὸν διπλοφιλάει
τονὲ φιλεῖ στὸ μέτωπο, τονὲ φιλεῖ στὸ στόμα
σκύβει φιλεῖ τὰ χέρια του καὶ τὰ θαμπά του μάτια.
Καὶ πέφτουν τὰ χρυσᾶ μαλλιὰ ξέπλεκα τὸν τυλίγουν,
καὶ ξάφνου γέρνει ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὸ δάφνινο στεφάνι.
Πέρνει το ἡ πεντάμορφη κι' εὐλαβικὰ τὸ βάζει
στοῦ τιμημένου της νεκροῦ τὴ ματωμένη κόμη
κι' ἀπέκει πέρνει τον μαζὺ σιμὰ στοὺς Ἀθανάτους.

ΔΗΜΟΣ ΑΤΣΑΛΗΣ

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Τοῦ Γ. Γ. ΔΗΜΟΥ

Β'.

III. Ὁ διεθνικὸς πνευματικὸς πολιτικὸς ρόλος τῆς Τέχνης.— Τὸ 1944 ὁ Φράνκο ἐπεδίωξε τὴ φιλία τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφορντ δωρίζοντάς του βιβλία. Ἡ χειρονομία τοῦ δήμιου τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ εἶχε τὴ σημασία ὅτι ζήτησε νὰ τᾶχει πολιτικὰ καλὰ μὲ τὴν Ἀγγλία, τὸ Πανεπιστήμιό της ὅμως ἀρνήθηκε τὸ πνευματικὸ δῶρο. «1941 - 1943» εἶνε ὁ τίτλος μιᾶς ἔκθεσης ποὺ περιόδεψε τὴ Μέση Ἀνατολή. Γιὰ τὴν ἑτοιμασία της συνεργάστηκαν Ἕλληνες ζωγράφοι, γλύπτες, λογοτέχνες τῆς Αἰγύπτου. Πολιτικὸς σκοπός: νὰ γίνει γνωστὸ στὸ ἐξωτερικὸ τὸ δρᾶμα τῆς σκλαβιᾶς κι' οἱ ἀγῶνες τῆς ἀντίστασης τοῦ λαοῦ μας. Τὴν ἔκθεση ἐπεσκέφτηκαν ἑκατοντάδες χιλιάδες ἄτομα, σχολειὰ ἑλληνικὰ καὶ ξένα. Νὰ τί ἔγραψε ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἡ «Παλεστάϊν Πὸστ» τῶν Ἱεροσολύμων ὅπου εἶχε περιοδέψει ἡ ἔκθεση: «Ἡ πολιτικὴ καὶ προπαγανδιστικὴ σημασία τῆς ἔκθεσης δὲν ποέπει νὰ μᾶς κάνει νὰ παραβλέπουμε τὴ μεγάλη της καλλιτεχνικὴ ἀξία». — Προπολεμικά, ἡ Ἰταλία τοῦ Μουσολίνι εἶχε ὀργανώσει στὴν Ἀθήνα ἔκθεση τοῦ ἰταλικοῦ φασιστικοῦ βιβλίου. Ἡ Βουλγαρία, ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ἐκθέσεις βουλγαρικῆς καὶ ρωσικῆς ζωγραφικῆς, χαρακτικῆς καὶ λαϊκῆς τέχνης. Ἡ Ἑλλάδα παρόμοιες ἐκθέσεις στὴν Πράγα καὶ Βενετία. Στὴν Ἀμερικὴ ἄνοιξε τὶς μέρες αὐτὲς ἔκθεση ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Ἡ Γαλλία ἔχει καθιερώσει ὑποτροφίες γιὰ νὰ γίνουν καλλιτέχνες ἄλλων χωρῶν ἐσωτηνευτὲς στὸν τόπο τους τῆς Γαλλικῆς Τέχνης, τοῦ καθοέφτη δηλ. τοῦ Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ στὰ ἐσωτερικὰ τῶν χωρῶν ἡ τέχνη παίζει παοάλληλο ἐθνικό, πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ ρόλο: γιορτασμοὶ ἐπετηρίδων, ἐκθέσεις ὑγείας, ἐργασίας, βιομηχανίας, ἀεροπορίας κλπ. Στὶς κρίσιμες στιγμὲς ἑνὸς λαοῦ ὅπως οἱ πολεμικές, ἡ τέχνη γίνεται αἰχμηρὸ ὅπλο ἐπιθετικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, μπαίνει ὁλόψυχα στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ νίκη. Μὰ γίνεται καὶ ὅπλο ἄμυνας: ἡ σημερινὴ Ἀθήνα, ἂν δὲ βομβαρδίστηκε ἀπ' τὰ γερμανικὰ στοὰ κάποιο γοέος ἔχει στὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων μας.

Τί σημαίνουν αὐτά; Ὅτι ἐκθέσεις καλλιτεχνικές, βιβλίου, θεατρικὲς καὶ μουσικὲς περιοδεῖες, ὀργανωμένες ἀπὸ ἕνα κράτος σὲ ἄλλες χῶρες, παίζουν σπουδαῖο πολιτικὸ ρόλο γιὰ τὴν καλλιέργεια φιλικῶν, διπλωματικῶν καὶ οἰκονομικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς λαούς. Ὅτι τὸ κῦρος μιᾶς χώρας σὰν πολιτισμένης στὸ διεθνικὸ πεδίο δὲ νοεῖται χωρὶς τὴν ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς της Τέχνης. Ὅτι ἡ Τέχνη στὸ ρόλο της αὐτό, εἶνε τόσο ἀναγκαία, ὅσο εἶνε ἀναγκαῖες σὲ μιὰ χώρα οἱ φιλικές της σχέσεις μὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου, καὶ τὰ πολιτικά της ἀποτελέσματα γιὰ τοὺς λαοὺς εἶνε σημαντικὰ ὅσο τοῦ καλλιτέρου ἐπιτελείου ὑπουργείου ἐξωτερικῶν.

Τί γίνεται πάνω σ' αὐτὸ στὴν Ἑλλάδα;

Κάποτε, στὰ 1927 ἡ τότε Κυβέρνηση αἰστάνθηκε τὴν πολιτικὴ ἀνάγκη νὰ ὀργανώσει μιὰ καλλιτεχνικὴ ἔκθεση στὸ ἐξωτερικό. Οἱ καλλιτέχνες κληθήκανε νὰ προσφέρουν τὴν ἐργασία τους, τὸ ὑπουργεῖο ὅμως τῶν οἰκονομικῶν ἀρνήθηκε νὰ διαθέσει τὰ ἔξοδα (100 χιλ. δρχ.) γιὰ τὸ ἀμπαλάρισμα καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἔργων. Στὴ Βαλκανικὴ Συνδιάσκεψη τῆς Ἀθήνας, κληθήκανε πάλι οἱ καλλιτέχνες νὰ ὀργανώσουν μέσα σὲ τρεῖς μέρες καλλιτεχνικὴ ἔκθεση γιὰ πολιτικὴ σκοπιμότητα. Στὴν τεχνικὴ τους ἀδυναμία τοὺς ζητήθηκε νὰ ἐπισκεφτοῦν τὰ ἐργαστήριά τους οἱ βαλκανικοὶ ἀντιπρόσωποι γιὰ νὰ δοῦν τὴ σύγχρονη ἐθνικὴ μας Τέχνη. Ἀλλὰ οὔτε κατάλληλα ἐργαστήρια ὑπῆρχαν γιὰ νὰ τοὺς δεχτοῦν. Τὸ ἐπίσημο Κράτος ἐπιχορηγεῖ μονάχα ἕνα μέρος τῆς Μουσικῆς καὶ τοῦ Θεάτρου: Ἐθνικὸ Θέατρο, Ἐθνικὸ Ὠδεῖο καὶ Κρατικὴ Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα. Κι' αὐτὸ ὡς ἕνα σημεῖο, μονάχα γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἴσα - ἴσα ποὺ νὰ μὴ φαίνεται ἡ χώρα μας καθυστερημένη στὰ μάτια τῶν ξένων καὶ χωρὶς πολλὰ «ἔξοδα». Τὸ ἄλλο, τὸ μεγαλύτερο κομμάτι τοῦ Θεάτρου καὶ τῆς Μουσικῆς, ὁλόκληρες οἱ Εἰκαστικὲς τέχνες καὶ τὰ Γράμματα, ἔχουν ἀφεθεῖ στὴν τύχη τῆς βιοποριστικῆς ἀθλιότητας τῶν καλλιτεχνῶν, τῆς συμπόνιας καὶ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν φιλοτέχνων καὶ τῆς πλέριας ἐγκλληματικῆς ἀδιαφορίας τῶν Κυβερνήσεων. Καὶ σήμερα, ἔπειτα ἀπ' τὴν τετοάχρονη ἀπογύμνωσή τους ἀπὸ κάθε ὑλικὰ τῆς δουλειάς τους καὶ μὲ τὴν οἰκονομική τους ἀνέγεια, καλοῦνται γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ οἱ καλλιτέχνες νὰ προσφέρουν τὴν ἀδημιούργητη καλλιτεχνική τους ἐργασία γιὰ ἔκθεση πολιτικῆς σημασίας γιὰ τὸ Κράτος στὴν Αἴγυπτο.

Ποιό εἶνε τὸ ἐθνικὸ δίδαγμα ποὺ βγῆκε μέχοι τώρα; Ἡ ἄονηση παροχῆς κι' αὐτοῦ τοῦ δελτίου ἀπορίας γιὰ τὰ τρόφιμα καὶ τὰ εἴδη τῆς Οὔνρα στοὺς φυτοζωοῦντες ἐργάτες τῆς Τέχνης.

IV. Τὸ χρέος τοῦ Κράτους καὶ τῆς Πολιτείας.— Θάπρεπε λοιπὸν οἱ ἐργάτες τῆς Τέχνης νἆνε οἱ καλλίτερα ἀμοιβόμενοι ἐργάτες τῆς χώρας, οἱ πιὸ περήφανοι καὶ τιμημένοι γιὰ τὶς πολύμορφες ὑπηρεσίες ποὺ ποοσφέρει τὸ ἐπάγγελμά τους στὸ ἐθνικό μας σύνολο. Κι' ὅμως κανένα ἄλλο δὲν εἶνε τόσο ξευτελισμένο κι' ἀδικημένο στὴν ἀμοιβή του ὅσο αὐτό. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις οἰκονομικὰ ἀνεξάρτητες, οἱ λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες γιὰ νὰ τὰ βγάζουν πέρα στὴ ζωὴ ἔχουν ἀλλάξει ἐπαγγελμα : λευονοπωλητάδες, τραπεζιτικοὶ ὑπάλληλοι, λογιστές, λογιῶ - λογιῶν γραφιάδες, ρετουσὲρ φωτογραφιῶν, ἔμποροι, μεταπράτες μπιμπελὸ καὶ πολλῶν ἔργων τέχνης κι' ἑκατοντάδες ἡ σειρὰ τῶν ἀνέργων. Ἡ ἐθνική μας Τέχνη εἶνε ἀναπτυγμένη τόσο, ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ὁ καλλιτεχνικὸς φανατισμὸς τῶν ἐργατῶν της μέσα στὶς ἄθλιες βιωτικές τους συνθῆκες. Συγκρίνοντας τὸ βαθοὺ τῆς ἀνάπτυξής τους ἂν ἦταν λυμένο τὸ οἰκονομικὸ της πρόβλημα, μποροῦμε νὰ ἐχτιμήσουμε πόσο πενιχρὴ εἶνε σήμερα, πόσο φτωχειὰ ἡ συμβολή της στὸν ἐκπολιτιστικό, κοινωνικό, οἰκονομικὸ καὶ ἐθνικό της κύκλο, μὰ καὶ πόσο χαμηλὸ εἶνε ταυτόχρονα ἀπ' αὐτή της τὴν ἀντανάκλαση τὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἀξιοθαύμαστη εἶνε ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ Τέχνη, διαμάντι στὰ μάτια τῶν λαῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁ καθρέφτης τοῦ πολιτισμοῦ τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας. Καὶ ἡ ἐθνικὴ ρεκλάμα μὲ τὸ κόλυβα τῆς Τέχνης καὶ διανόησης τῶν προγόνων μας καταντάει φτηνὴ ἀρχαιοκάπηλη δημοκοπία ποὺ ταπεινώνει τὸ λαό μας στὰ μάτια ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Ποῦ τραβᾶμε: Σ' ἐθνικὸ ξευτελισμό, σὲ Μεγάλη Ἑλλάδα χωρὶς πολιτισμό. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ Τέχνη, σὰν πνεῦμα καὶ σὰν ἔργα, εἶνε πιὰ χτῆμα ὁλόκληρης τῆς οἰκουμένης. Ξένα μουσεῖα εἶνε γεμᾶτα ἀπ' τὰ καλλίτερά της δείγματα — ἀοπαγμένα εἴτε ὄχι, εἶνε σήμερα χτῆμα τους. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὴν πῆραν ἀπ' τὰ χέρια μας ξένοι λαοὶ κι' ἀνάπτυξαν πάνω στὰ γνάρια της τὴν ἐθνική τους Τέχνη. Καὶ μόνο ἡ χώρα μας μένει στὸ τελευταῖο ἐπίπεδο μὲ τὴν ἀνάμνηση καὶ τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων μας. Ἡ κοιτὶς τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ δὲν εἶνε σήμερα κοιτὶς πολιτισμοῦ.

Μέσα στὴν νίκη τῆς προόδου ἐνάντια στὴ βαρβαρότητα, ἄοχισε ἡ ἄψιλλα τῶν λυτρωμένων λαῶν ποὶὸς νὰ φτάσει πρῶτος καὶ καλλίτερος στὴν κατάχτηση τοῦ καινούοιου κοσμοϊστοοικοῦ πολιτισμοῦ ποὺ παοόμοιο δὲ θάχει ξαναῖδεῖ ἡ ἀνθοωπότητα, ὅπως δὲν εἶχε ξαναῖδεῖ παοόμοιο ἔπος γιὰ ἐθνική καὶ κοινωνική λευτεριά. Ἡ Ἑλλάδα δὲν πρέπει νὰ μείνει τελευταία κι' ἔγει ὅλους τοὺς τίτλους νὰ μὴ μείνει. Βασικὴ ὅμως προϋπόθεση, μαζὶ μὲ τὴ λύση ὅλων τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν προβλημάτων τοῦ λαοῦ, εἶνε καὶ ἡ λύση τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος τῶν ἐργατῶν τῆς Τέχνης. Τὸ Κράτος καὶ ἡ Πολιτεία ἔγει ὅλα τὰ οἰκονομικά, κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ἐρείσματα ν' ἀναννοῆσει πιὰ τὴν Τέννη σὰν ἕνα ἀπ' τὰ θεμελιακὰ ἐθνικὰ κεφάλαια ποὺ ἡ ἐργασία τους εἶνε ἀπαραίτητη γιὰ μιὰ ἑλληνική ἀναγέννηση ἀντάξια καὶ καλλίτερη τῆς ἀρχαίας καὶ νὰ κατοχυρώσει οἰκονομικὰ αὐτὴ τὴν ἀναννώοιση μὲ μιὰ νομοθεσία γιὰ τὰ Γράμματα καὶ τὶς Τέχνες. Ἡ ἰδιομορφία τῆς καλλιτεχνικῆς ἐργασίας τόσο στὸν παοόμοιοφο ἐθνικό της ρόλο ὅσο καὶ στὴν ἐκτέλεσή της ἀπ' τοὺς ἐρνάτες της (ἐργαστήοια, ὑλικά, βιβλία, χοόνος ἐκτέλεσης, μελέτες, μοντέλα, περιοδεῖες στὴ χώρα) ἀπαιτεῖ καὶ τὴν ἀντίστοιχη ἰδιόμοοφη λύση τοῦ οἰκονομικοῦ τῆς προβλήματος: τὴ συμπύκνωση ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν της ποὺ προσφέρει στὴν Πολιτεία, σὲ μιὰ μισθοδοσία τῶν ἐργατῶν τῆς Τέχνης ἀπ' τὸ Κράτος ποὺ ν' ἀποτελεῖ τοὐλάχιστο τὴ βάση γιὰ τὴν ὁλόψυχη κι' ἀνεμπόδιστη ἀφοσίωσή τους στὴ δημιουοργική τους ἐργασία. Νὰ φύγουν ἀπ' τὰ ξενικὰ ἐπαγγέλματα καὶ νὰ πᾶνε στὸ πραγματικό τους ἐπάγγελμα: τὸ καλλιτεχνικό. Νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ ἐπιζήμια γιὰ τὴ χώρα ἀνεργία τους.

Αὐτὴ τὴ λύση τὴ χρωστᾶνε τὸ ἐκμεταλλευτικὸ Κεφάλαιο, ὁ Κρατικὸς προϋπολογισμὸς καὶ τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ. Τὰ ὄργανα γιὰ τὴν «τήρηση» τῆς ἀτήρητης «τάξης» μποροῦν νὰ ἐλαττωθοῦν κατὰ μερικὲς χιλιάδες καὶ νὰ λαφρώσουν τὸν προϋπολογισμό, μποροῦν κάποτε νὰ μὴ χρειάζονται καθόλου καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ὁλότελα ἀπ' τὸ βάρος τους, μάλιστα καὶ νὰ τὸν ἐνισχύσουν δουλεύοντας σὲ παραγωγικὲς ἐργασίες. Οἱ χίλιοι ὅλως καλλιτέχνες πρέπει νὰ στίψουν ὅλες τὶς δημιουργικὲς καλλιτεχνικές τους δυνάμεις μέχρι τὴν τελευταία σταγόνα τῆς ἀπόδοσής τους καὶ οἱ χίλιοι πρέπει νὰ γίνουν δυὸ χιλιάδες. Ἔτσι μονάχα ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα θὰ ὁλοκληρώσει τὸ δικαίωμά της ν' ἀναφέρεται στὸν ἀρχαῖο της πολιτισμό. Ἔτσι μονάχα ἡ Τέχνη θὰ παίξει ἄμεμπτα καὶ στὸ ἀκέραιο τὸ ρόλο της στὴν τόσο ποθητὴ ἀνάπλαση τῆς Πατρίδας, γιὰ νὰ διεκδικήσει μελλοντικὰ ἀπ' τὴ δημοκρατικὴ ἀνθρωπότητα καὶ τὰ κλεμμένα τοῦ Ἔλγιν καὶ τοῦ Ἔβανς.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Ἀγαπητὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα»,

Εἶναι μιὰ ἁπλούστατη Ἱστορία. Κάποια κυρία· παντρεμένη χρόνια, εἶχε τὸν ἄντρα της, σπίτι, περιουσία, κι' εἶχε καὶ τρία παιδιά. Τί ἔγινε ἀναμεταξὺ δὲν ξέρουμε, μὰ κάποτε τὸ ἀντρόγυνο χώρισε. Τότε μιὰ φίλη τῆς κυρίας τῆς λέει: «Ἀπορῶ πῶς τὸ δέχτηκες! Περιουσία καὶ σπίτι, καὶ τρία παιδιά, εἶχες πάνω στὸν ἄντρα σου ἀπαράγραπτα δικαιώματα! Δὲν ἔπρεπε ἐπ' ὀδεν! νὰ δώσεις διαζύγιο».

«Ὄλ' αὐτὰ τᾶχα, τὸν ἀπάντησε. Ἀλλὰ μοῦπε ὁ ἄντρας μου: «Πρὶν ἀπὸ 15 χρόνια ἀγαπιόμαστε, καὶ γι' αὐτὸ ζήσαμε μαζί. Τώρα ἐγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ καὶ πρέπει νὰ χωρίσουμε». Τί δικαιώματα θὲς νάχεις ἀπάνω σ' ἕνα πρᾶμα ποὺ τὸ φτιάχνει ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ ἀγάπη ἐξέλειψε καὶ σοῦ τὸ λὲν εἰλικρινά. Εἶναι πιὰ τότε ζήτημα ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας».

Αὐτὴ τὴν ἁπλὴ Ἱστορία θυυή

Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

Τῆς Κατίνας ΠΑΠΠΑ

2ο (τελευταῖο).

Γενικὰ εἶχε ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἰδιότητες, ποὺ κάνουν ἕναν ἐκπαιδευτικὸ ἀποκρουστικό, ἀξιομίσητο καὶ δριστικὰ «στάσιμο».

«Ἀλλὰ ἐλᾶ ποὺ ἡ καθηγήτρια τῶν Γαλλικῶν τοῦ ἤρεσεν ἰδιαιτέρως!»

Ἐκύτταξε τὴν ὑποδιευθύντρια μὲ ἀποτροπιασμό. «Τί ἰδέα, νὰ ὁρίζεται ὡς ὑποδιευθύντρια ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν φιλολόγων!.. ἡ καρακάξα! πόσες εὐκαιρίες δὲν τοῦ εἶχε καταστρέψει!»

Ἔσκυψε τὰ μάτια του στὰ χαρτιά του καὶ κοκκίνησε.

«Ἂς εἶναι! τελευταῖος ἐγίνετο μεγάλη κίνησις μεταξὺ τῶν Γυμνασιαρχῶν, ὅπως ὁρίζονται ὡς ὑποδιευθύντριαι αἱ νεώτεραι τῶν φιλολόγων· ἡ ὑποδιευθύντρια ἀπαιτεῖ πολὺν κόπον· τί νὰ κάμωσι καὶ αἱ δυστυχεῖς ἀρχαιότεραι καταβεβλημέναι, ὅπως εἶναι ἐκ τῆς πολυώρου καὶ πολυετοῦς διδασκαλίας!»

Ξανακύτταξε τὴν ὑποδιευθύντρια σκυμμένη στὰ βιβλία της.

«Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐξετέλει μετὰ πολλῆς εὐσυνειδησίας τὸ καθῆκον της».

Τὰ μάτια του ἔπεσαν ἄθελα στὸ σκυμμένο κεφάλι μὲ τὰ ἴσια σταχτερὰ μαλλιά, τὸ μέτωπό της τὸ γεμάτο φροντίδες· τὸ στόμα της μὲ τὶς βοῦ βαθειὲς ρυτίδες στὶς ἄκρες του καὶ τὰ χέρια της, ποὺ ἔτρεμαν λαφρυά, καθὼς ἔγραφε. "Ἤξερε ὅτι ἡ κούραση, ποὺ ἔδειχνε τὸ πρόσωπό της δὲν ἤτανε μόνο ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ σχολείου· στοὺς ἀδύνατους ὤμους της ἐσήκωνε ὁλόκληρη οἰκογένεια: ἕνα πατέρα ἀξιόλογο, μὰ παράλυτο, μιὰ ἡλικιωμένη μητέρα καὶ μιὰ ἀδελφὴ ἀνίκανη γιὰ κάθε ἐργασία.

Εἶχε καὶ δυὸ ἀδελφούς, ἀλλὰ αὐτοὶ παντρεύτηκαν ψωρίς· ἔκαμαν δική τους οἰκογένεια καὶ ἔπαψαν νὰ βοηθοῦν τὸ σπίτι. Ἔτσι ὅλο τὸ βάρος ἔπεσε σ' αὐτοὺς τοὺς σκυμμένους ὤμους, ποὺ κύτταζε τώρα χωρὶς συμπάθεια: «ἕτερον ἑκάτερον!» δικαιολογήθηκε στὸν ἑαυτό του καὶ γύρισε κατὰ τὴν καθηγήτρια τῶν Γαλλικῶν. Τὰ γαλανὰ μάτια του ἀκούμπησαν μὲ ἀπερίγρπτη γλύκα ἀπάνου στὰ ξαναμμένα μάγουλα τῆς καθηγήτριας καὶ χάϊδεψαν τὰ λαμπερά, νεανικά, μαῦρα, μαλλιά της.

«Τί ξεκούραση!» Ἀλλὰ τί ἔπαθε καὶ ὁ νοῦς του δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ μιὰ εἰκόνα; Ὁ παράλυτος πατέρας ξαπλωμένος στὴν πολυθρόνα του μπροστὰ στὴν ἀνοιχτὴ μπαλκονόπορτα, ποὺ ἔβλεπε κατὰ τὴν Ἀκρόπολη. Ἡ μητέρα καθισμένη σὲ χαμηλὴ καρέκλα πλέκει τὶς βελόνες της μὲ τὰ στεγνά της δάχτυλα, τὰ γεμάτα κόμπους· ἡ ἀδελφὴ πηγαινοέρχεται ἀδιάφορα καὶ ἡ ὑποδιευθύντρια καθιστὴ στὰ πόδια τοῦ πατέρα της, τοῦ διαβάζει τὴν ἐφημερίδα ἀπὸ τὸ κύριο ἄρθρο, ὡς τὴν τελευταία ρεκλάμα. Φαίνεται πὼς αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ εὐτυχισμένη ὥρα τῆς ὑποδιευθύντριας. Κέβπου - κάπου σταματάει καὶ χαϊδεύει τὰ ἄρρωστα πόδια τοῦ γέρου.

—«Τώρα θὰ ἔπρεπε νὰ ἤσουνα ἀπὸ σπίτι σου, Ἑλένη, καὶ ὄχι ἐδῶ μὲ μᾶς!»

—«Οἱ προκομμένοι οἱ γιοί μου βιάστηκαν νὰ παντρευτοῦνε, στέναξε ἡ μητέρα· οἱ ἄντρες, βλέπεις, πρέπει νὰ κάνουνε ὅλα τὰ κέφια τους ἀμέσως· δὲ γίνεται νὰ περιμένουν. Ἐτούτη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῶν γυναικῶνε: νὰ καταπίνουνε τὶς ἐπιθυμίες τους καὶ νὰ καρτεράνε. Τί καρτεράνε;!» Στέναξε κι ἔσκυψε νὰ πιάσει τὴ θηλειὰ ποὺ ξεγλύστρησε ἀπὸ τὴ βελόνα της.

—«Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες...», μουρμούρισε ὁ γέρος. «...σὺ ἔπρεπε νὰ εἴχες παντρευτεῖ καὶ ὄχι οἱ γιοί μου!»

Ἡ ὑποδιευθύντρια χαμογέλασε.

«Δὲν καταλαβαίνω, πατέρα, γιὰ ποιὸ λόγο θὰ ἔπρεπε τώρα νὰ περιποιοῦμαι τοὺς γονεῖς ἑνὸς ἄλλου καὶ ὄχι τοὺς δικούς μου!»

Ἄφησε τὴν ἐφημερίδα καὶ ἔτριψε ἁπαλὰ τὰ ἄρρωστα πόδια τοῦ πατέρα της.

Αὐτὴ ἡ σκηνὴ γύριζε στὸ νοῦ τοῦ Γυμνασιάρχη. Τὴν εἶχε ζήσει ἕνα δειλινό, ποὺ πῆγε γιὰ τυπικὴ ἐπίσκεψη στὴν ὑποδιευθύντρια.

"Ἤξερε, πὼς κάθε πρωὶ ἡ ὑποδιευθύντρια προτοῦ νάρθεῖ στὸ Γυμνάσιο ἔτρεχε στὴν κεντρικὴ ἀγορά, ψώνιζε, ἔφερνε τὰ ψώνια σπίτι καὶ ὥριζε τί θὰ μαγείρευαν γιὰ τὸν πατέρα καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὁ ἄρρωστος ἔπρεπε νὰ τρώει καλύτερα καὶ ἐπειδὴ ὁ μισθὸς τῆς ὑποδιευθύντριας δὲν ἀρκοῦσε γιὰ νὰ τρῶνε ὅλοι τὸ ἴδιο, ἔπρεπε νὰ γίνονται δυὸ μαγειρέματα, ἀλλὰ σὲ τρόπο, ποὺ νὰ μὴν τὸ καταλάβει ὁ γέρος καὶ ἀρνηθεῖ· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γίνονται διάφοροι συνδυασμοὶ καὶ γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀρότιζε ἡ ὑποδιευθύντρια κάθε πρωὶ πρὶν ἔρθει στὸ Γυμνάσιο.

Κι' ὁστόσο στὸ Γυμνάσιο ἔφτανε πρώτη.

"Ἤξερε, πὼς χωρὶς τὴν ἐργασία τῆς ὑποδιευθύντριας ἡ οἰκογένεια θάμενε στὸ δρόμο· ὅμως αὐτὸ δὲν ἐπηρέαζε καθόλου τὶς σχηματισμένες ἰδέες του γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ γιὰ τὴ θέση τους στὴν κοινωνία. «Πρὸς τί νὰ ἐργάζεται ἡ ὑποδιευθύντρια; δὲν θὰ ἦτο προτιμώτερον καὶ δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους — ἐλογάριαζε καὶ τὸν ἑαυτό του — νὰ εἶχε παραμείνει εἰς τὸν οἶκον της, ἀκολουθοῦσα τὸν φυσικὸν γυναικεῖον προορισμόν της; Αἱ γυναῖκες εἶναι προορισμέναι διὰ τὸν οἶκον!» συνεπέρανε σηκώνοντας ἐπίσημα τὸ κεφάλι, μισοκλείνοντας τὰ μάτια καὶ βυθίζοντας τὸ βλέμμα στὸ κενόν, ὅπως κάνουν συνήθως οἱ ἐμβρηθεῖς ἄνδρες, ὅταν βγάζουν παρόμοια μνημειώδη συμπεράσματα. Μὰ τὸ ποιὸς θὰ πλέρωνε τὸ νοῖκι «αὐτοῦ τοῦ οἴκου» δὲν ἀπασχολοῦσε οὔτε στιγμὴ τὸ μυαλὸ τοῦ Γυμνασιάρχη τὸ συνηθισμένο νὰ ἐργάζεται θεωρητικὰ καὶ «μονομερῶς». «Ἕτερον ἑκάτερον».

Ἐκύτταξε τὴν καθηγήτρια τῶν Γαλλικῶν μὲ λαιμαργία.

«Γυνή, ἡ βασιλὶς τοῦ οἴκου!» ἐπλατάγισε τὴ γλῶσσα του στὸ πελώριο στόμα του. «Διατί ἡ δυστυχὴς αὐτὴ — ἔρριξε μιὰ βιαστικὴ ματιὰ οἴκτου στὴν ὑποδιευθύντρια — νὰ εἰσέλθει εἰς τὸν δημόσιον βίον; καὶ ἄπαξ παρέκλινε τῆς φυσικῆς τροχιᾶς — ἡ παρέκλιση τῆς καθηγήτριας τῶν Γαλλικῶν δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε καθόλου — γιατί νὰ γίνει ὑποδιευθύντρια καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἰδικόν του Γυμνάσιον; δὲν ὑπῆρχον ἀρά γε καὶ ἄλλα Γυμνάσια θηλέων ἐν Ἀθήναις;»

«Ὄχι! αἱ γυναῖκες δὲν ἤσαν διὰ δημοσίαν ὑπηρεσίαν!» Τὰ μάτια του ἔπεσαν ἀνήσυχα στὰ μαλλιὰ τῆς νέας καθηγήτριας. Ζαλίστηκε, δὲν ἤξερε τί ἤθελε, οὔτε τί ἔλεγε. "Ἕνα κῦμα θυμοῦ ἀνέβηκε στὸ κεφάλι του καὶ τὸ φαλακρό του κρανίο ἐκοκκίνισε. Ὁ θυμός του σηκώθηκε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐναντίον τῆς νέας καθηγήτριας, μὰ ξέσπασε ἐναντίον τῆς ὑποδιευθύντριας: «Διὰ ποῖον λόγον αἱ ὑποδιευθύντριαι ἔπρεπε νὰ εἶναι διαρκῶς εἰς τὸ Γυμνάσιον;»

—«Κυρία ὑποδιευθύντρια, δὲν κάνεις μιὰ βόλτα εἰς τοὺς διαδρόμους; ὁ κ. Γενικὸς εἶναι στὸ "Ἀλφα - ἄλφα" γιὰ ρίξε μιὰ ματιά, μὴ θορυβῶσι μαθήτριαι εἰς τοὺς διαδρόμους;»

Ἡ ὑποδιευθύντρια σηκώθηκε περνώντας μπροστά του, τὸν κύτταξε πλάγια μὲ τὸ βλέμμα τῆς κότας.

—«Παληόμουτρο! σὲ καταλάβαμε, ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ κάμουμε καὶ ἀλλοιῶς!»

—«Πραγματικῶς, κ. Γυμνασιάρχα, πρέπει νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ στοὺς διαδρόμους» καὶ κύτταξε τὴ νέα καθηγήτρια χωρὶς συμπάθεια.

Στὸ ἀπάνω πάτωμα ἡσυχία. Κάπου - κάπου μιὰ ἀγριεμμένη φωνή: «Προσοχή!» καὶ ἕνα χτύπημα τοῦ ποδιοῦ στὸ βάθρο τῆς ἕδρας.

Κατέβηκε στὸ α' πάτωμα· στὴν πόρτα τῆς αὐλῆς στέκονταν μιὰ μαθήτρια τῆς Βῆτα - γάμα καὶ ἔρριχνε ψίχουλα σὲ τρία περιστέρια.

—Τί συμβαίνει, Φραγκιᾶ; γιατί δὲν εἶσαι στὴν τάξη σου;

Τὸ κορίτσι κατέβασε τὸ κεφάλι.

—Μ' ἔβγαλε ἔξω ὁ κ. Θερμίδης εἶπε συγχισμένο.

—Ὁ κ. Θερμίδης; φαντάζομαι τί θἄκαμες γιὰ νὰ θυμώσει ὁ κ. Θερμίδης, ποὺ εἶναι τόσο ἐπιεικής.

Τὸ κορίτσι ἄρχισε νὰ κλαίει. Δὲν εἶχε κάμει ἀπολύτως τίποτε καὶ οὔτε καὶ θὰ τὴν ἔβγαζε ἔξω ὁ κ. Θερμίδης, ἂν δὲν τὸ ζητοῦσε ὁ κ. Ἐπιθεωρητής.

—Μὰ ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἦρθε στὴν τάξη σας;

—"Ὀχι! ἀλλὰ καθὼς περνοῦσε εἶδε στὸν πίνακά μας γραμμένη μιὰ λέξη καὶ ἔκαμε φασαρία· ρώτησε ποιὰ τὴν ἔγραψε καὶ πρόσταξε νἀρθεῖ ἀμέσως νὰ τὴ διορθώσει! Ἐγὼ εἶχα γράψει στὸν πίνακα «ἄτακτες». Σηκώθηκα λοιπὸν καὶ τὴ διόρθωσα. Τότε αὐτὸς ἔγινε ἔξω φρενῶν· μὲ εἶπε «ἀμαθεστάτη» καὶ παράγγειλε στὸν κ. Θερμίδη, ποὺ ἔμπαινε ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ νὰ μὲ βγάλει ἔξω.

—Τί διόρθωση ἔκαμες;

Τὸ κορίτσι κύτταξε τὴν ὑποδιευθύντρια φοβισμένα.

—"Ἐσβυσα τὸ κάπα καὶ ἔγραψα χτ: ἄτακτες· αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ σωστό; Ἀφοῦ εἶναι δυὸ ψιλὰ μαζί, τὸ ἕνα δὲν πρέπει νὰ γίνει βασύ;

«Ναί, βεβαίως, εἶναι καὶ αὐτὸς ἕνας κανὼν· ἀλλὰ δὲν ἐδιδάχθης, ὅτι οἱ ἴδιοι κανόνες δὲν ἰσχύουσι δι' ὅλας τὰς ἐποχάς;»

Τὸ κορίτσι τὴν κύτταξε μὲ ἀπορία: "Ὀχι, αὐτὸ δὲν τὸ ἤξερε· ὁ κανόνας εἶναι κανόνας! ἀλλὰ ἀφοῦ τὸ ἔλεγε ἡ κ. ὑποδιευθύντρια δὲν ἔπρεπε ν' ἀμφιβάλει." Ἄλλως τε τῆς εἶπανε καὶ ἐντελῶς ἀδιάφορο· σφόγγισε τὰ μάτια της καὶ ἔψαξε στὴν τσέπη της γιὰ ψίχουλα.

⁂

«Τὸ μάθημα διεξήχθη καλῶς καὶ διὰ τῆς συμμετοχῆς πλείστων ὅσων μαθητριῶν, θὰ ἔλεγον ὅλης τῆς τάξεως καὶ τοῦτο ὁμολογῶ ὅτι εἶναι ἄριστον· ἡ προσφορὰ ὅμως τοῦ νέου, ἐγένετο κατὰ τρόπον παρόδοξον: τὸ νέον δὲν προσεφέρθη ὑπὸ τῆς καθηγητρίας ὡς εἶναι τὸ κανονικόν· ἀλλ' ἐξήχθη δι' ἐρωτήσεων ἐκ τῶν μαθητριῶν καὶ μόνον εἰς τινα σημεῖα συνεπληρώθη ὑπ' αὐτῆς. Τοῦτο μὲ ἐξένισεν. Ὑμᾶς;» Καὶ ἐκύτταξε κυκλοτερῶς τοὺς καθηγητάς.

Οἱ περισσότεροι φιλόλογοι ἔδειξαν μεγάλη ἀπορία καὶ μόνο ὁ κ. Λυμπερίου ἐξήγησε μὲ πολλὲς περιστροφές, γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσει τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴ καὶ τοὺς συναδέλφους του, πὼς ὁ τρόπος δὲν ἤτανε ἄστοχος.

Ἡ Πελέκη ἄκουε σιωπηλή.

«Ἡ γνώμη μου εἶναι...» ὑψώθηκε μιὰ καθαρὴ φωνὴ μόλις ἔπαψε ὁ κ. Λυμπερίου· «ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ἄριστος!»

Οἱ καθηγηταὶ ἐγύρισαν κατὰ τὸ μέρος τῆς νέας καθηγήτριας ἐκπληκτοι.

«Καλὲ τί τῆς ἦρθε!»

Ἡ καθηγήτρια τῶν Γαλλικῶν, ποὺ ἤτανε φίλη της τὴν ἐκύτταξε μὲ τρόμο. Ἡ νέα ἔρχονταν ἀπὸ τόπο ἥμερο καὶ πολιτισμένο· εἶχε πρωτοδιοριστεῖ σὲ Γυμνάσιο καὶ δὲν ἤξερε ἀκόμα, πῶς συμπεριφέρονται οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μεταξύ τους: ποτὲ δὲ λένε τὴ γνώμη τους· καὶ ἀπέναντι προϊσταμένων δὲν ἔχουνε γνώμη. Τοῦτο ἤτανε τραοῦσε τώρα ἡ νέα καθηγήτρια, αὐτὴ θὰ ἤτανε ὑπεύθυνη, ποὺ δὲν τὴν εἶχε κατατοπίσει.

«Ἡ γνώμη σας! ἡ γνώμη σας! ἡ γνώμη σας!;» εἶπε τρεῖς φορὲς ἡ εἰρωνεία ὁ Ἐπιθεωρητὴς· «καὶ τολμᾶτε νὰ ἔχετε γνώμην; καὶ ποία εἶσθε σεῖς, ἥτις ἔχετε γνώμην:!»

«Ἡ φιλόλογος Γεωργῆ» ἀπάντησε μὲ εὐγένεια ἡ καθηγήτρια καὶ κύτταξε κατάματα τὸν Ἐπιθεωρητή.

Ὁ Ἐπιθεωρητής, εἴτε γιατὶ ἐθεώρησε ἀνάξιό του νὰ συζητεῖ μὲ τὸ ἀσήμαντο αὐτὸ ὑποκείμενο· εἴτε γιατὶ ἡ γαλήνη ποὺ εἶχε ἡ φωνή, ἡ ἔκφραση καὶ τὰ σοβαρὰ μάτια αὐτοῦ τοῦ ὑποκειμένου ἀπλώθηκε καὶ ἴσαμε τὴν ψυχή του, ἡσύχασε ἀπότομα· τράβηξε μὲ τὰ δυὸ του δάχτυλα τὸ κολλάρο του δεξιὰ καὶ ἀριστερά, σὰν γιὰ νὰ τὸ πλατύνει καὶ χωρέσει ἀνετώτερα ὁ λαιμός του καὶ γύρισε πρὸς τὴν Πελέκη.

—"Ἐπιθυμῶ νὰ ἀκολουθεῖτε τὸ ἐγχειρίδιον, κυρία "καθηγήτρια καὶ αἱ μαθήτριαι νὰ τὸ ἀποστηθίζωσιν· εἶμαι ὑπὲρ τῆς ἀποστηθίσεως.

—Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ἐρωτήσω τί σκοπὸν ἔχει ἡ ἀποστήθιση;

—Γλωσσικόν! διὰ τῆς ἀποστηθίσεως ὁλόκληροι ἐκφράσεις καὶ γλωσσικοὶ τύποι παραμένουσιν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητριῶν καὶ οὕτως ἐθίζονται νὰ ἐκφράζωνται ὀρθῶς καὶ εἰς εὐπρεπῆ γλῶσσαν.

—"Ἀλλὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἔχουμε, κ. Ἐπιθεωρητά, ἄλλα μαθήματα, καθαρὰ γλωσσικά, ἂν καὶ δὲν παραδέχομαι, πὼς ἡ ἀποστήθιση γλωσσικῶν τύπων καὶ ἐκφράσεων βοηθάει τὴ γλῶσσα. Αὐτοὶ οἱ τύποι, μένουν στὴν μνήμη τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ ξεκάρφωτοι καὶ δὲν ἀφομοιώνονται μὲ τὸ λεχτικὸ τὸ δικό τους· γιατὶ λοιπὸν νὰ χάνουμε πολύτιμο χρόνο καὶ δύναμη, γιὰ μάταια πράγματα; ἄλλως τε ὁ σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας δὲν εἶναι γλωσσικός.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἐκύτταξε τοὺς φιλολόγους ἔκπληκτος.

—«Μάταιον πρᾶγμα ὀνομάζει ἡ καθηγήτρια, τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης!» ἀπόρεσε ὁ Γυμνασιάρχης καὶ οἱ καθηγηταὶ χαμογέλασαν μὲ οἶκτο γιὰ τὴν καθηγήτρια.

«.. σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι...»

«Δὲν θὰ μᾶς διδάξετε, κυρία μου, διέκοψε αὐστηρὰ ὁ Ἐπιθεωρητής· σκοπὸς ὅλων τῶν μαθημάτων εἶναι εἰς καὶ μόνος: ὁ γλωσσικός! οἱ ἐπὶ μέρους σκοποὶ εἶναι δευτερεύοντες· πρῶτος καὶ σπουδαιότατος ὁ γλωσσικὸς καὶ οὗτος ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς ἀποστηθίσεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου!» Καὶ χτύπησε τὴ γροθιὰ του μὲ δύναμη ἀπάνω στὸ τραπέζι.

Πάλε τὰ μελανοδοχεῖα τινάχτηκαν ψηλὰ καὶ πιτσίλησαν μὲ μελάνια τὴν πράσινη τσόχα τοῦ τραπεζιοῦ.

—Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου! ξανᾶπε μὲ ἔμφαση γυρίζοντας κατὰ τὴν Πελέκη.

Τὸ αἷμα τῆς ἀνέβηκε στὸ κεφάλι.

«Νὰ τὴν κρατήσετε, κύριε Ἐπιθεωρητά», εἶπε κι αὐτὴ συγχισμένη.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τὴν κύτταξε κάμποσα λεπτὰ σιωπηλός· ἡ σκληρὴ καὶ χαιρέκακη ἔκφραση φάνηκε πάλι στὸ πρόσωπό του. Γιατὶ νὰ συζητεῖ σὲ ἐπικίνδυνα θέματα;

Εἶχε τὸν τρόπο νὰ τιμωρεῖ χωρὶς νὰ ἐκτίθεται.

Ὁ ἐπιστάτης τοῦ σχολείου μπῆκε μ' ἕνα δίσκο, μὲ δυὸ καφέδες καὶ γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ καὶ τὸν τοποθέτησε ἀνάμεσα στὸν Ἐπιθεωρητὴ καὶ τὸ Γυμνασιάρχη.

«Τί θὰ ἐλέγατε δ' ἕνα καφεδάκι κ. Ἐπιθεωρητά;»

«Πολὺ εὐχαρίστως! κ. Γυμνασιάρχα θὰ εἶναι μία εὐχάριστος ἀνάπαυλα».

«Σᾶς ἐκουράσαμε σήμερον!»

«Εἶμαι εἰθισμένος εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ οὐδόλως μὲ ἐπηρεάζουσιν».

Ὁ Θεολόγος μὲ τὰ πολιτικὰ ἐμειδίασε: «αὐτὰ ἔχει τὸ ὑπούργημά σας, κ. Γενικέ!»

«Πραγματικῶς» εἶπε ἡ κ. ὑποδιευθύντρια, ποὺ εἶχε ἐν τῷ μεταξὺ γυρίσει ἀπὸ τὴν περιοδεία της στοὺς διαδρόμους καὶ κάθισε στὰ ἀριστερὰ τοῦ Γυμνασιάρχη. "Ἐγινε σιωπή.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς πῆρε τὴν κουταλιὰ τὸ βύσινο καὶ ἤπιε τὸ παγωμένο νερό.

—«Ὕδωρ νεαρόν!, ἐπιτυχέστερον ἐπίθετον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρει ὁ θεῖος Πίνδαρος διὰ τὸ ζειδωρον ὕδωρ» εἶπε ὁ Ἐπιθεωρητής, χτυπώντας τὴ γλώσσα του εὐχαριστημένος. Κύτταξε ὅλους "Ηταν σύμφωνοι; Σύμφωνοι ὅλοι!

«Γιαυτὸ καὶ ὁ λαὸς τὸ προβίβασε σὲ οὐσιαστικό», εἶπε ἡ Γεωργῆ «καὶ τὸ διατήρησε ἴσαμε σήμερα «νερό!» καμμιὰ γλώσσα δὲν ἔχει τόσο ἐκφραστικὴ λέξη γι' αὐτὸ τὸ ὑγρὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ»

—«Παρεφθαρμένον!» εἶπε μὲ ἀηδία ὁ 'Αστρίδης· «δὲν ἔχει καμμίαν πλέον σχέσιν μὲ τὸ ἀρχαῖον «νεαρὸν» τοῦ Πινδάρου.

— «"Ετερον ἑκάτερον» εἶπε ὁ Γυμνασιάρχης καὶ χαμογέλασε καὶ τότε χαμογέλασαν ὅλοι.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Χριστούγεννα. Μυτιλήνη 1944.

Ἀπὸ τὴν ἐπαρχία μᾶς ἔρχεται αὐτὸ τὸ τεφτεράκι σὰν ἀναστάσιμος χαιρετισμός. Εἶν' ἕνα τεύχος μὲ κίτρινο χαρτί, μ' ἐπαρχιακὸ τύπωμα, μ' ἐπαρχιακὴ φυσιογνωμία, γεμάτο ἀπὸ ζωντανὸ πνεῦμα. Μόλις τ' ἀνοίξεις σὲ χτυπᾶει ἡ ἀρρωδροσιὰ τοῦ Αἰγαίου· καὶ σ' ἀνωφώνει. Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ τιτλοφορηθεῖ: Τὰ ἐπινίκια ἢ Τῇ ὑπερμάχῳ. Ἀλλὰ τί θὰ μποροῦσε νὰ τιτλοφορηθεῖ: Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ τιτλοφορηθεῖ: Τὰ ἐπινίκια ἢ Τῇ ὑπερμάχῳ. Γιατὶ ἔχει γιορταστικὸ νικητήριο χαρακτήρα, ὅταν μὲ τὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ ματαιώθηκε ἡ ἀποβάση τῶν Μαύρων ποὺ κουβαλοῦσαν τὰ ἐγγλέζικα καράβια στὴ Λέσβο, μέσα στὸ ξάναμμα τῆς δεκεμβριανῆς ἀντίστασης ποὺ λαοῦ μας ἐνάντια στὸ πρεξικόπημα τῆς φαιωλοκρατίας. Ὁ λαὸς τῆς Μυτιλήνης μὲ τὴν πολιτικὴ του ἡγεσία κατέβηκε μαζικὰ στὴν προκυμαία, πῆρε ἀποφασιστικὴ στάση καὶ κατάφερε ὕστερ' ἀπὸ τριήμερο ἀγώνα νὰ διώξει τὰ ξένα καράβια καὶ νὰ μὴν τ' ἀφήσει νὰ ξεφορτώσουν τ' ἀνεπιθύμητο φορτίο τους.

Τὸ πεῦγος ἐγκαμένο μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ καθηγητῆ Ἠλία Παρασκευαΐδη καὶ τοῦ καλλιτέχνη Τάκη Ἐλευθεριάδη παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Εἶναι μιὰ ἀνθολογία ἀπὸ χρονικά, περιγραφές, ἐπινίκιους ὕμνους, εἰκόνες, σκηνές, σάτιρες — ὅλα γραμμένα ἀπὸ ντόπιους λογοτέχνες, τὸν ποιητὴ Κώστα Φριλίγγο, τὸν κριτικὸ καὶ ἀρχαιολόγο Στράτη Παρασκευαΐδη, τὸ σατιρικὸ καὶ δημοσιογράφο Στράτη Παπανικόλα, τὸν Ἠλία Παρασκευαΐδη, τὸ Γιῶργο Σίμο, τὸν Π. Βουλαλᾶ, τὸν Στρατῆ Ἀναστασέλλη. Εἶν' ἕνα ἀφιέρωμα πνευματικὸ στὸν ἀγώνα τοῦ Λεσβιακοῦ λαοῦ καὶ θὰ μείνει στὴν ἱστορία τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος, καθὼς μάλιστα ἔχει καὶ λογοτεχνικὴ ἀξία μὲ τὰ θαυμάσια κομμάτια τοῦ Στράτη Παρασκευαΐδη καὶ τὶς λαϊκὲς σάτιρες τοῦ Ἀναστασέλλη. Τί νὰ πεῖ δμως κανεὶς καὶ πῶς νὰ χαιρετήσει διανοουμένους σὰν τῆς Μυτιλήνης, ὅταν τοὺς βλέπει ὅλους ἑνωμένους στὸ πλάτι τοῦ λαοῦ ν' ἀγωνίζουνται μαζί του καὶ νὰ γίνουνται πολίτιμη φωνή του;

Μήτσου Τσιάμη: «Σπονδὴ στὸν ἀγῶνα τῆς Λευτεριᾶς». Ἀθήνα 1944.

Καὶ τὸ τύπωμα καὶ τὸ περιεχόμενο — τραγοῦδια τοῦ ἀγώνα τυπωμένα μόνο ἀπ' τὴ μιὰ πλευρὰ κάθε σελίδας — δείχνει τὸν ἀφιερωτικὸ τοῦ βιβλίου χαραχτῆρα σὰν ἐπιτύμβια πλάκα στοὺς νεκροὺς καὶ στοὺς ἀγωνιστές. Ὁ νέος ποιητὴς σ' ἕνα σεμνὸ ἐπίλογό του γράφει, πὼς «μὲ πλέρια συνείδηση τῆς εὐθύνης καὶ μὲ βαρὺ τὸ χρέος τῆς πνευματικῆς ἀποστολῆς» κάνει αὐτὴ τὴ σπονδὴ στὸν ἀγώνα τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὴ λευτεριά. Κι' εἶναι πολὺ ἐνδιαφερτικὰ τὰ λόγια του. Οἱ νέοι ἔχουν βαθιὰ ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς τους καὶ ἀνεβαίνουν σὰ δημιουργοὶ καὶ χτίστες μιᾶς νέας ζωῆς, μιᾶς νέας ἐθνικῆς λογοτεχνίας.

Ἀπὸ ἕνα κομμάτι φαίνεται καθαρὰ ἡ ἔξαρση τοῦ νέου ποιητῆ. Παράβλεψα ὁ ἀντρίκιος τόνος του. Μιὰ φωνὴ πυργωμένη καὶ στὴ γλῶσσα καὶ στὴ μορφὴ καὶ στὴν ἰδέα σ' ἕνα ἰσόζυγο συντονισμό.

Φωνὴ ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ Λαοῦ
γέννημα πίστης καταλύτρας
στὴ θέλησή μας γίνεσαι τὸ πύρωμα (τοῦ νοῦ
στὰ χέρια μας, ὁρμὴ γόνιμης φύτρας!
Κι' ἂν σύπνιανες στὰ Δίσπομα
τοῦ σκλάβου καὶ τοῦ δυνατοῦ,
σπόρος ποὺ χρόνια ὡρίμαζες
τὴ λευτεριὰ κοσμολαλήτρα,
φωνὴ ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ Λαοῦ
τὸ μέγα λόγο ἀντήχησε παντοῦ
καὶ γίνε στὴ χαρὰ μας ὁδηγήτρα.

Δρόμος σίγουρος, ποὺ τὸν βρῆκε, ὕστερ' ἀπὸ πολλὲς ἀναζητήσεις, ὁ Τσιάμης: Καὶ πρέπει νὰ τὸν ἀκολουθήσει μὲ αὐτοσεβασμὸ καὶ μὲ κόπο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ περάσει στὴν τέχνη τὸν ψυχικό του πλοῦτο, τὴν ἠθικὴ του ἀνάταση ἀπ' τ' ἀντίκρυσμα τῆς λευτεριᾶς, τοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ μας. Στὸ θυσιαστήριο τοῦ Ἀγώνα μόνο καθαροὶ καὶ ἀνώτεροι ἄνθρωποι μποροῦν νὰ πλησιάσουν.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ Μουσικὴ στὴν ἀρχαία τραγωδία.

"Ἕνα ἀπὸ τὰ δόσκολα προβλήματα γιὰ κεῖνον ποὺ καταπιάνεται μὲ τὸ ἀνέβασμα Ἀρχαίας Τραγωδίας εἶναι καὶ ἡ μουσικὴ τῆς ὁπόκρουση. Πρόβλημα ποὺ ὡς τὰ τώρα δὲ βρῆκε τὴ λύση του. Πρὶν προχωρήσουμε θὰ πρέπει νὰ δοῦμε τὸν τρόπο ἢ γενικότερα τὴ θέση ποὺ εἶχε ἡ μουσικὴ στὴν Ἀττικὴ τραγωδία. Κι' αὐτὸ ὄχι ἀπὸ ἁπλὴ ἱστορικὴ περιέργεια, ὅσο ἀπὸ ἀληθινὴ ἀνάγκη, γιατὶ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ὁσοῦμε καλύτερα τοὺς δυὸ ὁρισμοὺς ποὺ κυρίως ὡς τὰ σήμερα ἀκουόθησαν οἱ συνθέτες μας ἀντιμετωπίζοντες τὴ μουσικὴ ὁπόκρουση στὸ ἀρχαῖο δρᾶμα.

"Ἐπειτα ἀπὸ τὸ 1847, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ διαβάστηκε ἡ Ἑλληνικὴ παραφραστικὴ (δηλ. ἡ μουσικὴ γραφὴ) ἀπὸ τοὺς Μπέλερμαν καὶ Φόρτλούγκε, ὅλο τὸ θεωρητικὸ μέρος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς μᾶς εἶναι γνωστό. Ἐνὼ ὅμως ἔξερουμε τόσα γιὰ τὸ θεωρητικὸ μέρος (μὲ τὶ τρόπο ἔγραφαν τὴ μουσικὴ τους, ποιές κλίμακες εἶχαν, τὰ διάφορα ὀργανά τους κ

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τὸ 1941, ἱδρύθηκε στὸ Παρίσι ἀπ' τὸν Ἀλέξη Καρρέλ, τὸ «Γαλλικὸ "Ἵδρυμα γιὰ τὴ μελέτη τῶν Ἀνθρωπίνων Προβλημάτων».

Ὁ Ἀλέξης Καρρέρ, ποὺ πέθανε ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, ὑποστήριζε ὅτι «ἡ ἀλη τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει βρεῖ τὴν εὐτυχία γιατὶ ἀντὶ νὰ προσαρμοστεῖ ἡ ἐπιστήμη στὸν ἄνθρωπο, τὸν μεταχειρίστηκε σὰν ἰνδικὸ χοιρίδιο ποὺ θὰ τὴ βοηθοῦσε νὰ τραβήξει τὸ δρόμο της. Καὶ γιὰ νὰ προσαρμοστεῖ ἡ ἐπιστήμη στὸν ἄνθρωπο πρέπει πρῶτα νὰ γνωρίσει τὸν ἄνθρωπο «αὐτὸν τὸν ἀγνωστο». Ἔτσι ὁ Καρρὲλ ἵδρυσε τὸ «Γαλλικὸ "Ἵδρυμα γιὰ τὴ μελέτη τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων». Ἐκεῖ οἱ ἐπιστημονεῖς ὅλων τῶν εἰδικοτήτων θὰ μελετοῦν τὴν ἐπιστήμη τοῦς σχετικὰ μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, τὴν κληρονομικότητα, τὴν ἰδιοσύγκρασία του, τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχή του, προσπαθῶντας νὰ κάνουν τὴ σύνθεση ὅλων τῶν ἐπιστημῶν γύρω ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Καρρὲλ, ἕνα ἀπὸ τὰ σφάλματα τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ νὰ ἀφορᾶ τὸν ἄνθρωπο σὲ κομμάτια: ὁ βιολογικός, ὁ ψυχολογικός, ὁ πνευματικός, ὁ κοινωνιολογικὸς ἄνθρωπος κλπ., ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕ ν α ς, καὶ πρέπει γιὰ τὴ εὐτυχία αὐτοῦ τοῦ ὁ λ ό κ λ η ρ ο υ ἀ ν θ ρ ώ π ο υ νὰ δουλεύει ἡ ἐπιστήμη.

Μ' αὐτὸ τὸ συνθέτει πνεῦμα, τὸ "Ἱδρυμα Καρρὲλ θὰ μελετήσει ὅλα τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα καὶ θὰ δημοσιεύει σὲ μηνιαῖα «Τετράδια» τὰ συμπεράσματάτου.

ΦΙΛΟΓΕΡΜΑΝΙΣΜΟΙ

Μὲ τὸν τίτλο «Κατηγοροῦμε» οἱ Ἀμερικανοὶ γύρισαν ἕνα φίλμ μὲ τὶς ὠμότητες κἀὶ τερατωδίες τῶν Γερμανῶν στὰ κατεχόμενα μέρη καὶ στὴ Γερμανία. Οἱ φωτογραφίες πάρθηκαν ἐπὶ τόπου στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, στὶς φυλακές, κι ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ στρατοῦ. Τὸ φίλμ περιέχει καὶ τὴ δίκη τοῦ Χαρκόβου. Ἀλλὰ τὸ περίεργο εἶναι ὅτι τὸ περίφημο τράστ τοῦ ἀμερικανικοῦ κινηματογράφου, ἡ ὀργάνωση Χέϋζ, ποὺ σ' αὐτὴν ἀνήκουν οἱ περισσότερες αἴθουσες προβολῆς τῆς "Ἀμερικῆς, ἀρνήθηκε νὰ παίξει τὸ φίλμ αὐτὸ μὲ τὴν κωμικὴ πρόφαση πὼς μερικὲς ἀπὸ τὶς εἰκόνες ποὺ δείχνουν τὶς ὠμότητες ἐπανέρχονται, κι' ἐπειδὴ μιὰ στιγμὴ ἀκούεται κάποια βρισιὰ ἀπ' τὸ στόμα ἑνὸς Γερμανοῦ.

Ὡστόσο τὸ φίλμ θὰ δοθεῖ στὶς ἐλεύθερες αἴθουσες κι' ἔτσι τὸ ἀμερικάνικο κοινὸ θὰ δεῖ μὲ τὰ μάτια του τὶ τράβηξαν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

ΟΙ ΚΛΕΦΤΕΣ

Προχωρώντας μέσα στὴ Γερμανία οἱ διάφορες συμμαχικὲς στρατιὲς ἀνακάλυπταν σὲ κάθε βῆμα τους καὶ μιὰ κρυψώνα ὅπου μιὰ ἰδιαίτερη ὀργάνωση «Οἱ Δυνάμεις τοῦ Καθήκοντος τοῦ Ρόζενπεργκ» ἔκρυβε καὶ φύλαγε τὰ ἀμέτρητα ἀριστουργήματα ποὺ ἔκλεβαν οἱ Γερμανοὶ ἀπ' τὰ διάφορα κατεχόμενα μέρη. Τὰ περισσότερα κλάπηκαν ἀπ' τὴ Γαλλία καὶ τὴ Ρωσσία. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς τῆς «πὶ ἐπιστημονικῆς ληστείας τῶν αἰώνων», ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ἕνας ἀμερικάνος δημοσιογράφος, εἶναι ὁ Ἀλφρέδος Ρόζενμπεργκ. κι' ὁ πιὸ μανιακὸς συλλέκτης ὁ Γκαῖρινγκ. Γράμμα τοῦ τελευταίου μὲ ἡμερομηνία τῆς 12ης Νοεμ. 1940 πρὸς τὸν Ρόζενμπεργκ λέει: «Ἡ Εὐρώπη εἶναι γεμάτη ἀπὸ ὡραῖα καὶ πολύτιμα ἔργα τέχνης. Πρέπει νὰ τὰ φέρουμε στὴ Γερμανία — ὅσο μποροῦμε πιὸ γρήγορα καὶ χωρὶς πολὺ θόρυβο. Ἡ Λουβρουφφρὲ εἶναι στὴ διάθεσή σας γιὰ τὶς μεταφορὲς καὶ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς σας».

Τὸ παλάτι τοῦ Νεουσβανστάϊν τῆς Βαυαρίας εἶταν ἕνα ἀπὸ τὰ κέντρα ἀπ' ὅπου περνοῦσαν τὰ κλεμμένα ἀριστουργήματα γιὰ νὰ φωτογραφηθοῦν, νὰ ἀριθμηθοῦν, νὰ γραφοῦν σ' ἕνα κατάλογο κι' ὕστερα νὰ σταλοῦν σὲ κανένα σίγουρο ὑπόγειο. Μόνο στὸ παλάτι αὐτὸ ὑπάρχει κατάλογος καὶ φωτογραφίες ἀπὸ 21.003 κλεμμενα διαφορετικὰ κομμάτια ποὺ προέρχονται ἀπὸ 213 συλλογές. «Ἐκτὸς καταλόγου» βρέθηκαν ἐπὶ τόπου καὶ ἔργα ἀξίας ἑκατομμυρίων δολλαρίων ποὺ δὲν εἶχαν προτάσει οἱ Ἑρμανοὶ γιὰ τὰ ἀριθμήσουν. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ βρίσκονται οἱ «Ἕρεῖς Χάριτες» τοῦ Ρούμπενς, τὰ ἐπίπλα τῆς Μαρί - Ἀντουανέτ, πίνακες τοῦ Γκαϊνζμπορο, τοῦ Κορὼ καὶ πολυτιμότατα κοσμήματα τῆς Ἀγγλίας.

Στὸ Μπερτσεγκάρντεν οἱ Ἀμερικανοὶ ἐγκαινιάσανε μιὰ ἔκθεση μὲ τὴν προσωπικὴ συλλογὴ τοῦ Γκαῖρινγκ, ποὺ περιλαμβάνει κλεμμενα ἔργα τέχνης συνολικῆς ἀξίας 200.000.000 δολ.

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ ΤΖΟΝ Ο'ΧΑΡΑ

Οἱ Ἰρλανδοὶ ἔχουν μιὰ καταπληκτικὴ ἱκανότητα νὰ παρατηροῦν τοὺς τριγυρινοὺς τους, νὰ βλέπουν τὰ παραμικρότερα τοῦ χαρακτήρα τους καὶ νὰ τὰ ἐκφράζουν ὕστερα μὲ ἀνδιαφέρον καὶ πειστικότητα. Ἡ κατανόηση του δηλαδὴ καὶ τὸ χαρισμα τῆς διήγησης εἶναι γενικὲς ἀρετὲς τῆς φυλῆς τους. Αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, ὁ Ἰρλανδὸς καταγωγῆς ἀμερικάνος συγγραφέας Τζὸν Ὀ'Χάρα τὶς ἐχει ἀναπτύξει σὲ μιὰ ὑψηλὴ καὶ λεπτὴ τέχνη. Μέσα στὶς τόσες ἀμερικάνικες τάξεις τῆς κοινωνίας, τὸν Ὀ'Χάρα δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν παρὲ οἱ πολὺ πλούσιοι, αὔτε οἱ πολὺ φτωχοί. Προτιμᾶ τὴ μικρὴ μέση τάξη ὅπου τίποτε δὲν εἶναι ἀπόλυτο, ὅπου οἱ ἀνθρωποι εἶναι ἀκόμη ἀφτιαστοι, ὅπου τὰ ἀστήματα καὶ τὰ κίνητρά τους τὰ σκεπάζουν ἀκαθόριστες σκιές κι' ὅπου ὁ συγγραφέας μπορεῖ νὰ δείξει ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴ δεξιοτεχνία του. Αὐτὸ τὸ φυχολογικὸ μισοκόταδο ταιριάζει περίφημα στὸ ταλέντο τοῦ Ὀ'Χάρα.

Δὲ θὰ βρεῖτε πολὺ χιοῦμορ στὶς 31 ἱστορίες ποὺ ἀποτελοῦν τὸ τελευταῖο του βιβλίο: «Τὸ βραδυνὸ τσιμπούκι», γιατὶ ὁ κόσμος ποὺ περιγράφει δὲν εἶν' ἀστεῖος. Οὔτε ἄλλωστε καὶ τραγικός. Μὰ παθητικός, σοβαρὸς καὶ φοβισμένος ποὺ παλεύει μὲ μιὰ ἠθικὴ φτιαγμένη ἀπ' ὅλες τὶς προλήψεις τοῦ κόσμου, ἠθικὴ ποὺ δὲν τὴ νιωθει καὶ ποὺ δὲν τὴν ἀκολουθεῖ ὁστόσο τυφλά. Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα οἱ ἥρωες τοῦ βιβλίου ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ὑποφέρουν κι' αὐτὸ εἶναι ποὺ μᾶς τοὺς κάνει συμπαθητικοὺς κι' ὁλοζώντανους.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑ'Ι'Α

Λίγες μέρες ὕστερα ἀπ' τὸν Πρόεδρο Ροὺζβελτ, πέθανε στὸν Εἰρηνικὸ ὅπου εἶταν πολεμικὸς ἀτλαποκριτὴς ὁ "Ερνι Πάϊλ, ὁ πιὸ ἀγαπημένος δημοσιογράφος τῆς "Ἀμερικῆς. Τελευταῖα εἶχε δημοσιεῦψει δυὸ βιβλία γιὰ τὰ μέτωπα τῆς "Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης «Αὐτὸς εἶναι ὁ Πόλεμός σας» καὶ οἱ «Ἐνναῖοι». Τὸ μεγαλύτερο ἔπαινο τοῦ Πάϊλ τὸν ἔκανε ὁ Πρόεδρος Ἰρούμαν ποὺ μόλις μαθεύτηκε ὁ θάνατος του στὴν "Ἀμερική τὸν ἀνακοίνωσε ἀπ' τὸ Λευκὸ Οἶκο. Κι' ὁ Ἰρούμαν ἄρχισε μὲ τὰ ἀκολούθα λόγια: «Γρίγορα τὸ "Ἔθνος βυθίζεται καὶ πάλι σὲ μιὰ λύπη μὲ τὸ θανατο του "Ερνι Πάϊλ». Τί πιὸ τιμητικὸ ἀπ' τὶς δυὸ λεξεις «καὶ πάλι» ποὺ μ' αὐτὲς ὁ Ἰρούμαν συνέδεσε τὴ λύπη ποὺ αἰσθανθηκε ἡ "Ἀμερική γιὰ τὸ χαμὸ ἑνὸς ἁπλοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς μὲ τὴ ὑψίστη ποὺ αἰσθάθηκε μὲ τὸ χαμὸ τοῦ ἑνδόξου Προέδρου τῆς.

ΜΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ὁ "Ἀμερικάνος ποιητὴς Ὕωτεν, ἕνας ἀπ' τοὺς γνωστότερους τῆς ἐποχῆς μας, συγκεντρώνοντας 225 ποιήματα τοῦ τὰ ἔσγανε σ' ἕναν τόμο μὲ τὸν τίτλο: «Ἐκλογὴ ποιημάτων τοῦ Ὕωτεν. Ὁ ποιητὴς, ποὺ εἶναι σημερα 38 χρονῶ, ἔκαμε μονος του τὴν «ἐκλογή», προσπαθώντας νὰ δωσει ὅλη τὴν καμπυλη τῆς ἐξελιξης του ἀπ' τὸν ὠμοτερο σκεπτικισμο τῆς ἀρχῆς, ὡς στὴν πίστη του γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁπου ἔφτασε τωρα. Σπανια κριτικὸς στάθηκε αὐστηρότερος καὶ τιμωτερος με ποιητη ὅσο ο Ὕωτεν προς τον ἴδιο τον ἑαυτο του, διαλεγοντας πραγματικὰ τὰ καλύτερα καὶ τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ του κομματια.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ εἶναι ἕνα πολύτιμο βιβλίο για ὅσους ἐνδιαφερονται γιὰ τὴ σύγχρονη ποίηση.

Ο ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ ΜΠΟΜΠΥ ΤΖΟΝΣ

Στὸ Μουσεῖο τῆς Μοντέρνας Τέχνης τῆς Νέας - Ὑορκης μιὰ ὁλοκληρη αἴθουσα παρουσιάζει εἰκονες καὶ μακετες τοῦ Μπόμπυ Τζονς, του περίφημου Ἀμερικάνου σκηνογράφου, κοστουμιὰ καὶ σκηνογραφίες του ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ ἀνεβασε ἀπὸ τὰ πρωτα χρονια τοῦ αἰώνα μας ὡς σημερα. Ὁ συγγραφεας Τζὸν Μάσον Μπραουν μιλωντας γιὰ τὴν ἔκθεση λέει πὼς ἀσκεῖ τὴν ἐργασία τοῦ Τζονς γιατὶ τὴν παρουσιάζει «ἐνεκρή». Ὁ Τζονς εἶναι ὁ τελειοτερος συνεργατης τοῦ θεατρικοῦ ἔργου ποὺ σκηνογραφεῖ, των ἤδη ποιων ποὺ τὸ παίζουν, του σκηνοθετη καὶ πῶς ἡ κίνηση της σκηνῆς, ἡ ἀτμοσφαιρα του θεατρου κι ἀκομη καὶ τὸ κοινο εἶναι ἀπαραιτητα για νὰ φανεῖ ὅλη ἡ ζωντανια κι ἡ ὁμορφιὰ τῆς ἐργασίας του.

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ

* Τὸ Γενικὸ Συμβούλιο τῶν Ἐκπολιτιστικῶν Συλλόγων χοηματοδοτεῖ Συνεργεῖο 1500 εἰδικων ποὺ 18 χρονια καταγίνονται στὴ συλλογὴ στοιχειων για ὅλους τοὺς Ἀμερικανοὺς που συνετέλεσαν κατα καποιο τροπο στὴν προαγωγὴ τοῦ πολιτισμου καὶ στὴν ἱστορία των Ἐν Ἑλλιτειων. Ἐκοσθηκαν καὶ τωρα 21 τομοι με 14285 βιογραφίες, ποὺ δεν πρέπει νὰ ξεπερνουν ἡ καθε μιὰ τις 10000 λέξεις. Ἐξαιρεση γίνηκε γιὰ τοὺς Οὐάσιγκτων, Λίνκολν, Φραγκλίνο, Τζέφερσον καὶ Οὐίλσωνα. Εἶναι γραμμένες μὲ τέχνη, χιοὺμορ καὶ ποιητικοτητα.

* Ὁ ποιητὴς Ρ'ὀμπερτ Φϕροστ, ἀπὸ τοὺς πιὸ κυκλοφοριακοὺς, προκάλεσε μεγάλη συζήτηση μὲ τὸ νεο ἔργο του «Ἡ μάσκα τῆς λογικῆς»—ποίημα θεατρικῆς μορφῆς σὲ στίχο ἀνομοιοκατάληκτο. Ξετυλίγεται πανω σὲ λαϊκοὺς ὁκοιοὺς, ἐνῶ τὰ δραματικὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθεσης τοῦ ἔργου συοχετίζονται μὲ τὸ κείμενο των λαϊκων τραγουοιων.

* Ἕνα μεγάλο ποίημα ἀφιερωμένο στὴ Λευτεριὰ καὶ τὴ Φιλαλληλία κυκλοφορησε ὁ ποιητὴς Ρ. Ντεβενπορτ με τίτλο «Ἡ πατρίδα μου».

* Ἐπὶ ζωῆς τοῦ Μόζαρτ» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ νεου ἔργου τοῦ Λλφρέδου Ἀλντιστάϊν. Ἡ βιογραφια προκαλεῖ ἐνοιαφέρον γιατὶ πλαιωνεῖ τὴ γεωμετρικὴ ἀρμονία τῆς μεσα σὲ μια ψυχαναλυτικὴ ἐρευνα του περιεχομενου του, καὶ θελει νὰ δεῖξει γιατὶ ἡ Μουσικὴ του Μόζαρτ κυριαρχειται ἀπο τὸ ἀιδιακὸ τοῦ τραγικοῦ καὶ του παιδιαστικοῦ.

* Ἡ Διεύθυνση τῶν Ἐκθέσεων Τέχνης τοῦ Τοροντο, πηρε τὴν πρωτοβουλια νὰ ὀργανωσει ἐκθεση ἔργων των πιὸ αντιπροσωπευτικων ἀμερικανων ζωγραφων, που ἀγοραστηκαν ἀπο τὰ Μουσεια τῶν Ἑνν. Πολιτειων ἀπὸ τὸ 1929 καὶ ἐδῶ. Κἀθε ἔκοσιο ἔοτειλε 2-3 πίνακες που ἐκτεσηκαν σε μια τερασταια αἴθουσα με τον τιτλο «Ἐπιλογὲς των Μουσειων». Ἔετοι οἱ οπευσυνοι ἀμαρικανοι αἰσθητικοι βρήκαν την ευκαιρια νὰ δειξουν στο μεγαλο κοινὸ τα κριτηρια τῆς ἐπιλογῆς τους καὶ νὰ δικαιολογησουν τὴ στασῆ τους ἀπεναντι στα σύγχρονα ρευματα. Ἡ ἔκθεση εἰχε τεραστια ἐπιτυχια. Ἀποδειχτηκε οτι μονο 2-3 πίνακες εἰδικευοταν σε μια σχολὴ ζωγραφικῆς κατὰ προτιμῆση. Ὅλα τ' ἄλλα ἀντιπροσωπευτηκαν με πίνακες ὅλων των ταυεων ἀπὸ τὴν ἀφαιρεση καὶ τὸ σουρρεαλισμὸ ὡς τα ἔργα κοινωνικῆς σκοπιμοτητας.

* Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τοῦ καθηγητῆ του Κολλεγιου τῆς Νέας Ὑόρκης Ρίτσαρντ Κλαεφ ἀνεκαλυψε ἰχνη Ἰνδικου πολιτισμου στο νοτιοτερο σημειο τῆς Μεξικανικῆς πολιτείας Τζεϊαας—ποὺ ἀποδίνονται γυρω στα 4200 μ. Χρ. Ἀνακαλυψε ὀστεοφρακτικὰ ἔργα μεγάλης ἀξιας, πυραμιδες, ναοὺς κ.τ.λ. ποὺ δείχνουν ἀξιοσυγκ ἀνάπτυξη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

* Ὁ ὁδατογράφος Γεώργιος Γκρὸτζ — γερμανὸς καλλιτέχνης γνωστος για τὴν ἀντιναζιστικὴ δραση του — κυκλοφορησε στις Ἑν. Πολιτειες σε βιβλίο σχενια με καρουσελ, μολυβι, μελανὶ καὶ πολυλς ὁδατογραφίες. Προκειται γιὰ ἔργα τῆς προπολεμικῆς περιοσου 1932-1939.

* Ὁ Μορρις Ἰκρείδς — ποὺ θεωρεῖται σήμερα ἕνας ἀπὸ τοὺς καλλιτερους ζωγραφους των Ἑν. Πολιτειων—ξεκινησε ἀπο λαντζερης. Εἰδικευεται στὴν ἀγρια φύση καὶ ἐχει ἀδυναμία σε θεματα ποὺ φεγγάρι.

* Στὴν αἴθουσα Χουϊτνεϕ τῆς Ν. Ὑόρκης, ὀργανοὑνηκε ἐκθεση ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ γραφικων τεχνων ἀπὸ ἑξινους καλλιτεχνες ποὺ βρίσκονται τωρα στιν Ἑν. Πολιτειες. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση κανει το ἔργο του Ἴζακ Λίπχιτζ «Ὁ Προμηθέας πνιγει τὸ γύπα» — μια τερασταια συνθεση (το 1)3 του οριστικου μεγεθους) παραγγελία του Ὑπ. Παιδείας τῆς Βραζιλιας.

* Ὁ σκηνοθέτης Κλυκ Βίντορ, στὸ ἔγχρωμο ϕιλμ «Ἀμερικάνικο ρομαντζο», δραματοποιησε μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχια τὴ σκληρὴ ζωὴ των ἔργατων τῆς χαλυσδουργίας, της βιομηχανίας αὐτοκινητων καὶ των ἀεροπλανων.

* Ὁλόκληρη ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου τοῦ "Ηλία Σιγκμαΐστερ «Ἰραγουδιεῖστε γιὰ τὴ γλυκειὰ πατρίδα» — ποὺ παίχτηκε σὲ πολλὰ θέατρα των Ἑν. Πολιτειων, στηρίζεται πανω σὲ λαϊκοὺς ὁκοιοὺς, ἐνῶ τὰ δραματικὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθεσης τοῦ ἔργου συοχετίζονται μὲ τὸ κείμενο των λαϊκων τραγουοιων.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΤΙ ΕΤΟΙΜΑΖΟΥΝ ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΑΣ

Μὲ τὸν παραπάνω τίτλο, ἀρχίζουμε ἀπὸ τὸ σημερινὸ φύλλο νὰ δίνουμε συντομες εἰδήσεις γιὰ τὶς τελευταῖες ἐργασίες των συγγραφέων μας.

Ὁ κ. Ν ι κ η φ ό ρ ο ς Β ρ ε τ τ ά κ ο ς θὰ κυκλοφορήσει ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Ματαράγκα μέσα σ' ἕνα μῆνα ἕνα νέο βιβλίο του με τὸν τίτλο ΤΟ ΑΓΡΙΜΙ (Αὐτοπροσωπογραφία καὶ χρονικὸ 1941-1943). Εἶναι ἑνα πεζογράφημα ἀπὸ 100 σελίδες, ποὺ δείχνει τὴν κρίση τοῦ ἀτόμου στὴν ἐποχή μας. Τὸ ἄτομο ποὺ χτυπημένο ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀπροσδόκητα γεγονότα τῆς ἀνθρωποπτηχας, ἀπογυμνώνεται ἀπὸ ὅλα τὰ «ἠθοτεῖα», ἀπὸ ὅλα τοι «τὰ Ἀνθρώπινα Ἐνδόματα» ζητώντας μιὰ διέξοδο μέσα στὴν πιὸ τραγικὴ φάση τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, δίνοντας παραστατικὰ τὸ δέος καὶ τὴν κατάθλιψη τῆς κατοχῆς. — Ἐπίσης θὰ κυκλοφορήσει τὸν Ἰουλιο ἕνα νέο του ποίημα μὲ τὸν τίτλο ΛΟΓΟΣ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΟ. Τὸ ποίημα αὐτὸ ξεκινᾶει ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἐρωτήματα: Ἡ ἔκθεση εἰχε τεραστια ἐπιτυχια. Ἀποδειχτηκε οτι μονο 2-3 πίνακες εἰδικευοταν σε μια σχολὴ ζωγραφικῆς κατὰ προτιμῆση. Ὅλα τ' ἄλλα ἀντιπροσωπευτηκαν με πίνακες ὅλων των ταυεων ἀπὸ τὴν ἀφαιρεση καὶ τὸ σουρρεαλισμὸ ὡς τα ἔργα κοινωνικῆς σκοπιμοτητας.

* Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τοῦ καθηγητῆ του Κολλεγιου τῆς Νέας Ὑόρκης Ρίτσαρντ Κλαεϕ ἀνεκαλυψε ἰχνη Ἰνδικου πολιτισμου στο νοτιοτερο σημειο τῆς Μεξικανικῆς πολιτείας Τζεϊαας—ποὺ ἀποδίνονται γυρω στα 4200 μ. Χρ. Ἀνακαλυψε ὀστεοφρακτικὰ ἔργα μεγάλης ἀξιας, πυραμιδες, ναοὺς κ.τ.λ. ποὺ δείχνουν ἀξιοσυγκ ἀνάπτυξη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

* Ὁ ὁδατογράφος Γεώργιος Γκρὸτζ — γερμανὸς καλλιτέχνης γνωστος για τὴν ἀντιναζιστικὴ δραση του — κυκλοφορησε στις Ἑν. Πολιτειες σε βιβλίο σχενια με καρουσελ, μολυβι, μελανὶ καὶ πολυλς ὁδατογραφίες. Προκειται γιὰ ἔργα τῆς προπολεμικῆς περιοσου 1932-1939.

* Ὁ Μορρις Ἰκρείδς — ποὺ θεωρεῖται σήμερα ἕνας ἀπὸ τοὺς καλλιτερους ζωγραφους των Ἑν. Πολιτειων—ξεκινησε ἀπο λαντζερης. Εἰδικευεται στὴν ἀγρια φύση καὶ ἐχει ἀδυναμία σε θεματα ποὺ φεγγάρι.

* Στὴν αἴθουσα Χουϊτνεϕ τῆς Ν. Ὑόρκης, ὀργανοὑνηκε ἐκθεση ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ γραφικων τεχνων ἀπὸ ἑξινους καλλιτεχνες ποὺ βρίσκονται τωρα στιν Ἑν. Πολιτειες. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση κανει το ἔργο του Ἴζακ Λίπχιτζ «Ὁ Προμηθέας πνιγει τὸ γύπα» — μια τερασταια συνθεση (το 1)3 του οριστικου μεγεθους) παραγγελία του Ὑπ. Παιδείας τῆς Βραζιλιας.

* Ὁ σκηνοθέτης Κλυκ Βίντορ, στὸ ἔγχρωμο ϕιλμ «Ἀμερικάνικο ρομαντζο», δραματοποιησε μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχια τὴ σκληρὴ ζωὴ των ἔργατων τῆς χαλυσδουργίας, της βιομηχανίας αὐτοκινητων καὶ των ἀεροπλανων.

* Ὁλόκληρη ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου τοῦ "Ηλία Σιγκμαΐστερ «Ἰραγουδιεῖστε γιὰ τὴ γλυκειὰ πατρίδα» — ποὺ παίχτηκε σὲ πολλὰ θέατρα των Ἑν. Πολιτειων, στηρίζεται πανω σὲ λαϊκοὺς ὁκοιοὺς, ἐνῶ τὰ δραματικὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθεσης τοῦ ἔργου συοχετίζονται μὲ τὸ κείμενο των λαϊκων τραγουοιων.

* Ἕνα μεγάλο ποίημα ἀφιερωμένο στὴ Λευτεριὰ καὶ τὴ Φιλαλληλία κυκλοφορησε ὁ ποιητὴς Ρ. Ντεβενπορτ με τίτλο «Ἡ πατρίδα μου».

* Ἐπὶ ζωῆς τοῦ Μόζαρτ» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ νεου ἔργου τοῦ Λλφρέδου Ἀλντιστάϊν. Ἡ βιογραφια προκαλεῖ ἐνοιαφέρον γιατὶ πλαιωνεῖ τὴ γεωμετρικὴ ἀρμονία τῆς μεσα σὲ μια ψυχαναλυτικὴ ἐρευνα του περιεχομενου του, καὶ θελει νὰ δεῖξει γιατὶ ἡ Μουσικὴ του Μόζαρτ κυριαρχειται ἀπο τὸ ἀιδιακὸ τοῦ τραγικοῦ καὶ του παιδιαστικοῦ.

* Ἡ Διεύθυνση τῶν Ἐκθέσεων Τέχνης τοῦ Τοροντο, πηρε τὴν πρωτοβουλια νὰ ὀργανωσει ἐκθεση ἔργων των πιὸ αντιπροσωπευτικων ἀμερικανων ζωγραφων, που ἀγοραστηκαν ἀπο τὰ Μουσεια τῶν Ἑνν. Πολιτειων ἀπὸ τὸ 1929 καὶ ἐδῶ. Κἀθε ἔκοσιο ἔοτειλε 2-3 πίνακες που ἐκτεσηκαν σε μια τερασταια αἴθουσα με τον τιτλο «Ἐπιλογὲς των Μουσειων». Ἔετοι οἱ οπευσυνοι ἀμαρικανοι αἰσθητικοι βρήκαν την ευκαιρια νὰ δειξουν στο μεγαλο κοινὸ τα κριτηρια τῆς ἐπιλογῆς τους καὶ νὰ δικαιολογησουν τὴ στασῆ τους ἀπεναντι στα σύγχρονα ρευματα. Ἡ ἔκθεση εἰχε τεραστια ἐπιτυχια. Ἀποδειχτηκε οτι μονο 2-3 πίνακες εἰδικευοταν σε μια σχολὴ ζωγραφικῆς κατὰ προτιμῆση. Ὅλα τ' ἄλλα ἀντιπροσωπευτηκαν με πίνακες ὅλων των ταυεων ἀπὸ τὴν ἀφαιρεση καὶ τὸ σουρρεαλισμὸ ὡς τα ἔργα κοινωνικῆς σκοπιμοτητας.

* Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τοῦ καθηγητῆ του Κολλεγιου τῆς Νέας Ὑόρκης Ρίτσαρντ Κλαεϕ ἀνεκαλυψε ἰχνη Ἰνδικου πολιτισμου στο νοτιοτερο σημειο τῆς Μεξικανικῆς πολιτείας Τζεϊαας—ποὺ ἀποδίνονται γυρω στα 4200 μ. Χρ. Ἀνακαλυψε ὀστεοφρακτικὰ ἔργα μεγάλης ἀξιας, πυραμιδες, ναοὺς κ.τ.λ. ποὺ δείχνουν ἀξιοσυγκ ἀνάπτυξη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

* Ὁ ὁδατογράφος Γεώργιος Γκρὸτζ — γερμανὸς καλλιτέχνης γνωστος για τὴν ἀντιναζιστικὴ δραση του — κυκλοφορησε στις Ἑν. Πολιτειες σε βιβλίο σχενια με καρουσελ, μολυβι, μελανὶ καὶ πολυλς ὁδατογραφίες. Προκειται γιὰ ἔργα τῆς προπολεμικῆς περιοσου 1932-1939.

* Ὁ Μορρις Ἰκρείδς — ποὺ θεωρεῖται σήμερα ἕνας ἀπὸ τοὺς καλλιτερους ζωγραφους των Ἑν. Πολιτειων—ξεκινησε ἀπο λαντζερης. Εἰδικευεται στὴν ἀγρια φύση καὶ ἐχει ἀδυναμία σε θεματα ποὺ φεγγάρι.

* Στὴν αἴθουσα Χουϊτνεϕ τῆς Ν. Ὑόρκης, ὀργανοὑνηκε ἐκθεση ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ γραφικων τεχνων ἀπὸ ἑξινους καλλιτεχνες ποὺ βρίσκονται τωρα στιν Ἑν. Πολιτειες. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση κανει το ἔργο του Ἴζακ Λίπχιτζ «Ὁ Προμηθέας πνιγει τὸ γύπα» — μια τερασταια συνθεση (το 1)3 του οριστικου μεγεθους) παραγγελία του Ὑπ. Παιδείας τῆς Βραζιλιας.

* Ὁ σκηνοθέτης Κλυκ Βίντορ, στὸ ἔγχρωμο ϕιλμ «Ἀμερικάνικο ρομαντζο», δραματοποιησε μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχια τὴ σκληρὴ ζωὴ των ἔργατων τῆς χαλυσδουργίας, της βιομηχανίας αὐτοκινητων καὶ των ἀεροπλανων.

* Ὁλόκληρη ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου τοῦ "Ηλία Σιγκμαΐστερ «Ἰραγουδιεῖστε γιὰ τὴ γλυκειὰ πατρίδα» — ποὺ παίχτηκε σὲ πολλὰ θέατρα των Ἑν. Πολιτειων, στηρίζεται πανω σὲ λαϊκοὺς ὁκοιοὺς, ἐνῶ τὰ δραματικὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθεσης τοῦ ἔργου συοχετίζονται μὲ τὸ κείμενο των λαϊκων τραγουοιων.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Τὸ Φ α λ η ρ ι κ ὸ Ὠ δ ε ῖ ο (Δ. Λεβίδη) διοργανώνει στὸ Παλιὸ Φάληρο ἔκθεση Ζωγραφικῆς καὶ Γλυπτικῆς μὲ ἔργα Φαληριωτων καλλιτεχνῶν. Τὰ ἐγκαίνια θὰ γίνουν τὴν Κυριακὴ 8 Ἰουλίου στὶς αἴθουσες τῆς Σ χ ο λ ῆ ς Χ α τ ζ η κ ώ ν α τ α ν τ ί ν ο υ. Παίρνουν μέρος οἱ καλλιτέχνες, Διπλαράκος, Εὐθυμιάδου, Ἰωαννίδης, Λεουση, Μόρ, Ρ ι α φ τ ο πούλου, Ρωμανίδης Κ., Ρωμανίδης Λ. Φριλίγγος.

ΕΛΛΗΝΟ-ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΝΕΩΝ

*** Τὸ περασμένο Σάββατο 30 Ἰουνίου ἔγινε στὴν ὁδὸ Σίνα 29 ἡ ὁμιλία τοῦ κ.** Ρουσσουμ για τον υπερρεαλισμὸ. Ὁ κ. Ρουσσουζῆς προσωπικὸς φίλος τῶν Γάλλων ὑπ

ἐλεύθερα Γράμματα

ΑΡΙΣΤΕΡΑ-ΔΕΞΙΑ

Τοῦ Ι. ΑΓΓΕΛΟΥ

Πολλοὶ ἔφυγαν. Πάρα πολλοί! Πολλοὶ θὰ φύγουν ἀκόμα;

Ὅλοι τους περιμένουν σὲ στάση προσοχῆς νὰ χαιρετήσουν. Καισαριανή, Δουργούτι, Καλλιθέα, Βύρωνας, Κοκκινιά.

Βαστᾶτε βρὲ παιδιὰ μὴ ντροπιαστοῦμε. Ψηλὰ τὸ κεφάλι. Δὲ ζοῦμε γιὰ νὰ ζήσουμε. Σὲ μᾶς ἔλαχε ὁ κλῆρος. Ἔτσι γεννιοῦνται οἱ πατρίδες, οἱ θρησκεῖες κι' οἱ ἰδέες.

Μπλόκο ἔγινε πάλι. Καισαριανή, Δουργούτι, Καλλιθέα, Κοκκινιά. Μὲ τὰ πολυβόλα ἐχύμηξαν, ρίχνουν χειροβομβίδες, μὲ τὶς ξιφολόγχες. Νὰ πιάσουν τοὺς ἄπιαστους, νὰ πάρουν τ' ἄπαρτα.

Ἀέρας εἶναι καὶ τοὺς φεύγει. Σκοτώνουν, μὰ στέκονται ὄρθιοι. Καῖνε, μὰ μένουν ἄκαφτα. Κρεμᾶνε μὰ σπᾶνε οἱ θηλιές. Τρέμουν ὅταν πᾶνε νὰ κρεμάσουν. Τότε τοὺς φωνάζουν:

—Ὅπως δὲν ξέρετε νὰ ζῆστε, ἔτσι δὲν ξέρετε καὶ νὰ σκοτῶστε. καὶ σπρώχνουν μόνοι τους τὸ σκαμνὶ καὶ κρεμνιοῦνται.

Τί ἔχουν νὰ τοὺς πάρουν; Τίποτα. Κουρέλια φορᾶνε. Ξυπόλυτοι εἶναι. Νὰ μποροῦσαν νὰ τοὺς ἔπερναν τὴ ζωή τους τοὐλάχιστον. Κρεμᾶνε, σκοτώνουν, καῖνε. Ὅμως περισσότεροι γίνονται. Πόσες χιλιάδες! Μιλλιούνια!

Μπλόκο ἦταν. Ὅποιος θελήσει νὰ ξεφύγει νὰ τὸν σκοτώσουν στὸν τόπο. Ὅποιος θὰ μείνει στὸ σπίτι του νὰ τὸν κάψουν μαζί. Ὅμως ὑπάρχουν καὶ καλοί. Αὐτοὺς τοὺς χρειάζονται. Αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ πεθάνουν. Τέτοιοι ἄνθρωποι πρέπει νὰ κατοικήσουν μόνο τὸν κόσμο. Νὰ τοὺς ξεχωρίσουν:

Ψηλὰ τὰ χέρια κι' ὅλοι στὴ γραμμή. Δυὸ - δυό. Μὰ δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ τοὺς ξεχωρίζει. Μὲ τὴ μάσκα στὸ πρόσωπο. Μόνο τὰ γλοιώδικα μάτια του νὰ βλέπεις. Σούρχεται νὰ τὰ τρυπήσεις μέσα ἀπ' τὴ μάσκα. Οἱ δυὸ κόχες ἐκεῖνες νὰ γίνουνε κόκκινες. Μόνο μὲ αἷμα. Τί θὰ γίνει; Ὁ Γερμανὸς φαίνεται σὰ νὰ σκέφτεται ἔτσι. Χαμογελάει σὲ λίγο.

Ἕνας - ἕνας νὰ περάσει ἀπὸ μπροστά του.

Περνάει ὁ πρῶτος καὶ στέκεται. Ὁ Γερμανὸς τὸν κοιτάζει.

—Χάϊλ Χίτλερ! φωνάζει ὁ Γερμανὸς καὶ χώνει τὴ ματιά του μέσα στὰ μάτια του.

Ἐκεῖνος καταλαβαίνει ἀμέσως.

—Χάϊλ Χίτλερ! φωνάζει κι' αὐτός.

—Ρέχτς, κάνει ὁ Γερμανὸς καὶ τὸν βάζει κάπου πιὸ πέρα δεξιά του.

Περνάει κι' ὁ δεύτερος. Πάλι «ρὲχτς» ἀκοῦνε τὸ Γερμανὸ νὰ φωνάζει. Ὁ τρίτος τὸν κοιτάζει κατάματα. Σὰ νὰ θελε καὶ νὰ τὸν φτύσει. «Χάϊλ Χίτλερ» ξαναφωνάζει ἀγριεμένος ὁ Γερμανός. Μ' αὐτὸς τὸν κοιτάζει ἀκόμα. Χαμογελάει γιατὶ τὸν λυπᾶται.

—Λίνγκς, φωνάζει ὁ Γερμανὸς ὅλο λύσσα καὶ τὸν κλωτσάει.

Ἀριστερά. Δεξιά. Τὰ ἐρίφια ἀπὸ τὰ πρόβατα. Τοὺς καλοὺς ἀπὸ τοὺς κακούς.

Λίνγκς, ρέχτς, ρέχτς, λίνγκς Χάϊλ Χίτλερ! Χάϊλ Χίτλερ!

Ἀριστερά. Δεξιά. Δεξιὰ ὅλοι τους τρέμουν. Πολλοὶ λιποθύμησαν κιόλας. Ὅμως ὅλοι τους φώναξαν «Χάϊλ Χίτλερ!» Ἀριστερὰ εἶναι πολὺ ἤρεμοι. Ἀτάραχοι φαίνονται. Πῶς τοὺς λυποῦνται ἐκείνους στὰ δεξιά. Κανένας δὲ θὰ θελε νὰ βρίσκεται μαζί τους.

—Ἐλεύτεροι, φωνάζει ὁ Γερμανὸς σὲ κείνους ποὺ βρίσκονται στὰ δεξιά.

—Ἐμπρὸς μάρς, διατάζει τοὺς ἄλλους. Στὴ γραμμὴ ἕνας - ἕνας.

«Χάϊλ Χίτλερ!» φωνάζουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Σ' ἐκεῖνο τὸν τοῖχο. Οἱ ἄλλοι χοροπηδᾶνε ἀπ' τὴ χαρά τους.

—Πῦρ, προστάζει ὁ Γερμανός. Καὶ πέφτουν ἐκεῖνοι. Πόσο ὅλοι ἦσαν ἀτάραχοι! Τραγουδοῦσανε κιόλας. Ζήτω ἡ Ἑλλάδα μας, φώναξαν προτοῦ νὰ πεθάνουν. Ψηλὰ τὸ κεφάλι, ψηλά!

Χάϊλ Χίτλερ. Χάϊλ Χίτλερ. Ζήτω ἡ Ἑλλάδα μας.

Ἦταν αὐτὸ ποὺ τοὺς ξεχώρισε ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

ZUM SPASS

Τοῦ Δέοντα ΚΟΥΚΟΥΔΑ

Δεκέμβρης τοῦ 41. Σὰ νὰ μὴν ἔφτανε ἡ πείνα, ἕνα διαπεραστικὸ κρύο περούνιαζε τὰ κουρασμένα κόκκαλα.

Εἶταν λοιπὸν Δεκέμβρης κ' ἔκανε κρύο. Σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς κύριες ὁδικὲς ἀρτηρίες τῆς πόλης, κοντὰ σ' ἕνα ξενοδοχεῖο ὅπου στρατωνιζόταν ἕνας γερμανικὸς σχηματισμός, τέσσερα παιδάκια, τὸ μεγαλείτερο θᾶταν δέκα χρονῶν, ἐσκάλιζαν μὲ χέρια καὶ νύχια ἕνα λασπωμένο σωρὸ ἀπὸ σκουπίδια κι ἀποφάγια. Τὸ θέαμα εἶτανε συνηθισμένο τότε. Τ' αὐτοκίνητα τοῦ Δήμου δὲν εἶχαν μπενζίνα κι ἄφηναν ἔτσι τὰ σκουπίδια στὶς γωνιὲς τῶν δρόμων καὶ καταμεσὶς στὰ πεζοδρόμια.

Μὰ τὰ παιδάκια μὲ τὰ χλωμὰ προσωπάκια τους, μὲ τὰ βαθυλιασμένα μάτια τους καὶ τὰ γυμνὰ ποδάρια τους, λιγνὰ λιγνὰ σὰν τὸ καλάμι, εἶχανε φτάσει μὲ καθυστέρηση. Θὰ τᾶχαν προλάβει οἱ σκύλοι τῆς γειτονιᾶς καθὼς φαίνεται, γιατὶ ὧρες ἐσκάλιζαν ἀμίλητα χωρὶς νὰ βρίσκουν τίποτα φαγώσιμο. Θᾶταν ὡς δέκα τὸ πρωΐ.

Εἶταν ἕτοιμα νὰ φύγουν, ὅταν ἄκουσαν ἀπ' ἀντίκρυ μιὰ γεμάτη γελαστὴ φωνή:

— Kinder, kinder, kommt her ! Los !

Στὸ τρίτο πάτωμα τοῦ ξενοδοχείου, στὸ μπαλκόνι, τρεῖς Γερμανοὶ στρατιῶτες ποὺ εἶχαν ἐξαντλήσει τὴν περιέργειά τους παρακολουθώντας καθὼς φαίνεται ἀπὸ ὥρα τὸ μοναδικὸ αὐτὸ θέαμα, τὰ ψυχοπονέσανε. Δὲ θᾶχανε σίγουρα διαβάσει τὸ κήρυγμα τῆς νιτσεϊκῆς ἀνοιχτιρμοσύνης κι ἀποφασίσανε νὰ δώσουνε στὰ λιμασμένα πιτσιρίκια μιὰ φέτα ψωμί. Σὰν ἄνθρωποι ὅμως ποὺ δὲν δίνουν τίποτα χωρὶς ἀντισήκωμα, ἔπρεπε πρῶτα νὰ σπάσουνε λίγο κέφι. Γι αὐτὸ ἔδεσαν τὴ φέτα τοῦ ψωμιοῦ στὴν ἄκρη ἑνὸς σπάγγου καὶ τὴν κρεμάσανε ἀπ' τὸ μπαλκόνι πρὸς τὸ πεζοδρόμι.

Τὰ παιδάκια γυρίσανε κατὰ κεῖ καὶ μόλις εἶδανε τὴν κρεμασμένη φέτα νὰ ταλαντεύεται στὸ κενό, βγάλανε μιὰ βραχνὴ ἰαχὴ ἀπὸ τ' ἀδυνατισμένα στήθεια τους σὰ στρατιῶτες ποὺ κάνουν ἔφοδο, καὶ τρέξανε μὲ ὅση δύναμη εἶχανε στὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο. Ὅμως ἡ ξαφνικὴ χαρά τους γλήγορα ἔγινε ἀγκομαχητὸ κι ἀγωνία. Οἱ πονόψυχοι Γερμανοὶ μὲ τὰ ἠλίθια κ' ὑπερστρογγυλὰ πρόσωπά τους θέλανε νὰ διασκεδάσουν καθὼς εἴπαμε. Καὶ χαχανίζοντας τραβοῦσαν ἀπότομα τὸν σπάγγο κάθε φορὰ ποὺ τὰ παιδάκια ἄπλωναν τὰ λιγνὰ χεράκια τους νὰ πιάσουν τὸ δόλωμα. Ναί, ναί, τὸ δόλωμα, γιατὶ κ' οἱ Γερμανοὶ ἀπ' τὸ ψηλὸ μπαλκόνι αὐτὴ τὴν ἐντύπωση εἶχαν: πὼς ψαρεύουν. Ἔριχναν τὸ δολωμένο ἀγκίστρι κ' οἱ σπάροι μαζεύονταν τριγύρω καὶ παλεύανε ποιὸς νὰ πρωτοτσιμπήσει. Ἐκεῖνος μάλιστα ποὺ κρατοῦσε τὸ σπάγγο, ρώτησε γελώντας τὸ συνάδελφό του:

— Glaubst Du nicht, Adolf dass wir mit der Angel fischen?

Κ' ἐπειδὴ τὸ ἀστεῖο εἶταν πολὺ διασκεδαστικό, κράτησε πολύ, ὥσπου τὸ ἕνα παιδάκι, τὸ πιὸ μικρό, ἀποτραβήχτηκε στὸ τέλος λαχανιασμένο καὶ κάθησε ἐξαντλημένο πάνω στὸ πεζοδρόμι. Ἡ πνοούλα του λὲς κ' εἶχε σβήσει, γιατὶ κρατοῦσε ἀνοιχτὸ τὸ στόμα του...

Τότε ὁ τρίτος ἀπ' τοὺς στρατιῶτες, βρίσκοντας φαίνεται πὼς τὸ ἀστεῖο ἄρχισε νὰ χάνει τὸ ἐνδιαφέρον του, εἶπε στοὺς ἄλλους.

— Schluss mit dem Spass !

Κι ὁ σπάγγος ἀκινήτησε. Τὰ παιδιὰ πήρανε τὴ φέτα, πλησιάσανε τὸν ἐξαντλημένο σύντροφό τους, κάνανε τὴ μοιρασιὰ καὶ κινήσανε νὰ φύγουν. Τὸ πιὸ μεγάλο θᾶτανε δέκα χρονῶν. Αὐτὸ σὰν ἔστριβε τὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου, γύρισε καὶ κοίταξε ψηλὰ τὸ μπαλκόνι κ' ἡ ματιά του ἄστραψε ἀπὸ μῖσος. Φαίνεται πὼς εἶχε νοιώσει ποιὸ συναίσθημα ἔπρεπε νᾶναι δυνατώτερο ἀπὸ τὴν εὐγνωμοσύνη του γιὰ τὸ λίγο ψωμὶ ποὺ τοῦ δώσανε.

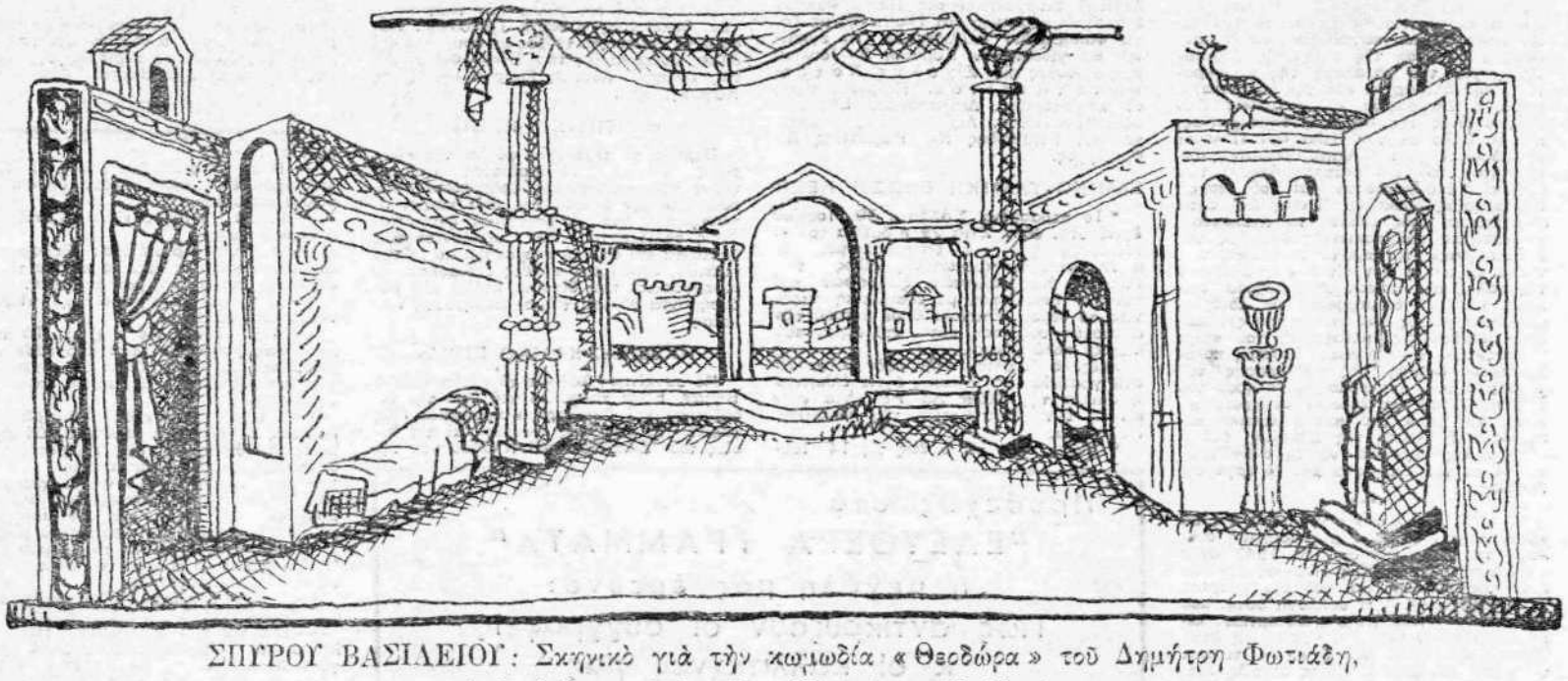

ΣΠΥΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Σκηνικὸ γιὰ τὴν κωμωδία «Θεοδώρα» τοῦ Δημήτρη Φωτιάδη, ποὺ ἀνεβάζεται ἀπὸ τοὺς «Ἑνωμένους Καλλιτέχνες».